

PATVIRTINTA:
Panevėžio lopšelio darželio „Pasaka“
direktoriaus 2025 m. birželio 10 d. įsakymu
Nr.V-45.

PANEVĖŽIO LOPŠELIO-DARŽELIO „PASAKA“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„KARTU SU PASAKA...“

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

Įstaiga: Panevėžio lopšelis-darželis „Pasaka“.

Adresas: Sirupio g. 55, LT-36209, el. paštas: ld@pasaka.panevezys.lt, telefonas (0-45) 437579, faksas (0-45) 437579, internetinė svetainė: www.pasakadarzelis.lt

Įstaigos tipas: – ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Mokomoji kalba: lietuvių k.

Steigėjas: Panevėžio miesto savivaldybė.

Įstaigoje veikia ankstyvojo, ikimokyklinio, priešmokyklinio amžiaus grupės, kuriose dirba ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo mokytojai bei ikimokyklinio ugdymo mokytojų padėjėjai. Mokykloje ugdytiniais, jų tėvams (globėjams) teikiamos psichologo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, logopedo, judesio korekcijos specialisto, mokytojo padėjėjo, masažuotojo paslaugos, visiems vaikams suteikiant optimalią paramą ir ugdymą(si) pagal jų poreikius, jų skirtybes laikant galimybėmis ir ištekliais, kuriais gali būti grindžiamas kiekvieno vaiko ugdymas(is). Mokykloje taip pat vykdomas meninis ugdymas, kurį organizuoja ir vykdo įstaigos meninio (muzikos) ugdymo mokytojai.

Visas Programos turinys paremtas šiuolaikišku požiūriu į vaiką ir vaikystę – kaip unikalų, svarbų ir visavertį gyvenimo etapą. Vaiko raida, poreikiai ir individualūs ugdymo(si) būdai yra mūsų darbo pagrindas. Vaikystėje vykstantys raidos procesai sudaro prielaidas vaikų visapusiškam augimui, o kokybiškas ugdymas(is) prisideda prie jų fizinės, emocinės, socialinės ir pažintinės brandos. Ankstyvajai vaiko raidai būdingas spartus, tačiau nevienodas vystymasis – skirtingu tempu auga kūnas, formuojasi mąstymas, kalba, emociniai gebėjimai. Todėl kiekvienas vaikas ugdomas individualiai, pagal savo unikalius poreikius ir galimybes.

Mūsų ugdymo pagrindai:

Mokytojas pasitiki natūraliomis vaiko galiomis augti, kurti ir mokytis. Kuriamos sąlygos, skatinančios kiekvieno vaiko prigimtinių gebėjimų plėtrą. Gerbiame skirtybes, pripažįstame pasiekimų įvairovę, skatiname vaikų individualumą.

Vaikai mokosi aktyviai – jie tyrinėja, kuria, kelia klausimus ir ieško atsakymų. Mokytojas remia vaikų iniciatyvas, padeda pasirinkti prasmingą veiklą, kuri atliepia jų poreikius ir domėjimąsi.

Vaikų pasaulio suvokimas vientisas, todėl ugdymas(is) vyksta integruotai – apjungiant fizinę, emocinę, socialinę ir pažintinę raidas.

Vaiko raida grindžiama asmenine patirtimi ir bendravimu. Labai svarbios yra jautrios, pagarba ir lygiaverčiu dialogu grįstos sąveikos tarp vaikų ir suaugusiųjų.

Grupėse skatinama atvira komunikacija: vaikai kalbasi, dalijasi, kuria bendrą prasmę. Mūsų bendruomenėje vyrauja nuomonių įvairovė, skatinamas mokymasis vieniems iš kitų.

Ypatingas dėmesys skiriamas vaikams, augantiems nepalankioje aplinkoje – siekiame kompensuoti patirties stoką, sudaryti kuo palankesnes sąlygas visapusiškam vaikų ugdymuisi.

Vertybiniai pamatai. Visa ugdymo veikla Panevėžio lopšelyje-darželyje „Pasaka“ grindžiama aiškiomis, vaikų ugdymui (si) svarbiomis vertybėmis:

Vaiko orumas – kiekvienas vaikas yra unikalus, vertingas ir svarbus. Tai pripažįstama kasdienėje praktikoje.

Vaiko gerovė – kuriame saugią, emociškai palankią, sveiką aplinką, kurioje vaikui gera augti ir mokytis.

Saviraiškos laisvė – palaikome kiekvieno vaiko kūrybiškumą ir teisę būti savimi.

Lygiavertis dalyvavimas – siekiame, kad kiekvienas vaikas turėtų galimybes aktyviai dalyvauti ugdymo (si) procese, nepriklausomai nuo jo gebėjimų ar kilmės.

Lygiateisiškumas ir teisingumas – užtikriname, kad visiems vaikams būtų sudarytos vienodos galimybės augti, kurti ir ugdytis.

Pagarba ir atvirumas įvairovei – priimame ir vertiname kiekvieno vaiko skirtumus, kuriame aplinką, kurioje visi jaučiasi gerbiami ir priimami.

Bendruomeniškumas ir demokratija – puoselėjame priklausymo darželio bendruomenei jausmą, ugdome atsakomybę už save ir kitus, mokome susitarti, išklausti ir bendradarbiauti.

Kultūrinis tapatumas – ugdome pagarbą savo kalbai, tradicijoms, kraštui, kartu skatindami atvirumą kitoms kultūroms ir pasaulio įvairovei.

Įstaigos savitumas

Lopšelis-darželis „Pasaka“ – tai ugdymo įstaiga, kurioje nuo pat įkūrimo formuojasi jauki, kūrybiška ir autentiška bendruomenė. Čia puoselėjamos gamtos pažinimo, kūrybiškumo bei patyriminio mokymosi tradicijos, kuriose vaikų smalsumas, saviraiška ir atradimų džiaugsmas laikomi pagrindinėmis vertybėmis. Mūsų mokytojų ir pagalbos specialistų sukaupta patirtis bei nuolat ieškomi netradiciniai ugdymo kontekstai leidžia vaikams mokytis ne tik grupėje, bet ir lauke – tyrinėjant, eksperimentuojant, kuriant. Vaiko ugdymas grindžiamas patirtiniu mokymusi, kai svarbus ne tik rezultatas, bet ir pats pažinimo, klausimo, bandymo ir atradimo procesas.

Darželio vidaus ir lauko edukacinės erdvės natūraliai skatina vaikų pažinimą: čia vaikai vaikšto basakojų taku, mokosi judėti edukacinėse trasose, atranda stebuklus „Lauko klasėje“, kuria „Kūrybinių darbų galerijoje“, tyrinėja „Vabalų ir sliekų viešbučius“, o „Kiškio darže“ ir „Ežio sode“ stebi augalų augimą ir sezoniškumą. Darželio patalpose įrengti akvariumai su įvairiomis mažomis ir didesnėmis žuvimis, kurie tampa ne tik puošmena, bet ir gyva pažinimo priemone – vaikai mokosi stebėti, rūpintis ir domėtis gyvąja gamta. Didelis dėmesys skiriamas tvarumo ugdymui: vaikai mokosi atsakingai vartoti išteklius, saugoti gamtą, kurti aplinkai palankius sprendimus bei suprasti tvaraus gyvenimo būdo svarbą, kuria ir įgyvendina tvarumo projektus.

Mūsų ugdymo išskirtinumas – integruotas STEAM+R ugdymas, papildytas skaitymo (Reading) sritimi. Gamta, technologijos, inžinerija, menai, matematika ir skaitymas integruojami į ugdymo turinį per tyrinėjimus, projektus, žaidimus, patirtis ir kasdienes situacijas. Vaikai kelia klausimus, ieško atsakymų, bando, daro klaidas ir vėl bando. Skaitymas čia neatsiejamas nuo fizinio aktyvumo, emocijų raiškos, kalbinės išraiškos – jis tampa būdu pažinti save ir pasaulį.

Vaikų ugdymui pasitelkiama ir šiuolaikiška skaitmeninė įranga: interaktyvios grindys, interaktyvūs ekranai, mokomieji Photon robotukai, interaktyviosios bitutės Bee-Bot, skaitmeniniai ištekliai, kurie padeda integruoti informacines technologijas į vaikams suprantamą ir patrauklią patirtį.

Papildomą vertę vaikų ugdymui suteikia įvairios erdvės: muzikos salė, kurioje vyksta muzikinės veiklos, ritmika, šventės; sporto salė, skirta judriems žaidimams, fiziniam aktyvumui ir sveikatinimui; sensorinis kambarys, padedantis vaikams atsipalaiduoti, lavinti pojūčius ir emocijų sąmoningumą; vidinis edukacinis kiemelis, pritaikytas kūrybinėms, pažintinėms ir tiriamosioms veikloms. Mūsų įstaigoje sėkmingai įgyvendinamas integruotas visos dienos ugdymo modelis, užtikrinantis nuoseklų, visapusišką vaiko raidą bei papildomas nemokamas paslaugas. Vaikai aktyviai įsitraukia į kūrybines veiklas – meną, teatrą, konstravimą, keramiką; lavina smulkiąją motoriką ir pojūčius įvairiomis sensorinėmis patirtimis; stiprina sveikatą judėdami, praktikuodami jogą, dalyvaudami grūdinimosi programose. Mažieji taip pat turi galimybę rinktis sportinę kryptį – krepšinį, futbolą, sportinius šokių. Įstaigoje teikiama specialistų pagalba: logopedo, psichologo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, masažuotojo ir judesio korekcijos specialisto. Ugdymo procesą papildo teminės-edukacinės veiklos – žygiai, ekskursijos, muziejų lankymas, gamtos pažinimas. Veikia ir nemokamas teatro būrelis, kuriame vaikai ne tik kuria, bet ir drąsiai atsiskleidžia scenoje. Ugdymo proceso metu aktyviai dalyvauja ir šeimos – tėvai kviečiami įsitraukti į projektines

veiklas, edukacijas, šventes. Vaikai įgyja vertingų patirčių dalyvaudami respublikiniuose ir tarptautiniuose projektuose, tarp jų ir „eTwinning“ iniciatyvose, kurios leidžia pažinti platesnį pasaulį. Didelis dėmesys skiriamas vaikų emocinei gerovei, komunikacijos, empatijos, savivaldos ir savirefleksijos ugdymui. Skatinama vaikų iniciatyva – jie kviečiami siūlyti idėjas, tartis, kurti grupės taisykles, spręsti konfliktus, padėti draugui, mokytis priimti ir gerbti skirtumus. Tokiu būdu ugdomi ne tik socialiniai įgūdžiai, bet ir pasitikėjimas savimi bei kitais.

Lopšelis-darželis „Pasaka“ – tai vieta, kur vaikystė gyvena visomis savo spalvomis. Čia vaikai ne tik mokosi – jie tyrinėja, jaučia, kuria ir auga, pažindami pasaulį visais pojūčiais ir visais būdais.

Vaikų poreikiai.

Programa sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą ir turtinimą, vaiko individualių galių plėtojei, kiekvieno vaiko pažangai, sukurti lygias galimybes įvairių poreikių vaikams:

- *žaidimo poreikis* – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;

- *saugumo poreikis* – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdati vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius, pagal jų galias, įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;

- *draugysčių poreikis* – jaustis priimtam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi bei veikti drauge;

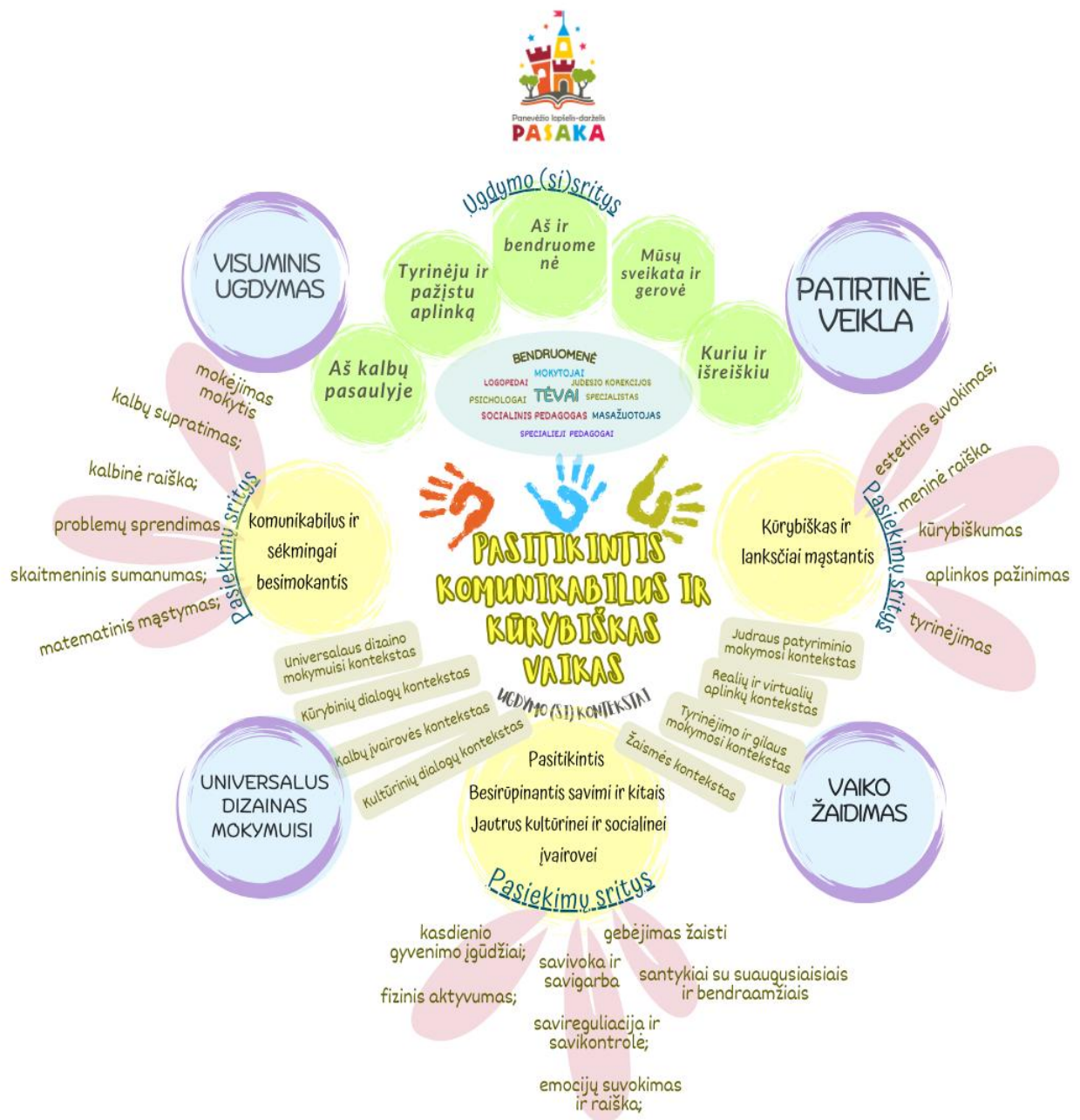
- *komunikavimo poreikis* – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikiniu kūrinio ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonės bei atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;

- *pažinimo džiaugsmo poreikis* – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis, vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;

- *kūrybinės saviraiškos poreikis* – tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios per įvairias veiklas. Kuriamos tiek spontaniškų, tiek kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių.

Programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalios kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

Ikimokyklinio ugdymo(si) pagrindas yra visuminis ugdymas(is), universalus dizainas mokymuisi, vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla. Juo vadovaujama kuriant ar atnaujinant Programą, išlaikant ir plėtojant savitą mokyklos ugdymo(si) modelį:

1 pav. Panevėžio lopšelio-darželio „Pasaka“ ikimokyklinės ugdymo programos „Kartu su Pasaka...“ konceptualus modelis.

Konceptualus ugdymo modelis sukuria lanksčią, visapusišką ugdymo(si) aplinką, kurioje kiekvienas vaikas gali augti ir tobulėti pagal savo individualius poreikius, galias ir gebėjimus. Ugdymo(si) centre yra vaikas ir septynios jo plėtojamos galios – tai kryptingos visuminio ugdymo(si) sritys, kurios stiprina svarbiausius vaiko gebėjimus per konkrečius pasiekimus.

Mokytojas, siekdamas plėtoti vaiko galias, kuria įvairius kontekstus – tiek grupėje, tiek lauke ar netradicinėje aplinkoje, atliepančioje vaikų poreikius, patirtis ir iniciatyvas. Ugdymo procesas remiasi holistiniu požiūriu, kur svarbūs ne tik akademiniai gebėjimai, bet ir socialiniai, emociniai, fiziniai bei kūrybiniai aspektai. Tokiu būdu ugdoma harmoningai besivystanti asmenybė.

Šis modelis remiasi universalios dizaino mokymuisi (UDM) principais, kurie užtikrina, kad mokymo turinys, metodai ir aplinka būtų prieinami kiekvienam vaikui. UDM įgalina taikyti įvairius sensorinius stimulus, padedančius mokytis net ir vaikams, susiduriantiems su iššūkiais. Esminė ugdymo forma šiame modelyje – žaidimas. Jis leidžia vaikui natūraliai išreikšti save, spręsti

problemas, bendrauti, kurti. Patirtinė veikla padeda įtvirtinti žinias per bandymus, tyrinėjimus, eksperimentus, taip ugdat kritinį mąstymą ir savarankiškumą.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Šeima yra svarbiausia vaiko ugdymo dalis, todėl Panevėžio lopšelis-darželis „Pasaka“ glaudžiai bendradarbiauja su tėvais (globėjais) ir vietos bendruomene. Mūsų tikslas – sukurti atvirą, pagarbią ir palaikančią ugdymo aplinką, kurioje šeima ir darželis veikia kartu. **Pagarba ir įsiklausymas.** Mes vertiname kiekvienos šeimos vaidmenį vaiko ugdyme, nes tėvai (globėjai) yra svarbiausi savo vaikų mokytojai ir geriausiai juos pažįsta. Kiekviena šeima gali pasirinkti, kaip aktyviai nori dalyvauti darželio veikloje, o mes užtikriname konfidencialumą ir pagarbą jų privatumui. **Bendravimas ir bendradarbiavimas.** Darželyje su šeimomis bendraujame atvirai ir lygiaverčiai, stengiamės suprasti jų lūkesčius bei dalinamės informacija apie vaikų ugdymą. Organizuojame susitikimus, projektines veiklas, apklausas ir diskusijas, kad kartu kurtume vaikams kuo palankesnę mokymosi aplinką. **Tėvų dalyvavimas ugdyme.** Įstaigoje išplėtotą savivaldos institucijų veikla: įstaigoje aktyviai veikia tėvų komitetai, kur tėveliai teikia idėjas, siūlo sprendimus dėl aplinkos kūrimo, bendrų projektų rengimo, lėšų panaudojimo, renginių organizavimo ir kt., plėtojama pasidalytoji lyderystė: grupės išrinkti tėvų atstovai po galutinio įstaigos tarybos sprendimo inicijuoja veiklas, perduoda informaciją kitiems grupės tėvams. Tėvai kviečiami aktyviai įsitraukti į vaikų ugdymo procesą – jie gali susipažinti su ugdymo programa, stebėti vaikų pasiekimus, dalintis savo idėjomis. Mokytojai asmeniškai suteikia tėvams žinių, kaip jie gali padėti savo vaikams mokytis namuose, ir padeda sukurti jiems palankią aplinką augti ir tobulėti. **Pasitikėjimas ir pagarba privatumui.** Užtikriname, kad visos su vaikų ugdymu susijusios diskusijos vyktų tik su tėvais (globėjais) individualiai. Kiekvienos šeimos duomenys ir asmeninė informacija yra gerbiama ir saugoma. Mūsų darželio bendruomenė siekia, kad kiekviena šeima jaustųsi svarbi, išgirsta ir įtraukta į vaikų ugdymą. Tik veikdami kartu galime užtikrinti, kad vaikai augs saugioje, palaikančioje ir įkvepiančioje aplinkoje!

Regiono ypatumai. Mokykla įsikūrusi Panevėžio miesto Aukštaičių mikrorajone, pietrytinėje miesto dalyje, ramioje Sirupio gatvės pabaigoje, apsuptoje gyvenamųjų namų kvartalo. „Pasakos“ darželio ugdymas neapsiriboja vien įstaigos aplinka – vaikai patirtį įgyja dalyvaudami įvairiose miesto veiklose, kurios praturtina jų pažinimą ir socialinius įgūdžius. Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje vykdomos edukacinės veiklos, pasakų skaitymai, organizuojami susitikimai su knygų autoriais, stiprinant vaikų meilę literatūrai. Panevėžio kraštotyros muziejuje organizuojamos pažintinės išvykos, kurios supažindina vaikus su regiono istorija, tradicijomis ir gamtos ekspozicijomis. Skaistakalnio parke vaikai tyrinėja gamtą, aktyviai juda ir dalyvauja edukacinėse veiklose. Panevėžio teatruose (J. Miltinio dramos teatre, Lėlių vežimo teatre) kultūriniai renginiai skatina vaikų meninės raiškos ir emocinio intelekto ugdymą. Taip pat dažnai lankomasi Panevėžio gamtos mokykloje, kur siūlomos edukacinės programos ir ekskursijos stiprina pažintinius gebėjimus, puoselėja meilę gamtai, skatina supratimą apie žmogaus ir gamtos darną bei ugdo aplinkosauginį sąmoningumą.

Svarbiausios ugdymo programos kryptys

- *Humanizuoti ugdymą* – vaikas suvokiamas kaip unikali asmenybė, ugdymas grindžiamas pagarba jo poreikiams, emocinei gerovei ir individualumui. Kuriamas jauki, saugi, palaikanti aplinka, kurioje skatinamas natūralus vaiko smalsumas ir saviraiška.
- *Demokratizuoti ugdymą* – vaikai įtraukiami į sprendimų priėmimą, skatinama saviraiška, savarankiškumas, aktyvus dalyvavimas ugdymo(si) procese. Suaugusieji yra partneriai, o ne vien autoritetai.
- *Inicijuoti vaikų savarankišką mokymąsi* – skatinama jų natūrali tyrinėjimo dvasia, suteikiamos galimybės patirti, bandyti, eksperimentuoti ir taip įgyti žinių. Daug dėmesio skiriama žaidybiniam mokymuisi, kuris skatina vaikų kūrybiškumą ir problemų sprendimo gebėjimus.
- *Siekti integralumo* – ugdymo turinys ne suskaidomas į atskiras sritis, o apjungiamas gamtos mokslais, menais, technologijomis, matematika, kalba į bendras veiklas ir projektus. Mokymasis vyksta per patyrimus ir praktinius užsiėmimus.

Ugdymosi būdai ir sąveika su suaugusiais

Ugdymas grindžiamas patirtiniu, kūrybiniu, tiriamuoju mokymusi. Veikla organizuojama aktyviai ir žaismingai, pasitelkiant STEAM metodiką, tyrinėjimus lauke, eksperimentus, sensorines veiklas. Suaugusiųjų vaidmuo – ne tik mokyti, bet ir kurti sąlygas vaiko atradimams, skatinti bendradarbiavimą, refleksiją.

Mokytojų ir specialistų kompetencija bei pasirengimas. Panevėžio lopšelyje-darželyje „Pasaka“ dirba kvalifikuoti pedagogai ir visi pagalbos vaikui specialistai: logopedai, specialieji pedagogai, psichologai, socialiniai pedagogai. Kiekvienas specialistas nuolat tobulina savo žinias, kelia kvalifikaciją, dalyvauja mokymuose, dalijasi gerąja patirtimi ir ieško naujų, veiksmingų ugdymo būdų. **Vaikas – ugdymo centro ašis.** Mūsų pedagogai vadovaujasi pagarba kiekvienam vaikui, jo individualiems poreikiams ir gebėjimams. Skatiname spontanišką ugdymąsi, kur vaiko siūlomos idėjos ir iniciatyvos yra vertinamos ir įtraukiamos į ugdymo procesą. Darželyje taikomi įvairūs ugdymo metodai ir technologijos, pritaikyti skirtingiems vaikų mokymosi stiliams. Siekiame, kad ugdymo aplinka būtų funkcionali, skatinanti kūrybiškumą ir saviraišką. Didelį dėmesį skiriame darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimui, patirties sklaidai ir komandiniam darbui, kad vaikai gautų visapusišką pagalbą ir palaikymą.

Ikimokyklinio ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos.

Panevėžio lopšelio-darželio „Pasaka“ ikimokyklinio ugdymo programa grindžiama Panevėžio miesto 2021–2027 m. strateginiu plėtros planu, 2025–2027 m. savivaldybės veiklos planu bei įstaigos 2023–2027 m. strateginiu planu. Ugdymas orientuotas į įtrauktį, kokybę, kūrybiškumą ir šeimų įsitraukimą, taikant inovatyvius metodus ir skaitmenines technologijas. Įstaigos strategijoje pabrėžiamas universalus dizaino mokymuisi (UDM) principų taikymas – sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui mokytis pagal savo gebėjimus. Pagal galimybes į programą integruojamos inžinerinė (STEAM), įtraukiojo ir skaitmeninio ugdymo programos, stiprinančios vaikų tyrinėjimo, kūrybinio ir technologinio mąstymo gebėjimus. Kryptingas dokumentų ir programų sąveikos planavimas leidžia kurti šiuolaikišką, visiems vaikams atvirą ugdymo procesą.

Teorinė prieiga. Panevėžio lopšelyje-darželyje „Pasaka“ ugdymo procesas grindžiamas šiuolaikiškais, vaiko raidą atliepiančiomis ugdymo teorijomis – J. Piaget pažinimo raidos teorija ir Reggio Emilia ugdymo filosofija. Šių teorijų integravimas leidžia kurti aplinką, kurioje vaikas yra aktyvus, savarankiškas, kūrybiškas ir bendradarbiaujantis savo ugdymosi kelionės dalyvis. **J. Piaget pažinimo raidos teorija** teigia, kad vaikai mokosi aktyviai sąveikaudami su aplinka ir pereina tam tikrus pažinimo raidos etapus. Ugdymas orientuojamas į natūralų vaiko smalsumą ir vidinį poreikį tyrinėti. Vaikams sudaromos sąlygos pažinti pasaulį patirtiniu būdu – per bandymus, eksperimentus, atradimus ir net klaidas. Vaikas mokosi tyrinėdamas, o pedagogas veikia kaip palydovas, kuris stebi, supranta vaiko mąstymo logiką ir padeda jai vystytis. **Reggio Emilia ugdymo filosofija**, kilusi Italijoje po Antrojo pasaulinio karo, remiasi įsitikinimu, kad kiekvienas vaikas yra kūrybingas, gebantis ir turintis šimtą kalbų – daugybę būdų išreikšti save. Ši filosofija akcentuoja vaiko teisę būti girdimam, matomam ir įtrauktam į mokymosi procesą kaip aktyviam kūrėjui. Reikšmingą vaidmenį turi meninė ir kūrybinė raiška – vaikai piešia, lipdo, konstruoja, improvizuoja muzikuodami ar judėdami. Tokiu būdu ugdomas jų emocinis intelektas, saviraiška, estetiniai gebėjimai ir pasitikėjimas savimi. **Aplinka, kaip „trečiasis mokytojas“**, užima svarbią vietą ugdymo procese. Kurdamą edukacines erdves įstaiga siekia skatinti vaikų smalsumą, savarankiškumą ir kūrybiškumą. Grupėse ir lauko aplinkoje veikia kūrybinės dirbtuvės, gamtos stebėjimo kampeliai, judesį lavinantys įrenginiai. Vaikai turi galimybę patys pasirinkti veiklas, tyrinėti, stebėti, eksperimentuoti, kas skatina aktyvų mokymąsi ir savivaldą. **Socialinis ugdymas ir bendradarbiavimas** taip pat yra svarbi dalis. Vaikai ugdo gebėjimą bendrauti, tartis, spręsti konfliktus, padėti draugui. Pedagogai čia veikia kaip partneriai – jie ne perduoda žinias, o kuria sąlygas vaikui savarankiškai jas atrasti, mokytis žaidžiant, reflektuoti ir augti.

Šias filosofijas jungia pagarba vaikui, tikėjimas jo vidiniu potencialu bei individualių poreikių svarba.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Programos turinys grindžiamas **principais**:

1. *Įtraukties principas*. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;
2. *Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas*. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę bei skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninė raiškos;
3. *Žaismės principas*. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;
4. *Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas*. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);
5. *Kontekstualumo principas*. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;
6. *Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas*. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;
7. *Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas*. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną čia ir dabar momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdieniui rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui;
8. *Integralumo principas*. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;
9. *Reflektyvaus ugdymo(si) principas*. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsversto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);
10. *Šeimos ir mokyklos partnerystės principas*. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.
11. *Sociokultūrinio kryptingumo principas*. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei.

III SKYRIUS

TIKSLAS

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

IV SKYRIUS

UŽDAVINIAI

- Skatinti vaiką pasitikėti savimi, būti savarankišku ir atsakingu, atpažinti bei įvardyti savo jausmus, suprasti kitų emocijas ir poreikius, kurti pagarbius bei prasmingus santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, bendradarbiauti, padėti vieni kitiems ir taikiai spręsti konfliktus.
- Ugdyti vaiko jautrumą kultūrinei ir socialinei įvairovei, atvirumą kitoniškumui ir bendrystei, skatinti empatiją bei pagarbą kitų jausmams, kalboms ir gyvenimo būdams, sudaryti galimybes pažinti pasaulio įvairovę per žaidimus, istorijas ir veiklas, ugdyti priklausymo bendruomenei jausmą bei bendrų vertybių suvokimą.
- Skatinti vaikų smalsumą, kūrybiškumą ir lankstų mąstymą, sudarant sąlygas tyrinėti, kurti, klysti ir atrasti, suteikti galimybes išbandyti įvairius sprendimus, drąsiai reikšti idėjas, jungti realybę su fantazija, spręsti problemas kūrybiškai ir kritiškai, palaikyti individualius sumanymus ir padėti vaikui keisti sumanymą, kai keičiasi situacija.
- Ugdyti vaiką, kuris sėkmingai mokosi ir geba bendrauti įvairiomis raiškos formomis, skatinti kalbinę, kūno, vizualinę, meninę raišką, padėti vaikui išreikšti save ir suprasti kitus, sudaryti sąlygas patirti atradimo džiaugsmą, planuoti veiklą, įsivertinti, priimti iššūkius ir džiaugtis pasiekimais.

V SKYRIUS UGDYMO(SI) REZULTATAI

Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas – tai vaiko asmeninis augimo procesas, kuriame visos penkios ugdymo(si) sritys glaudžiai susijusios ir viena kitą papildo, padėdamos vaikui atrasti pasaulį ir save.

Mūsų sveikata ir gerovė apima vaiko fizinę, emocinę savijautą ir kasdienius įgūdžius. Vaikai mokosi savarankiškai rūpintis savimi, saugiai judėti, atpažinti ir tinkamai reikšti emocijas. Dėl to stiprėja pasitikėjimas savimi, ugdomas savarankiškumas ir gebėjimas priimti iššūkius.

Aš ir bendruomenė ugdo socialinius įgūdžius: vaikai mokosi bendrauti, susitarti, bendradarbiauti ir priimti kitų įvairoves. Bendraudami jie ugdo(si) empatijos jausmą, pagarbą kitam ir gebėjimą veikti komandoje.

Aš kalbų pasaulyje skatina kalbinį ugdymą: vaikai mokosi klausytis, kalbėti, reikšti savo mintis įvairiomis priemonėmis – žodžiais, judesiais, vaizdais ar skaitmeninėmis technologijomis.

Tyrinėju ir pažįstu aplinką plėtoja vaikų smalsumą. Vaikai stebi, tyrinėja gamtą ir socialinę aplinką, eksperimentuoja, kelia klausimus bei siekia rasti atsakymus, ugdydamiesi supratimą apie pasaulį.

Kuriu ir išreiškiu skatina vaikų kūrybinę saviraišką. Vaikai piešia, lipdo, vaidina, kuria istorijas ir dainas, taip laisvai reikšdami savo mintis, idėjas ir emocijas.

Kiekviena pasiekimų sritis prisideda prie visapusiško vaiko ugdymosi, skatinant jo individualią ūgtį ir gebėjimų plėtotę:

1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai: savarankiškas rūpinimasis asmenine higiena ir kasdiene rutina.
2. Fizinis aktyvumas: judėjimo koordinacija, pusiausvyros išlaikymas.
3. Emocijų suvokimas ir raiška: emocijų atpažinimas ir tinkamas išreiškimas.
4. Savireguliacija ir savikontrolė: gebėjimas nusiraminti ir prisitaikyti.
5. Savivoka ir savigarba: savo stipriųjų pusių pažinimas ir pasitikėjimas.
6. Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais: draugiškų santykių kūrimas, pasitikėjimas vieni kitais.
7. Aplinkos pažinimas: gamtos ir socialinės aplinkos stebėjimas, analizavimas.
8. Matematinis mąstymas: formų, skaičių atpažinimas, grupavimas.
9. Skaitmeninis sumanymas: saugus technologijų naudojimas.
10. Kalbų supratimas: kalbinio supratimo įgūdžių plėtojimas.

11. Kalbinė raiška: aiškus minčių išsakymas.
12. Estetinis suvokimas: grožio aplinkoje, mene ir muzikoje pajautimas.
13. Meninė raiška: kūrybinės veiklos eksperimentai.
14. Kūrybiškumas: idėjų generavimas ir naujų sprendimų paieška.
15. Tyrinėjimas: eksperimentavimas ir smalsus pasaulio stebėjimas.
16. Problemų sprendimas: sprendimų ieškojimas ir įvairių būdų išbandymas.
17. Gebėjimas žaisti: įvairių žaidimų formų naudojimas.
18. Mokėjimas mokytis: naujos informacijos įsisavinimas ir taikymas.

Visos ugdymo sritys veikia nuosekliai, sudarydamos struktūruotą procesą, orientuotą į vaiko pažangą visose 18 pasiekimų srityse, atsižvelgiant į jo amžių, individualius poreikius ir galimybes.

Ir taip pamažu vaikas tampa:

pasitikintis – drąsus, savarankiškas, tikintis savo jėgomis,

besirūpinantis savimi ir kitais – dėmesingas, empatiškas, draugiškas,

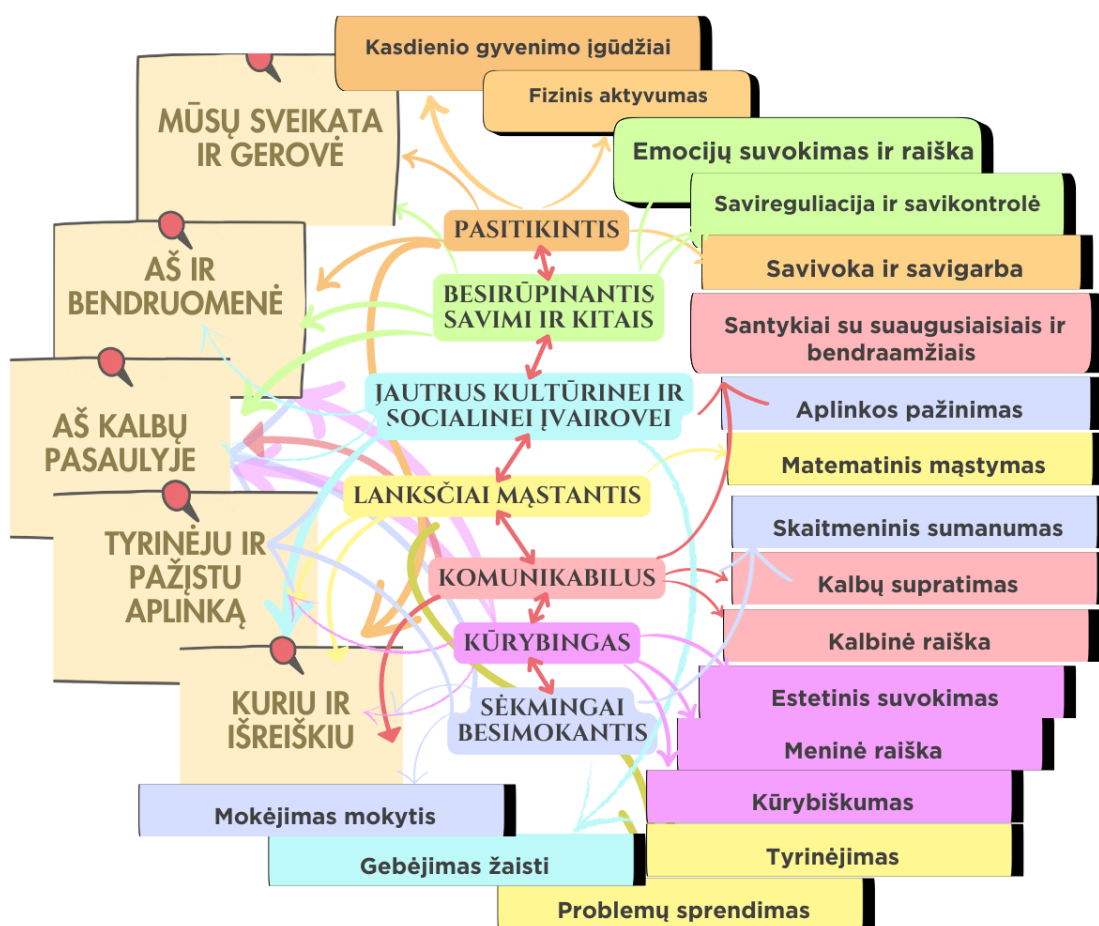
jautrus kultūrinei ir socialinei įvairovei – atviras pasauliui ir žmonėms,

lanksčiai mąstantis – gebantis spręsti, ieškoti, derinti idėjas,

komunikabilus – girdintis, kalbantis, suprantantis,

kūrybingas – išdrįstantis fantazuoti, kurti, keisti,

sėkmingai besimokantis – smalsus, atkaklus ir pasiruošęs naujiems iššūkiams.

2 pav. Ugdymo(si) sričių, vaiko auginamų galių ir pasiekimų sričių galimi ryšiai.

VI SKYRIUS

UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS, APLINKOS

Pasitikintis vaikas

Pasitikėjimo savimi ugdymas apima ne tik gebėjimą drąsiai veikti, bet ir pasitikėti savo jėgomis, sprendimais bei gebėjimais kasdienėse situacijose. Šiam tikslui ypač svarbios ugdymo sritys: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“ bei „Kuriu ir išreiškiu“. Jos apima kasdienio gyvenimo įgūdžius, fizinį aktyvumą, savivoką, emocijų suvokimą, socialinius santykius, komunikabilumą ir saviraišką.

„Mūsų sveikata ir gerovė“ skatina fizinį aktyvumą, savarankiškumą ir rūpinimąsi savimi. „Aš ir bendruomenė“ stiprina socialinius įgūdžius ir gebėjimą išreikšti mintis. „Kuriu ir išreiškiu“ ugdo kūrybiškumą ir drąsą būti savimi. Šių sričių darna sudaro pagrindą vaikui augti pasitikinčiu, atspariu ir savarankišku.

Toliau pateikiamos pasiekimų sritys, ugdymo(si) gairės, veiklos kontekstai ir žaidimų pavyzdžiai, padedantys kryptingai stiprinti pasitikėjimą savimi.

Pasiekimų sritis. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	
Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.	Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, butyje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradeda tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną ar kitą daiktą. Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas mokosi rūpintis savimi per kasdienes situacijas. Padedamas suaugusiojo plauna rankas, prausiasi veidą, šluostosi, mokosi naudotis tualetu. Valgydamas naudoja šaukštą – bando pamirkyti, tepti duoną, laužti maistą, mirkyti daržoves į padažą. Į veiklas įtraukiamos praktinės užduotys, pvz., „Mažojo šeimininko rytas“, kai vaikai ruošia lėkštes pusryčiams, padeda padengti stalą. Padedamas suaugusiojo, mokosi apsirengti: apsivelka megztinį, apsiauna batus, užsimauna kepurę ar šaliką, nusirengia viršutinius drabužius. Mokosi atpažinti, kur laikomi daiktai, bando padėti vieną ar kitą žaislą ar knygą į vietą. Kartu su pedagogu tvarko žaislus, žaidžia žaidimą „Surask daiktui vietą“. Žaidimų metu pradeda girdėti priminimus apie saugumą – nešokinėti nuo aukštai, laikytis už turėklo laipiojant. Lauko žaidimų metu vaikas skatinamas saugiai elgtis per žaidimus: „Eikim kaip ežiukai“ (einama linija), „Stop – pavojus!“ (reagavimas į signalus). Suaugusiojo padedamas, vaikas bando laikytis susitarimų – laukti savo eilės, neliesti pavojingų daiktų. Žaidime „Ko trūksta vonioje?“ žaismingai aptariami asmens higienos reikmenys. Per šias veiklas vaikas ugdosi

	savarankiškumo pradmenis, tvarkos pojūtį, mokosi saugotis ir veikti atsakingai.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų: Vaikas aiškinasi, kodėl svarbu valgyti įvairų, sveikatai palankų maistą, supranta, iš kur jis atsiranda ant mūšų stalo. Savarankiškai serviuoja stalą, valgo tvarkingai, tinkamai naudojasi stalo įrankiais, susitvarko po valgio. Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Atsižvelgdamas į oro sąlygas, apsirengia ar nusirengia drabužius, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. Vaikas rūpinasi asmeniniais ir bendrais daiktais: susitvarko žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas ir veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Saugaus eismo žaidimų metu, išvykose laikosi eismo ženklų ir taisyklių, gali pakomentuoti pagrindines saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. Vaikas supranta, kodėl nesaugu eiti ar važiuoti su nepažįstamu žmogumi, priimti iš jo daiktus. Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, moka pasakyti „stop“, „ne“, jei jaučiasi nesaugiai, ir kreipiasi į suaugusįjį, kuriuo pasitiki. Žino, kokių profesijų žmonės gali padėti nelaimės atveju, moka pagalbos telefono numerį. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas savarankiškai dengia stalą, valgo naudodamasis įrankiais, dažniausiai tvarkingai susitvarko po valgio. Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą, susišukuoja, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, atsirinkdamas drabužius pagal oro sąlygas ar savijautą. Rūpinasi savo ir bendrais daiktais grupėje – padeda į vietą, saugo, tvarko. Laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių – grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, pavojingais daiktais, žino, kada reikia kreiptis pagalbos. Atpažįsta sveikatai palankų maistą, teikia jam pirmenybę, žino, kad reikia valgyti įvairų maistą. Per kasdienės situacijas – valymąsi, rengimąsi, žaidimus lauke – ugdomi savarankiškumą, atsakomybę, gebėjimą saugoti save ir kitus. Vaikas vis savarankiškiau atlieka asmens higienos veiksmus – taisyklingai plauna rankas, prausiasi, šluostosi. Pats pasirenka tinkamus drabužius, žino, ką apsivilkti, kai šalta ar šilta. Valgo naudodamasis įrankiais, geba padengti stalą ir susitvarkyti po valgio. Tvarko savo vietą, rūpinasi žaislais ir grupės aplinka. Dalyvauja veiklose, skatinančiose saugų elgesį – pvz., žaidime „Saugaus eismo gatvė“, kuriame vaikai mokosi atpažinti ženklus ir taisykles. Vaidmenų žaidimuose, pvz., „Gydytojas ir pacientas“, aptariamos higienos ir sveikatos temos. Grupiniuose žaidimuose „Sveiko maisto krepšelis“, „Rink teisingą produktą“ vaikas mokosi atskirti sveikus ir nesveikus maisto produktus. Kartu su pedagogu atlieka eksperimentus – pvz., kaip plinta mikrobai (naudojant miltus ar blizgučius), kad suprastų higienos svarbą. Pasakojimais, vaidinimais, diskusijomis aptariamos pavojingos situacijos ir kaip jose elgtis. Vaikas vis dažniau pats pasiūlo veiklas, susijusias su tvarka, saugumu ar rūpinimusi savimi – tai rodo stiprėjantį pasitikėjimą savo gebėjimais.
Pasiekimų sritis. Fizinis aktyvumas	
Vertybinių nuostatų. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	Esminiai gebėjimai. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių–rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų: Vaikas eina skirtingu ritmu, bėga keisdamas kryptį ir greitį, pašoka nuo	Vaikas mėgsta judėti – šliaužioja, vaikšto, bėgioja ir šokinėja. Jis bando lipti laiptais, laikydamasis už turėklų, stengiasi spirti, mesti ir gaudyti kamuolį. Mokosi suktis, suptis, išlaikyti pusiausvyrą, šokti ir

žemės ar laiptelio, spiria kamuolį, lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis turėklo, taip pat mina ir vairuoja keturratį. Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gauda kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	judėti pagal muziką. Pamažu pradeda suprasti, kad po judėjimo jaučiasi stipresnis ir linksmesnis. 2–3 metų vaikai vaikščioti ir išlaikyti pusiausvyrą mokosi eidami sumažinto ploto paviršiumi – pavyzdžiui, žaidžiant „Ėjimas ant tiltelio“ (vaikščiojimas tarp dviejų nubrėžtų linijų, ant juostos, čiuožyklos bortelio ar siauro kilimėlio). Įveikia kliūtis žaisdami „Kliūčių taką“, kur perlipama per pagalvėles, peržengiamos lazdelės ar šokama per juostą. Lipimui į kalniuką ar laiptelius galima pasitelkti aktyvią estafetę „Į kalną – nuo kalno“, kur vaikai lipa su maišeliais ar žaislais, nešdami juos į „viršūnę“. Judėjimo laisvei lavinti tinka judrieji žaidimai su muzika: „Šokam – sustojam“ (judama, kai groja muzika, sustojama – kai ji išsijungia), „Judam kaip gyvūnai“ (vaikai imituoja gyvūnų judesius – šliaužia kaip gyvatės, šokinėja kaip varlytės, eina kaip meškutės). Kamuolio spyrimo ir metimo įgūdžiams tinka žaidimai: „Pataikyk į dėžę“, „Spirk per vartus“, kur naudojami lengvi, minkšti kamuoliai ar net balionai. Gaudymo lavinimui – „Mesk man – pagausiu“, kai pedagogas ar kitas vaikas meta kamuolį į glėbį. Smulkiosios motorikos lavinimui veiklos integruojamos į kasdienybę: savęs maitinimas šaukštu, žaidimai su sagtimis ir lipdukais, dėliojimas kaladėlėmis, didelių sagų vėrimas ant virvutės, atidaromų–uždaromų indelių žaidimai, užsukimų–atsukimų užduotys. Tokios veiklos ne tik stiprina vaiko judėjimo gebėjimus, bet ir ugdo savarankiškumą bei pasitikėjimą savimi – vaikas ima suvokti: „Aš galiu!“
Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų: Vaikas laisvai juda: eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, geba bėgti ant pirštų galų. Jis šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėdamas juda pirmyn, šoka į tolį ar į aukštį. Drąsiai lipa kopėtelėmis, laisvai orientuojasi erdvėje, žaisdamas juda koordinuotai. Vaikas meta kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį, lankstydamas rankas per alkūnes, spiria kamuolį į taikinį. Judėdamas dažniausiai stovi, sėdi, vaikšto taisyklingai. Mokosi atpažinti akivaizdžius ženklus, rodančius, kada jo kūnui reikia poilsio ar papildomo judėjimo, ir į juos reaguoti. Smulkiosios motorikos įgūdžiai tampa vis tikslesni ir koordinuoti: vaikas	Vaikas aktyviai juda, tyrinėja aplinką ir savo kūno galimybes. Jis bėga, ropoja, šokinėja, laipioja, balansuoja, važiuoja triratuku ar balansiniu dviratuku, noriai išbando įvairius judėjimo būdus tiek lauke, tiek grupėje. Vaikas geba pats lipti ir leistis žemyn laiptais keisdamas kojas, spirti, mesti ir pagauti kamuolį, šokinėti per kliūtis, išlaikyti pusiausvyrą ant siauro pagrindo ar stovėdamas ant vienos kojos. Jis džiaugiasi judėdamas, jaučiasi laisvas, stiprėja fiziškai, įgyja daugiau drąsos ir pasitikėjimo savimi. Vaikas supranta, kad judėjimas yra naudingas ir smagus, noriai įsitraukia į judriuosius, estafetinius bei imitacinius žaidimus. Reaguodamas į garsinius ar regimus signalus, vaikas mokosi greitai keisti kryptį, sustoti, apeiti kliūtis. Jis juda saugiai – saugo save ir kitus, geba veikti ribotame plote. Vaikas noriai dalyvauja kūrybiniuose judėjimo užsiėmimuose – improvizuoja, mėgdžioja gyvūnų ar pasakų veikėjų judesius, tyrinėja, kaip juda jo kūnas ir atskiros kūno dalys. Jis pats siūlo žaidimus ar veiklas, įsitraukia į mokytojo inicijuotus projektus, pvz., „Kaip

taisyklingai laiko pieštuką ir žirkles, vikriai bei kruopščiai atlieka veiksmus su smulkiais daiktais. Piešdamas ir kirpdamas valdo įrankius tiksliai, geba sukurti įvairias konstrukcijas ir sudėtingesnius, pusiausvyrą išlaikančius statinius. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	juda mano kūnas“, „Judam kaip gamta“. Per tokią veiklą vaikas ugdo lankstumą, vikrumą, jėgą, koordinaciją, moko kūną išlaikyti pusiausvyrą ar sustingti vietoje. Kasdienėse situacijose vaikas lavina smulkiąją motoriką – piešia, veria, konstruoja, klijuoja, dėlioja. Jis mokosi pats valgyti naudodamas įrankius, rengtis, segtis sagas, naudotis šluotele ar semtuvėliu. Tokie veiksmai stiprina rankos-akies koordinaciją ir judesių tikslumą. Vaikas mėgsta sportuoti lauke, tyrinėti gamtos aplinką. Jis aktyviai juda per išvykas į parką, mišką ar darželio kieme – kopia į kalniukus, perneša kibirėlius, tempia virvę, balansuoja vaikščiodamas per lanku išdėliotas virves ar rąstelius. Tokiose veiklose jis ne tik juda, bet ir stebi gamtą, dalyvauja pažintiniuose žygiuose su užduotimis („rask akmenuką, ant kurio gali atsistoti“, „peršok per šakelę“). Žaisdamas su bendraamžiais vaikas mokosi komandinio darbo – laikytis taisyklių, bendradarbiauti, reaguoti į signalus, prisiderinti prie kitų judesių, išlaukti savo eilės, pripažinti laimėjimą ar pralaimėjimą. Judėjimo metu jis ugdo ne tik fizinius, bet ir socialinius bei emocinius įgūdžius – tampa labiau savarankiškas, įsitraukęs, aktyvus ir atviras bendravimui.
Pasiekimų sritis. Savivoka ir savigarba	
Vertybinė nuostata. <i>Vaikas jaučia savo vertę, pažįsta save kaip unikalią asmenybę ir pasitiki savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Vaikas pradeda pažinti save – pasako savo vardą, parodo save veidrodyje ar nuotraukoje, atpažįsta savo kūno dalis. Reaguoja į savo emocijas ir poreikius, pradeda juos išreikšti žodžiais arba veiksmais. Supranta, kas jam priklauso, išreiškia pageidavimus („noriu“, „nenoriu“), ima domėtis kitais vaikais. Pradeda suprasti priklausymą grupei ar šeimai („mano mama“, „mano draugas“), pamažu mokosi dalintis, laukia savo eilės. Reaguoja į suaugusiojo padaršinimą, džiaugiasi savo pasiekimais, mėgdžioja	Vaikas pradeda save atpažinti – parodo save veidrodyje ar nuotraukoje, reaguoja į savo vardą, šypsosi ar atsiliepia, kai jį pašaukia. Žaisdamas imituoja suaugusiųjų veiksmus: žaidžia „kaip mama“, „kaip tėtis“, valgydina lėles, valo stalą, „kalba telefonu“, taip mokydamasis suprasti save ir kitus. Piešdamas naudoja savus simbolius, sakydamas „čia aš“, o lipdydamas, dėliodamas iš kaladėlių ar formuodamas smėlį renkasi veiklas, kurios atspindi jo patirtį ir pomėgius. Žaidimuose su lėlėmis, gyvūnėliais ar kitais žaislais, vaikas dalyvauja žaisdamas emocinius žaidimus: „Kas čia pyksta?“, „Kas čia liūdi?“, „Kas dabar džiaugiasi?“. Tokie žaidimai padeda jam atpažinti ir įvardyti jausmus tiek savo, tiek kitų. Vaikas džiaugiasi savo mažaisiais pasiekimais – kai pats apsiauna batukus, sudeda kaladėles, įvardija

suaugusiųjų veiksmus, stengiasi būti savarankiškas. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	pažįstamą gyvūną ar spalvą. Pedagogas skatina šį džiaugsmą, padėdamas vaikui suprasti jo pastangas ir pasiekimus: sako „Tu labai stengeisi!“, „Tu pats apsiavei batukus!“, „Tau pavyko pastatyti aukštą bokštą!“. Grupės veiklose vaikas dažniausiai žaidžia šalia kitų vaikų (žaidimas lygiagrečiai), tačiau su mokytojo paskatinimu po truputį mokosi dalintis žaislais, laukti savo eilės. Mokytojas šiuo laikotarpiu siūlo trumpus žaidimus, kuriuose reikia pasikeisti žaislais („padovanok draugui kamuoliuką“), arba organizuoja paprastus estafetinius žaidimus, kur vaikai perduoda vienas kitam objektą. Į kasdienes veiklas aktyviai įtraukiamos šeimos nuotraukos, pažįstami daiktai, vaiko asmeniniai žaislai ar drabužėliai. Pedagogas kviečia vaikus parodyti šeimos narius nuotraukose („Kur yra tavo mama?“, „Kur tavo brolis?“) ar papasakoti, ką mėgsta veikti namuose. Tokios veiklos padeda vaikui kurti ryšį su savimi, savo šeima ir artimiausia aplinka, stiprina priklausymo jausmą ir savivoką. Papildomai pedagogas gali pasiūlyti veiklas su asmeniniais simboliais: kurti „Mano rankytės“ atspaudus dažais, „Mano dienos istoriją“ piešiniuose, arba žaisti žaidimą „Ką aš galiu?“ – kur vaikas pasirenka veiksmą, kuriuo didžiuojasi (pvz., „galiu šokti“, „galiu surinkti dėlionę“). Tokiu būdu per žaismingas, kasdienes ir saugias veiklas vaikai pamažu formuoja pirmuosius savivokos ir savivokos pamatus.
Ketvirti-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų Vaikas geba pasakyti savo vardą, pavardę, amžių, žino, kur gyvena. Išreiškia savo nuomonę, pageidavimus, emocijas, geba įvardyti, ką mėgsta veikti. Didžiuojasi savo gebėjimais, įveiktais sunkumais, pastebi savo tobulėjimą. Prisiima atsakomybę už savo veiksmus, mokosi spręsti konfliktus taikiai, paisydamas kitų nuomonės. Atpažįsta savo stipriąsias savybes, pasitiki savimi, kai bando naujus dalykus. Palaipsniui geba suprasti ir gerbti kitų skirtumus (išvaizdos, pomėgių, elgesio). Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas pažįsta save – gali pasakyti savo vardą, amžių, kur gyvena, supranta, kuo domisi, kas jam patinka. Jis išreiškia savo nuomonę, geba įvardyti jausmus ir supranta, kad skirtingi pomėgiai ar jausmai tarp vaikų yra normalūs. Džiaugiasi savo pasiekimais, noriai pasakoja apie juos kitiems, stengiasi įveikti sunkumus ir nenuleisti rankų susidūręs su iššūkiais. Pastebi, kuo yra stiprus, ir drąsiai išbando naujas veiklas. Veiklose vaikai piešia savo portretus, kuriuose vaizduoja ne tik save, bet ir mėgstamas veiklas, augintinius, mylimus žmones. Konstruodami „svajonių namus“ iš kaladėlių, dėlioja, kas jiems būtų svarbiausia: sodas, naminis gyvūnas, žaidimų kambarys. Projektuodami „svajonių profesiją“, vaikai renkasi, kuo norėtų būti užaugę, ir kuria aprangą, atributus: pavyzdžiui, gydytojo lagaminą, gaisrininko šalną ar dailininko paletę. Vaidmenų žaidimuose vaikai įsijaučia į įvairius vaidmenis – gydytojo, šeimos nario, pasakų veikėjo – taip tyrinėdami ne tik aplinkinius, bet ir save. Grupiniuose pokalbiuose mokytojas kviečia vaikus pasidalyti, kaip jie jaučiasi šiandien, naudodamiesi

	emocijų kortelėmis, veidrodėliu ar piešdami emocijų veidukus. Diskusijose apie asmenines stiprybes vaikai mokosi sakyti komplimentus sau ir kitiems: „Aš gražiai dalinausi žaislais“, „Matau, kaip greitai surinkai dėlionę“, taip stiprindami savo ir draugų savivoką bei pasitikėjimą. Veiklose su veidrodžiu vaikai tyrinėja savo veido bruožus, šypsenas, emocijų atspindžius, o žiūrėdami šeimos albumus, aptaria savo artimuosius, šeimos narius, supranta savo vietą ir svarbą bendruomenėje. Papildomai vaikai gali kurti „Mano stiprybių medį“, ant kurio lapų rašo ar piešia savo stipriąsias puses („Esu drąsus“, „Mėgstu padėti“), ar žaisti žaidimą „Mano supergalia“, kuriame kiekvienas vaikas pristato, kokia savybė jį daro ypatingą. Tokios veiklos ne tik stiprina vaiko savivoką ir savigarbą, bet ir moko priimti save bei kitus su visomis jų unikaliomis savybėmis.
--	---

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Pasitikinčio savimi vaiko ugdymui svarbu kurti aplinką, kurioje jis gali laisvai veikti, tyrinėti, kurti ir jaustis vertingas. Tokį vaiką auginti padeda universalaus dizaino mokymuisi kontekstas, sudarantis sąlygas visiems vaikams veikti pagal savo galias ir pasirinkimus; žaismės kontekstas, skatinantis saviraišką, kūrybiškumą ir džiaugsmą; judraus patirtinio ugdymosi kontekstas, suteikiantis galimybę patirti judėjimo džiaugsmą ir saugiai įveikti iššūkius; tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstas, ugdantis pasitikėjimą per atradimus ir klausimų sprendimą; bei kūrybinių dialogų kontekstas, leidžiantis vaikui patirti kūrybos laisvę, netikėtumą ir sėkmę. Visi šie kontekstai padeda vaikui augti smalsiam, drąsiam, savarankiškam ir pasitikinčiam savo jėgomis.

Pedagogo vaidmuo: palaiko ir drąsina, padeda vaikui suprasti savo veiksmų svarbą, skatina pasitikėjimą savimi, skatina aktyvų dalyvavimą, sudaro galimybes judėti įvairiomis formomis, padeda atrasti džiaugsmą judant, skatina vaiką įvardyti savo jausmus, stiprina pasitikėjimą savimi, moko priimti nesėkmes kaip mokymosi dalį.

Strategijos ir metodai: modeliavimas, žaidybinės situacijos, savarankiškumo užduotys, refleksija apie pasiekimus, žaidimai su taisyklėmis, kliūčių ruožai, judrieji žaidimai, šokiai, improvizacija judesiu, pokalbiai, pasakojimai, emocijų atpažinimo veiklos, vaidmeniniai žaidimai, grupinės diskusijos.

Būdai: stebėjimas, padaršinimas, teigiama grįžtamoji reakcija, praktiniai užsiėmimai, paskatinimas, fizinio aktyvumo įtraukimas į kasdienes veiklas, bendradarbiavimas su vaikais organizuojant judrią veiklą, teigiama komunikacija, individualus dėmesys, refleksija apie asmenines stiprybes, kūrybinės veiklos.

Besirūpinantis savimi ir kitais

Besirūpinantis savimi ir kitais vaikas ugdomas visuminėje ikimokyklinio ugdymo(si) programoje, apimančioje penkias sritis. Ypač svarbios trys sritys: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“ bei „Aš kalbų pasaulyje“. Jos tiesiogiai stiprina vaiko emocinę, socialinę ir komunikacinę brandą, kurios pagrindas – rūpinimasis savimi bei pagarba ir atsakomybė kitų atžvilgiu. Šios ugdymo(si) sritys susijusios su pasiekimų sritimis „Emocijų suvokimas ir raiška“, „Savireguliacija ir savikontrolė“ bei „Savivoka ir savigarba“. Toliau lentelėje pateikiami šių sričių pasiekimų žingsniai, ugdymosi gairės iš vaiko perspektyvos, vertybinės nuostatos, esminiai gebėjimai, praktiniai pavyzdžiai ir ugdymosi kontekstai.

Emocijų suvokimas ir raiška	
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais	Esminiai gebėjimai. <i>Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.</i>
Pasiekimų žingsniai Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų: Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradedama vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos) Vaikas iki trejų metų emocijas išreiškia natūraliai – veido mimika, kūno poza, gestais, balsu ar pirmaisiais žodžiais. Nusiminęs mažylis nuleidžia galvą, pradeda verkti arba ieško suaugusiojo žvilgsnio, tikėdamasis būti suprastas. Džiaugsmą išreiškia šypsena, krykštavimu ar net pašokimu, radęs mėgstamą žaislą ar sėkmingai atlikęs veiklą. Išsigandęs vaikas susigūžia, glaudžiasi prie suaugusiojo ar nerimastingai stebi aplinką. Mokytojas jautriai reaguoja į vaiko siunčiamus emocinius signalus – pastebi, įvardija jausmą ir padeda vaikui suprasti, ką jis išgyvena. Pavyzdžiui, kai vaikas supyksta, mokytojas sako: „Matau, kad supykai, nes Jonas paėmė tavo žaislą. Pabandykime kartu rasti sprendimą“. Jei vaikas liūdi dėl išėjusios mamos, mokytojas pasiūlo: „Liūdi, nes mama išėjo. Kol lauki, gal norėtum kartu pastatyti bokštą iš kaladėlių?“. Tokios situacijos moko vaiką atpažinti jausmus ir rasti būdą, kaip juos išgyventi. Kasdienėse veiklose vaikai skatinami išreikšti emocijas žaismingai. Mokytojas siūlo pasirinkti emocijų veiduką pagal savo nuotaiką: vaikai gali parodyti linksmą, liūdną ar nustebusį veidelį. Kitos veiklos metu siūloma spalvomis išreikšti jausmus – geltona žymi džiaugsmą, mėlyna – liūdesį, raudona – pyktį. Mokytojas taip pat naudoja emocijų termometrą, kuriuo vaikai įvertina jausmų stiprumą: „Ar labai supykai, ar tik truputį?“. Tai padeda vaikams suvokti emocijų intensyvumą. Stiprias emocijas mokoma išgyventi ramiai – tam pasitelkiami nusiraminimo būdai. Supykęs ar nuliūdęs vaikas kviečiamas pasirinkti, kas jam padeda nusiraminti: pabūti nusiraminimo kampelyje su minkštu žaislu, paglostyti sensorinį maišelį, pasiklausyti lopšinės, pirštais piešti ant šviesos stalo, barstyti smėlį ar semti vandenį. Mokytojas žaislingai siūlo: „Gal norėtum pabūti stebuklingoje ramybės palapinėje ir piešti žvaigždes?“. Tokie pasiūlymai suteikia vaikui laisvę pasirinkti ir patirti, kad jausmai – natūrali dalis, kuriuos galima mokytis suvaldyti. Vaikai mokosi atpažinti ir kitų emocijas. Jei draugas verkia, mokytojas skatina klausti: „Kaip galėtume padėti?“ arba pasiūlo paguodos gestą – paduoti žaislą, atsisėsti šalia. Žaisdami vaikai įsitraukia į vaidybinius žaidimus: mokytojas kviečia įsivaizduoti, kaip jaučiasi

	piktas lokys ar liūdnas kačiukas, skatina vaikus parodyti jausmus kūno kalba. Pasakų klausymas, kuriose veikėjai išgyvena įvairias emocijas, piešimas pagal nuotaiką ar judėjimas pagal skirtingo ritmo muziką padeda vaikams susieti emocijas su žodžiais, veiksmais ir kūno pojūčiais. Tokiu būdu žaismingos, kasdienės veiklos padeda vaikams ne tik atpažinti ir išreikšti emocijas, bet ir formuoja pirmuosius savireguliacijos gebėjimus – svarbius žingsnius į socialinį ir emocinį brandumą.
Ketvirti-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais. Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žėisti kitų jausmus. Pradeda įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais. 6-asis žingsnis. Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradeda kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	3–6 metų vaikai, dalyvaudami vaidmenų ir naratyviniuose žaidimuose, vis geriau atpažįsta ir įvardija savo bei kitų emocijas, suvokia jų priežastis ir mokosi tinkamai jas reikšti. Vaidmenų žaidimuose, tokiuose kaip „gydytojas ir pacientas“, „šeima“ ar „parduotuvė“, vaikai kuria siužetus, įsijaučia į emocines situacijas ir atspindi veikėjų jausmus. Pavyzdžiui, jie sako: „Lėlė serga ir verkia – reikia ją paguosti“, „Aš esu piktas klientas, nes neturi mano mėgstamo žaislo“, arba „Tėtis nuliūdo, nes sudužo puodelis“. Klausydamiesi skaitomų istorijų, vaikai įvardija veikėjų emocijas: „Jis liūdnas, nes pasimetė“, „Ji linksmas, nes rado draugą“, ir dažnai dalijasi savo patirtimi: „Aš irgi liūdžiu, kai mama išeina“. Žiūrėdami filmukus, komentuoja emocines scenas, atpažįsta baimę, pavydą ar pyktį: „Jam baisu, nes griaučia griaustinis“, „Jis pavydus, nes draugas turi naują žaislą“. Grupinėse veiklose vaikai žymi savo nuotaiką emocijų lentelėje, prilipindami veidelį prie pasirinktos emocijos – „linksmas“, „liūdnas“, „nustebeš“, – ir pasakoja, kodėl jaučiasi būtent taip: „Aš liūdnas, nes susipykom su draugu“. Diskusijose su mokytoju, jie mokosi susieti emociją su patirtimi: „Kodėl supykai?“ – „Nes niekas nenorėjo su manimi žaisti“. Tokiu būdu jie ugdo gebėjimą išreikšti jausmus žodžiais. Papildomai taikomi žaidimai padeda gilinti emocinį suvokimą: žaidžiant „Emocijų bingo“, vaikai ieško panašių jausmų tarp draugų, žaidime „Kas pasikeitė?“ – jie stebi veido išraiškas ir spėja, kokia tai emocija. „Jausmų dėlionėje“ jungia paveikslėlius su emocijų pavadinimais, o kvėpavimo pratimai su žvakutėmis ar burbulais padeda nusiraminti ir reguliuoti emocinį intensyvumą. Tokios veiklos skatina vaikus atpažinti jausmus ne tik savyje, bet ir kituose, ugdo empatiją, padeda kurti draugiškus santykius ir suprasti, kaip emocijos veikia jų elgesį kasdienėse situacijose.
Savireguliacija ir savikontrolė	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį	Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų,

	<i>bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų: Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo, įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradeda laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikai iki trejų metų, padedami suaugusiojo ir sekdami jo pavyzdžiu, pradeda mokytis paprastų emocijų reguliavimo būdų. Nusiminusiam vaikui suaugusysis pasiūlo kartu nupiešti piešinį apie tai, kas nutiko, padėdamas įvardyti jausmus ir juos saugiai išreikšti. Jei vaikas supyksta, svarbu paskatinti jį nusiraminti apkabinimu arba padrąsinti pasakyti, ką jaučia: „Man liūdna“, „Aš pykstu“. Patyrus stiprias emocijas, pavyzdžiui, kai kitas vaikas paima žaislą, suaugęs padeda nukreipti dėmesį – pasiūlo kitą veiklą, kitą žaislą ar pasivaikščiojimą lauke. Jeigu vaikas pradeda verkti, jam sakoma: „Pasakyk man, kas atsitiko“ arba „Ateik, apkabinsiu“, taip kuriant saugumo jausmą ir mokant, kad emocijos yra priimamos. Kai vaikas pavargsta ir tampa irzlus, siūloma rami veikla: lopšinės klausymas, knygelės vartymas ar tylus žaidimas su dėlionėmis ar figūrėlėmis. Emocijų reguliavimą skatina įvairios žaismingos veiklos: emocijų kortelės, kai vaikas renkasi veiduką ir pasakoja, kada taip jautėsi; veidrodinis žaidimas, kai atkartoja suaugusiojo parodytas emocijas ir jas įvardija; lėlių teatras, kuriame naudojamos situacijos jausmams atpažinti ir spręsti. Stebėdami suaugusius ir dalyvaudami bendrose veiklose, vaikai mokosi dėmesio valdymo ir tinkamo elgesio. Dalyvaujant žaidimuose, pavyzdžiui, laukiant eilės su smėlio laikrodžiu ar skaičiuojančia dainele, ugdomas gebėjimas suprasti savo ir kitų poreikius. Jei keli vaikai nori to paties žaislo, suaugęs padeda susitarti: „Pirma tu, paskui jis“, arba pasiūlo alternatyvų pasirinkimą. Vaikai skatinami taikiai bendrauti, sakant: „Gal nori žaisti kartu?“ arba rodant draugiškumą – šypsantis, mojuojant, siūlant dalintis. Jei vaikas nenori dalintis, suaugusysis siūlo paeiliui žaisti ar įsitraukti į bendrą veiklą, kuri skatintų bendradarbiavimą. Konfliktų metu mokomasi išklausti kitų vaikų prašymus, pavyzdžiui: „Prašau nestumk“, ir ieškoti taikių sprendimų su suaugusiojo pagalba. Dėmesio ir elgesio valdymui taikomi įvairūs žaidimai: „Karšta bulvė“ ar kamuolio perdavimo žaidimai, mokantys laukti eilės; „Raudona šviesa – žalia šviesa“, lavinanti klausymąsi ir reagavimą į nurodymus; statybų žaidimai, kur vienas stato, o kitas paduoda detales, skatinant bendradarbiavimą; „Kas pradingo?“ žaidimas, lavinantis vaikų dėmesį ir atmintį

Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų

5-asis žingsnis. Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, ištvermę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles. 6-asis žingsnis. Pats taiko įvairius nusiramino, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ar kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

Nuoroda į pasiekimų aprašą:

<https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf>

Emocijų ir jų raiškos reguliavimas

3–6 metų vaikai pradeda savarankiškai valdyti savo emocijas – jų raišką ir intensyvumą – ir išbando įvairius nusiramino būdus, kuriuos išmoka per kasdienes veiklas. Supykęs vaikas suskaičiuoja iki penkių ir pasitraukia į ramybės kampelį, kur gali pabūti vienas ir nusiraminti. Nusiminęs dėl prarasto žaislo, jis pasiklauso ramios muzikos ar pasikalba su mokytoju apie savo jausmus. Patyręs konfliktą su draugu, vaikas mokosi kalbėtis, pavyzdžiui: „Aš noriu žaisti, bet man nepatiko, kai paėmei mano žaislą“, taip išreiškdamas savo poreikius be pykčio.

Staiga pasikeitus dienos veiklai, pavyzdžiui, kai atšaukiama išvyka, vaikas mokosi, kaip priimti situaciją kitaip. Mokytojas padeda jam išžvelgti kitą galimybę: „Užuot ėję į kiemą, piešime su dažais“. Jei kitas vaikas sureaguoja pykčiu ar atstūmimu, mokytojas padeda priimti situaciją sakydamas: „Kartais visi būna liūdni, bet gal galime pažais ti vėliau“. Tokios situacijos tampa praktinėmis emocinio augimo pamokomis.

Emocijų raiškai stiprinti pasitelkiami ir žaidimai.

Pavyzdžiui, vaidmenų žaidime „Emocijų teatrai“, vaikai sukuria mini scenas, kuriose vienas liūdi, kitas – padeda. Žaidime „Spalvoti jausmai“, vaikai renkasi spalvotas korteles pagal tai, kaip jaučiasi, ir pasakoja apie savo patirtį. Naudojant jausmų kubą ar veidukų korteles, vaikai mokosi įvardyti ir suprasti ne tik savo, bet ir kitų emocijas.

Dėmesio ir elgesio valdymas

3–6 metų vaikai, žaisdami ir atlikdami įvairias užduotis, ugdo gebėjimą sutelkti dėmesį ir valdyti savo elgesį. Žaidime „Sustink kaip statula“, vaikai mokosi akimirksniu sustabdyti judesį, kontroliuoti impulsus. Per veiklas, kur reikia išbūti tyloje, pavyzdžiui, „tylos minutėje“ ar „nekikenk“ iššūkyje, lavinamas dėmesio sukaupimas. Žaisdami estafetes su kliūtimis ar taiklumo žaidimus, vaikai mokosi išlaikyti dėmesį nuo pradžios iki pabaigos ir siekti tikslo.

Kai norisi pertraukti draugą ar paimti žaislą, mokytojas padeda vaikui sustoti ir palaukti: „Pirmiau jis, tada tu“, o vaikas gali naudoti smėlio laikrodį, kad vizualiai suprastų laukimo trukmę. Jeigu vaikas nenori tvarkytis, tačiau žino, kad po to seks mėgstama veikla, jis išmoka save motyvuoti, sakydamas: „Pirmiausia sutvarkysiu, tada skaitysime pasaką“. Vaikai kelia sau paprastus tikslus, pavyzdžiui, pastatyti bokštą iš dešimties kaladėlių. Jei bokštas sugriūva, jie bando iš naujo, keisdami statymo būdą, o prireikus drąsiai prašo pagalbos: „Padėk man, nes nebežinau, kaip padaryti“. Tokiu būdu ugdomas atkaklumas, lankstumas ir bendradarbiavimo įgūdžiai.

	Stebėdami kitus, vaikai gilina supratimą apie elgesio normas. Po pasakos apie draugiškumą jie diskutuoja, kodėl vienas veikėjas padėjo kitam, o kitas elgėsi netinkamai. Per peržiūrėtą filmuką apie stumdymąsi vaikai patys komentuoja: „Jis neturėjo taip daryti, galėjo paklausti, ar nori keistis.“ Kasdienėse situacijose, pavyzdžiui, per pietus ar žaidžiant, jie vis dažniau patys prisimena taisykles: „Reikia laukti, kol visi gaus“ arba „Negalima rėkti, kai kiti ilsisi“. Praktinės veiklos, tokios kaip žaidimas „Elgesio detektyvai“, kur vaikai aptaria personažų veiksmus ir vertina jų tinkamumą, arba „Taisyklių ratas“, kai kiekvienas vaikas siūlo dienos elgesio taisyklę, padeda stiprinti savireguliaciją. Taip pat naudojami atsipalaidavimo žaidimai, kaip kvėpavimo pratimai su plunksnomis ar burbulais, padeda vaikams nusiraminti savarankiškai.
Pasiekimų sritis. Savivoka ir savigarba	
<i>Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.</i>	<i>Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis. Suaugusiojo skatinamas, domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Tkimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikai iki trejų metų savo kūną pažįsta per fizinį kontaktą su suaugusiuoju – kai yra keliami, kutenami, glaudžiami ar kalbinami. Kutenimo metu, mokytojas švelniai įvardija kūno dalis: „Kur pilvukas? Štai tavo pėdutė“, padėdamas vaikui susivokti savo kūną. Judėdami – bėgdami, šokdami, vartydamiesi – vaikai tyrinėja savo galimybes, stebėdami save veidrodyje ar vandenyje. Žaisdami šešėlių žaidimus atranda kūno formą ir ryšį tarp judesio ir vaizdo: „Pažiūrėk, tavo ranka juda – šešėlis taip pat“. Kasdienėse situacijose vaikai pradeda suvokti savo augimą. Matuodamiesi išaugtus batukus ar pasiekdami aukštesnę lentyną, jie džiaugiasi: „Dabar jau galiu pats“. Stebėdami ūgio matuoklį ar žiūrėdami senas nuotraukas, atpažįsta save ir lygina su kitais: „Čia aš, kai buvau mažas“. Būdami kartu su kitais vaikais, vaikai mokosi bendravimo ir bendradarbiavimo. Vienas pasiūlo žaislą kitam, prisijungia prie piešimo ar statybų veiklos. Tokiose situacijose formuojasi pirmieji rūpestingumo ženklai: „Jis verkia – reikia paguosti“. Iš pradžių žaidžiama šalia kitų, vėliau – kartu, palaipsniui perimant bendravimo modelius. Stebėdami save veidrodyje ar nuotraukose, vaikai mokosi skirti save nuo kitų: „Aš čia“. Renkantis

	drabužius ar žaislus, formuojasi nuosavybės suvokimas: „Mano meškiukas“, „Tavo batai“. Kasdienėse situacijose stiprėja supratimas apie „aš“ ir „ne aš“, „mano“ ir „tavo“ ribas. Vaikai pradeda pastebėti žmonių įvairovę: išvaizdos, aprangos, amžiaus skirtumus. Suaugusiųjų paaiškinimai, kaip „Močiutė turi žilus plaukus – ji vyresnė“ ar „Šitas berniukas dėvi tautinį kostiumą“, padeda vaikui suprasti, kad žmonės yra įvairūs. Bendruomenės suvokimas formuojasi per ryšius su šeima, mokytoju ir bendraamžiais. Žaisdami „šeimą“ vaikai atkuria matytus modelius: „Aš būsiu mama, tu – vaikas“. Grupėje kuriami šeimos ar grupės medžiai, žiūrimos nuotraukos, švenčiamos „šeimos dienos“, dalyvaujama bendrose veiklose, stiprinant priklausymo jausmą: „Mes visi esame grupė – mes draugai“.
Ketvirtį-šeštį metai: siekiame 5/6 žingsnio (pateikiame tik apjungtus 5/6 žingsnių pasiekimus) 5-asis žingsnis. Tyrinėja, ką gali ir ko negali kūnas, pradeda jausti asmeninę ir bendrą erdvę. Aiškinasi, kam reikalingos, ką daro vidinės kūno sistemos (atramos ir judėjimo, virškinimo, kvėpavimo ar kt.). Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, pasako, kuo bus ar norėtų būti suaugęs. Jaučiasi esąs šeimos narys: kalba apie šeimą, išvardija jos narius, pasako savo pavardę. Jaučiasi esąs vaikų grupės narys: kalba apie grupės draugus, pasakoja apie grupės gyvenimą. Pasako, kokia yra jo gimtoji kalba, aiškina, ką žino ir supranta apie savo šalies kalbą, kultūrą, samprotauja, kuo ji skiriasi nuo kitų jam žinomų šalių kalbos ir kultūros. Vaizduoja ir naudoja savo šalies simbolius. 6-asis žingsnis. Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (iškvepiamas oras, širdies plakimas ir kt.). Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių	Savo kūno pažinimas 3–6 metų vaikai tyrinėja savo kūną ir jo veiklą – judėjimą, kvėpavimą, virškinimą, kraujotaką – naudodamiesi vaikams pritaikytomis priemonėmis. Jie varto enciklopedijas, žiūri informacinius filmukus, naudoja papildytosios realybės programėles, kuriose, nuskenavus paveikslėlį, pasirodo gyvas širdies plakimas ar kvėpavimas. Vaikai kuria žmogaus modelius iš plastilino ar kartono, eksperimentuoja su „kraujotakos sistema“, kai spalvotas vanduo teka per šiaudelius ar vamzdelius. Žaisdami judriuosius žaidimus – „Kuri kūno dalis juda?“ arba „Veidrodeli, veidrodeli“ – vaikai stebi savo judesius ir mokosi kūno dalių pavadinimų. Jie žiūri į save veidrodyje, šoka, tyrinėja, ką daro rankos, kojos, akys ar liežuvis. Padedami mokytojo, vaikai mokosi atpažinti asmeninę erdvę, sakydami: „Aš čia sėdžiu – prašau nepriartėti per arti“. Jie kalba apie savo kūno privatumą, išmoksta reaguoti į ribų pažeidimą sakydami: „Negalima liesti, jei aš nenoriu“. Asmeninis tapatumas ir teigiamas savęs vertinimas Vaikai tyrinėja save per veiklas, kurios leidžia pastebėti jų augimą, gebėjimus ir stiprybes. Jie žaidžia matavimosi žaidimus, apibrėžia savo kūno kontūrus ant didelio popieriaus lapo, daro pėdų ir rankų atspaudus, kuria augimo laiko juostą, kurioje atsispindi, ką mokėjo anksčiau ir ką moka dabar. Grupėje organizuojamas „talentų šou“, kurio metu vaikai gali parodyti, ką moka – dainuoti, piešti, sportuoti ar atlikti triuką. Vaikai skatinami bandyti vėl, jei kas nors nepavyksta, ir skatinami sakyti sau: „Pabandysiu dar kartą“. Jie piešia save užaugusius, pasakoja, kuo nori būti ateityje, pavyzdžiui: „Noriu būti gydytoja – padėti kitiems“. Kalbėdami apie svajones, vaikai įvardija, ko nori išmokti: „Mokysiuosi važiuoti dviračiu“. Žaidimais, kaip „Kas aš būsiu užaugęs?“ ar „Herojaus kelionė“, vaikai tyrinėja savo asmenybę ir svajones.

šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Bendrystės su šeima ir grupe jausmas Vaikai aktyviai įsitraukia į bendrus žaidimus ir veiklas, patys siūlo idėjas: „Kurkime pilį“, „Pastatykim parduotuvę.“ Jie susitaria dėl žaidimo taisyklių: „Nereikia stumti, kai žaidžiame“, mokosi padėti vieni kitiems, drąsina: „Aš parodysiu, kaip reikia daryti“, „Galiu palaukti, kol baigsi“. Žaisdami vaidmeninius žaidimus – šeimą, darželį, ligoninę – vaikai tyrinėja tarpusavio santykius ir kalba apie draugystę: „Draugas dalijasi, padeda, nerėkia“. Žaidimuose dažnai įtraukiami draugystės simboliai: bendros vėliavėlės, „gerų žodžių“ dėžutės ar grupės draugo kalendorius. Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas Vaikai mokosi priimti kitoniškumą, kai susiduria su skirtingomis kalbomis, elgesiu ar gebėjimais. Žaisdami su vaiku, kuris kalba kita kalba, jie bando rodyti žodžius gestais ar piešiniais, o mokytojas padeda jiems susikalbėti. Pasakų ar žaidimų diskusijose vaikai mokosi išklausti ir priimti kitą nuomonę: „Aš būčiau elgęsis kitaip – draugiškiau“. Nesutarimų metu jie mokosi tartis: „Tu renkiesi žaidimą šiandien, o rytoj – aš“. Padedami mokytojo, vaikai kalba apie patyčias, mokosi jas atpažinti ir reaguoti sakydami: „Sustok, tai žeidžia“. Žaisdami teatro improvizacijos žaidimus ar inscenizuodami kasdienes situacijas, vaikai mokosi empatijos ir sąžiningumo. Vaikai aktyviai dalyvauja sprendimų priėmime – siūlo idėjas, kaip atnaujinti žaidimų kampelį, piešia planus, tariai ir balsuoja. Grupinėse veiklose vaikai keičiasi vaidmenimis, mokosi dirbti komandoje, susitarti, sakydami: „Šiandien tu vadovauji, rytoj – aš“. Veiklose taikomi komandinių užduočių žaidimai, kur kiekvienas narys turi užduotį – statyti bokštą, paruošti „restorano“ meniu ar organizuoti šventę. Kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas Vaikai pažįsta žmonių įvairovę per žaidimus, pasakojimus, kūrybą ir virtualias pažintis. Jie bendrauja su vaikais iš kitų šalių per vaizdo skambučius arba kuria „draugo knygelę“ apie kitataučius, domisi jų šventėmis, ragauja patiekalus, konstruoja skirtingus būstus – tipi, namelius, daugiabučius, klausosi kitų kalbų įrašų ir mokosi sveikinimų kitomis kalbomis. Vaikai mokosi atpažinti savo šalies simbolius – piešia vėliavą, dainuoja himną, konstruoja Gedimino pilį, lankosi etnokultūriniuose renginiuose. Jie tyrinėja žemėlapius, kalba apie Lietuvą ir miestus: „Aš gyvenu Vilniuje – čia mūsų sostinė“. Dalyvauja tautinėse ir valstybinėse šventėse, šoka tautinius šokius, pina verbas, dainuoja liaudies dainas, o žaidimuose įtraukiami tautiniai elementai – tautinės lėlės, senoviniai žaidimai. Vaikai supranta šeimą, grupę ir tautą kaip bendruomenes, kurias jungia bendros veiklos ir
--	--

	vertybės. Jie kuria šeimos ar grupės medžius, žiūri šeimos nuotraukas, švenčia grupės šventes, domisi papročiais. Dalyvauja aplinkos tvarkymo veiklose, rūpinasi gyvūnais, neša daiktus labdarai, dalijasi žaislais su vaikais, kuriems jų trūksta. Dalyvaudami demokratijos ugdymo veiklose, vaikai siūlo grupės taisykles, balsuoja dėl sprendimų, diskutuoja apie savo vaidmenį bendruomenėje. Jie kalba apie tai, kaip galėtų prisidėti prie savo miesto ar kaimo gražinimo – piešia, ką norėtų pakeisti: „Čia būtų gėlių pieva“. Vaikai mokosi, kad padėti kitiems yra vertybė, o dalyvaudami socialinėse akcijose patiria bendrystės jausmą.
--	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Besirūpinančio savimi ir kitais vaiko ugdymui svarbu kurti įvairialypę, saugią ir emocijoms atvirą aplinką – darželyje, šeimoje, bendruomenėje. Vaiko savivoką, empatiją, atsakomybę stiprina **universalaus dizaino mokymuisi kontekstas**, kuriame visi vaikai jaučiasi lygiaverčiai, mokosi veikti drauge, priimti skirtumus. **Žaismės kontekstas** padeda per žaidimą atpažinti emocijas, spręsti socialines situacijas, ugdo rūpestį ir bendradarbiavimą. **Judraus patirtinio ugdymosi kontekstas** skatina veikti kartu judant, kuriant bendrystės jausmą. **Kultūrinių dialogų kontekstas** ugdo pagarbą kitam, atvirumą įvairovei ir empatiją, o **kūrybinių dialogų kontekstas** leidžia vaikui išreikšti emocijas, rūpestį bei jausmus kūrybinėmis priemonėmis.

Pedagogas čia veikia kaip jautrus palydovas ir skatintojas: kuria įtraukiančias situacijas, palaiko emocinį saugumą, skatina saviraišką per žaidimą, judesį, meną, padeda vaikui pažinti ir reflektuoti emocijas. Taikomos įvairios strategijos – emocijų kortelės, kūrybinės veiklos, vaidmenų žaidimai, diskusijos – kurios padeda vaikui ugdyti atsakomybę, savivoką ir rūpestį kitais. Esminis akcentas – teigiamas grįžtamasis ryšys ir vaiko iniciatyvumo palaikymas.

Jautrus kultūrinei ir socialinei įvairovei

Žaisdamas ir bendraudamas su kitais vaikas mokosi būti bendruomenės dalimi – kurti ryšius, tartis, dalintis, spręsti nesutarimus. Per žaidimą jis ugdosi empatiją, pagarbą kitam, priima skirtingus požiūrius ir kultūras. Ši vaiko galia atsiskleidžia ugdymosi srityse „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Kuriu ir išreiškiu“ bei „Mūsų sveikata ir gerovė“.

Pasiekimų sritis. Gebėjimas žaisti	
Vertybinė nuostata. <i>Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmiais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą	Vaikas žaidžia šalia kito vaiko ar su suaugusiuoju, stebi ir ima kartoti kitų veiksmus – tai rodo pirmuosius bendravimo ir socialinio įsitraukimo ženklus. Mokytojo pasiūlytam žaidimui, pavyzdžiui, „Lėlytės keliauja į svečius“, vaikas susidomi veikla, pasirenka žaisliuką ar vaidmenį, bando kartoti suaugusiojo ar kito vaiko rodomus veiksmus. Derindamas paprastus veiksmus su kitu, pavyzdžiui, vienas stato bokštą, kitas prideda kaladėlę, vaikas

kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	mokosi veikti kartu, dalintis dėmesiu, laiku ir erdve. Kartais pasirenka žaislus, kuriuos matė naudojant kitą vaiką, jungia 2–3 veiksmus į trumpą siužetą – „pamaitina“ lėlę, „užmigdo“, „nuveža pasivažinėti“. Žaisdamas trumpą vaidmenų žaidimą, pavyzdžiui, „aš mama – tu kūdikis“, vaikas trumpam įsijaučia į kitų emocijas ir situacijas. Kartais trumpai susitaria dėl paprastos žaidimo taisyklės („dabar tu slepiesi, aš ieškau“) ir pradeda ją taikyti. Vaikas džiaugiasi kito sėkme žaidime arba parodo emociją, kai jo nepastebi – taip vystosi emocinis sąmoningumas.
Ketvirti–šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnes 3–5 vaikų grupes. Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir sprenddami konfliktus. Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmais. Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius siužetinius vaidmenų žaidimus. Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais. Nesunkiai geba laikytis siužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių. 6-asis žingsnis. Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu. Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių. dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.	Vaikas aktyviai buriasi su kitais į 3–5 vaikų grupes, pats siūlo žaidimo temą ar jungiasi prie kitų idėjų. Mokytojo pasiūlytame žaidime „Vaikų ligoninė“ ar „Pasaulio virtuvė“ vaikas pasiskirsto vaidmenimis su draugais, susitaria, kas ką darys, kokia bus žaidimo eiga ir kaip atrodys žaidimo erdvė. Vaikai susikuria žaidimo aplinką – pasidengia stalą kaip ligoninės registratūrą arba konstruoja virtuvę iš dėžių, naudodami simbolinius daiktus: šaukštą – kaip telefoną, dėžutę – kaip vaistų spintelę. Vaikas kalba su kitais planuodamas, susitardamas („Aš dabar gydytojas, tu būk pacientas, paskui apsikeisim“), taip pat – kai tenka spręsti nesutarimus ar derinti siužeto eigą („Bet čia buvo mano eilė!“ – „Gal galim susikeisti po vieno karto?“). Žaisdamas pasakoja vis sudėtingesnes istorijas, jungia žinomas motyvus su fantazija – keliauja į mėnulį, kur gyvena „vaikų gydytojai“, ar atidaro „skraidančią kavinę“. Žaidžia ne tik grupėje, bet ir vaizduotės žaidimus vien kalbėdamas: vaikščiodamas po kiemą garsiai kuria pasakojimą, kalba su įsivaizduojamu veikėju ar objektu. Žaidimo metu geba keistis vaidmenimis, pasiūlyti vietą mažiau drąsiam draugui, pasitarnauti žaidimo tėkmei. Vaikas priima įvairias kultūrines temas – mokytojo pasiūlytas pasakas apie skirtingų tautų šventes ar gyvenimo būdą įtraukia į žaidimą: švenčia „indiškas vestuves“, „keliauja pas Inuitus“, „tvarko dykumos miestą“. Mokytojo padedamas vaikas laikosi taisyklių – tiek siužetinių, tiek fizinių (judriųjų žaidimų), prisimena tvarką („pirmiausia ruošiam stalą, paskui valgome“), po žaidimo padeda tvarkyti aplinką. Jo gebėjimas bendradarbiauti, priimti kitą, spręsti konfliktus, laikytis taisyklių ir improvizuoti atsiskleidžia ne tik žaidimo metu, bet ir per pertraukas, lauko veiklas ar kūrybinius projektus. Ši veikla ryškiai atskleidžia ugdymosi sritis „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Kuriu ir išreiškiu“ bei „Mūsų sveikata ir gerovė“.

Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	
---	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Vaiko jautrumas kultūrinei ir socialinei įvairovei natūraliai ugdosi žaidžiant kartu su kitais vaikais įvairiuose socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose. Ugdomoji aplinka turi būti įtrauki, įvairi ir atvira vaikų iniciatyvoms – joje vaikai turi galimybę bendrauti, bendradarbiauti, spręsti situacijas, pažinti save ir kitus.

Vaiko atvirumą įvairovei stiprina **kultūrinių dialogų kontekstas**, kuriame vaikai susipažįsta su skirtingais papročiais, vertybėmis, elgesio modeliais, mokosi pagarbos kitoniškumui ir savitai kultūrinei raiškai. **Kalbų įvairovės kontekstas** ugdo gebėjimą priimti ir suprasti skirtingas komunikacijos formas bei kalbų pasaulį, padeda kurti draugišką, atvirą bendravimo aplinką. **Universalaus dizaino mokymuisi kontekstas** kuria pagrindą visų vaikų įtraukčiai, padeda patirti bendrystę, pripažinti kitų poreikius ir gebėjimus. **Žaismės kontekstas** leidžia vaikams išreikšti save įvairiais būdais, įsitraukti į bendrus veiksmus ir per žaidimą tyrinėti socialinius ryšius.

Pedagogo vaidmuo – būti jautriu stebėtoju, aktyviu bendradarbiu, kūrybingu žaidimo partneriu ir subtiliu moderatoriumi. Mokytojas ne tik inicijuoja temas, bet ir praturtina žaidimą siužetais, simboliais, kultūriniais elementais, padeda vaikui atpažinti jausmus, suprasti skirtumus ir panašumus tarp žmonių.

Taikomos įvairios strategijos – modeliuojamas pagarbų bendravimas, skatinama tartis, įtraukiami mažiau aktyvūs vaikai, stiprinamas teigiamas elgesys, konfliktai sprendžiami dialogu. Naudojami metodai: vaidmenų žaidimai, pasakų kūrimas, vaidybinės situacijos, problemų sprendimo pokalbiai, kūrybinės dirbtuvės, bendros veiklos lauke ar grupėje. Būdai: skatinimas, klausimų kėlimas, refleksija, socialinio vaidmens mainai, savęs ir kitų pažinimo situacijos. Visa tai leidžia vaikui patirti priklausymą bendruomenei, išgyventi bendrystę ir kartu – kurti žaidimų kultūrą.

Lanksčiai mąstantis

Lanksčiai mąstantis vaikas geba kūrybiškai pažvelgti į įvairias situacijas, ieško sprendimų, siūlo idėjas ir drąsiai jas išbando. Ši vaiko galia ugdoma per veiklas, apimančias ugdymosi sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ bei „Kuriu ir išreiškiu“. Tyrinėdamas vaiką supančią aplinką, bandydamas, atradinėdamas ir reflektuodamas patirtis, vaikas lavina gebėjimą pastebėti dėsningumus, lyginti, orientuotis erdvėje ir laike – tai atliepia matematinio mąstymo pasiekimų sritį. Smalsumas, klausimų kėlimas, reiškinių tyrinėjimas siejasi su tyrinėjimo, o gebėjimas ieškoti išeičių, siūlyti bei vertinti sprendimus – su problemų sprendimo pasiekimų sritimis. Kūrybinės veiklos padeda vaikui laisvai reikšti mintis, skatindamos mąstyti kitaip ir lanksčiai.

Pasiekimų sritis. Tyrinėjimas	
Vertybinė nuostata. <i>Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų:	Vaikas natūraliai domisi jį supančiu pasauliu – liečia, uosto, ragauja, klausosi, žiūri. Jis mėgsta tyrinėti

Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinédamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką, įsitraukia į tyrinėjimo veiklas; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatai rodo kitiems. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	daiktus, medžiagas, reiškinius per pojūčius: liesdamas šlapia ir sausą smėlį, purendamas žemę, maišydamas vandenį su dažais ar stebédamas, kaip nuo saulės tirpsta ledas. Grupėje ar lauke jis dalyvauja tokiose veiklose kaip „<i>Ką matau pro padidinamąjį stiklą?</i>“, „<i>Ką galime padaryti su vandeniu?</i>“, „<i>Kas plaukia, o kas skęsta?</i>“. Vaiko tyrinėjimas dažnai spontaniškas – jis pats renkasi, ką stebėti, kur kišti rankas ar nosį. Pedagogas švelniai lydi jį tyrinėjimo kelyje, užduodamas smalsumą skatinančius klausimus: „<i>O kas nutiks, jei..?</i>“, „<i>Kaip manai, kodėl tai vyksta?</i>“. Lanksčiai mąstantis vaikas dažnai jungia skirtingas patirtis – pavyzdžiui, matydamas, kad ledas tirpsta nuo šilumos, susieja tai su arbatos atšalimu ar saulėtu oru. Keldamas klausimus „<i>O kas nutiktų, jei sniegą dėtume į šiltą vandenį?</i>“ ar „<i>Kodėl vienas laivelis nuskendo, o kitas – ne?</i>“, jis mokosi ieškoti priežasties ir pasekmių, lavina hipotezių kėlimą. Per kasdienes situacijas – išliedamas vandenį ant smėlio, maišydamas spalvas, konstruodamas iš kartono ar dėliodamas iš gamtinių medžiagų – vaikas ne tik tyrinėja, bet ir kūrybiškai jungia patirtis. Pavyzdžiui, iš medinių kaladėlių jis sukuria „laivą“, kuris vėliau tampa „namu plūduriuojančiame mieste“, taip parodydamas gebėjimą lanksčiai keisti situacijos prasmę ir kontekstą. Lankstus mąstymas išryškėja ir žaidimuose: vaikas vieną objektą panaudoja keliais būdais – akmuo virsta tiek telefono rageliu, tiek duonos kepalu, tiek lobių skrynja. Toks kūrybiškas perm modeliavimas rodo gebėjimą mąstyti ne šabloniškai, jungti žinias iš skirtingų sričių. Vaikui vis labiau išdrįstant klausti, klysti, bandyti iš naujo, vystosi jo pasitikėjimas savimi, smalsumas ir noras mokytis – o būtent šias savybes lopšelis-darželis „<i>Pasaka</i>“ laiko viena svarbiausių augančios asmenybės pamatų.
Ketvirti-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų: Atskleidžia savo interesus, tikslingai keldamas klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos bei žmogaus sukurtus objektus, reiškinius, jų požymius. Domisi nedaiktinių reiškinių (pvz., garsų, judesių) paskirtimi ir estetika. Stebédamas, eksperimentuodamas išsiaiškina objektų požymius, medžiagų savybes, skaidydamas ir jungdamas aiškinasi objektų sandarą, išbandydamas atranda objektų paskirtį, lygindamas ir gretindamas ieško panašumų ar skirtumų	Vaikas kryptingai ir su aiškiu tikslu tyrinėja objektus, reiškinius ar medžiagas – planuoja, eksperimentuoja, apmąsto ir reflektuoja. Dalyvauja STEAM veiklose: tiria, kaip daiginti sėklą, kaip pasidaryti lietaus matuoklį, kaip veikia magnetai ar sveria daiktus. Veiklose kaip „<i>Kodėl ledas tirpsta greičiau druskoje?</i>“, „<i>Kokie daiktai plaukia, kokie skęsta?</i>“ vaikas formuluoja hipotezes, bando jas patvirtinti. Lanksčiai mąstantis vaikas dažnai ieško ne vieno atsakymo – jis pasako: „<i>O kas būtų, jei įdėtume cukraus vietoj druskos?</i>“, „<i>Galima sėti sėklą ne tik į žemę – o kas, jei ant vatos ar kempinės?</i>“. Jis pats pasiūlo tyrimo variantus, netikėtai kombinuoja medžiagas, sukuria naują klausimą iš jau atsakyto. Pavyzdžiui, tyrinédamas magnetus, jis ne tik išbando,

tarp objektų ir reiškinių, išvelgia ryšį tarp objekto sandaros ir paskirties. Paaishkina, kad tyrinėjant su daiktais, medžiagomis, augalais, gyvūnais reikia elgtis atsargiai; kalbėdamas apie tyrinėjimą remiasi jo rezultatais; apibūdina tyrinėjamų objektų požymius, panašumus ir skirtumus; savo stebinius palygina su kitų stebiniais, kartais susieja skirtingus pastebėjimus. Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	kas limpa prie jų, bet ir klausia: „<i>Ar galima magnetą padaryti pačiam?</i>“, „<i>Kodėl jis limpa per popierių, bet ne per stiklinę?</i>“. Naudodamasis padidinamuoju stiklu, stebi vabzdžius, smulkias augalo dalis, apžiūri sniego kristalus. Lanksčiai mąstantis vaikas čia jungia vaizdą su pasakojimu – piešdamas nupasakoja „gyvūno nuotyki“, sugalvoja jam vardą, įtraukia istoriją į žaidimą. Jis tyrinėja ne tik tai, ką jam pasiūlo, bet ir kas pasirodo atsitiktinai – ant kėdės rastą siūlą ar kieme rastą „keistą“ lapą. Atlieka paprastus eksperimentus su buitinėmis priemonėmis (soda, actas, spalvoti dažai), fiksuoja rezultatus piešiniu ar žodžiu. Kartais siūlo patobulinimus: „<i>I šitą stiklinę dėsiu ne tik sodą, bet ir pipirų – pažiūrėsim, ar kas pasikeis</i>“. Vaikas jungia pojūčius, naudoja palyginimus („<i>Kai burbuliuoja, atrodo kaip ugnikalnis!</i>“) – taip formuoja abstraktesnį supratimą apie reiškinius. Išvykų metu į gamtos mokyklą, mišką ar kiemo kampelius renkasi tyrimo objektus, domisi natūralia aplinka. Jis lygina, klasifikuoja – pvz., „<i>Šitas grybas apvalus kaip kamuolys, o tas – kaip skėtis</i>“. Gali sugalvoti savo sistemą: „<i>Rūšiuosiu pagal kvapą</i>“ ar „<i>Pagal tai, kas slysta tarp pirštų</i>“. Tyrinėjimo procese naudojasi įvairiomis priemonėmis – liniuote, indeliais, pincetais, planšete, fotoaparatu. Vaikas pradeda pastebėti dėsningumus, ieško paaishkinimų ir jau drąsiai kelia klausimus: „<i>Kodėl šitas lapas toks storas?</i>“, „<i>Iš kur atsirado vanduo ant lango?</i>“. Lanksčiai mąstantis vaikas neretai siūlo, ką galima patyrinėti toliau: „<i>Kitą kartą galim pažiūrėti, kas nutiks, jei dėsim šituos lapus į šaldiklį</i>“. Tyrinėjimas tampa ne tik patirtinis, bet ir sąmoningas – vaikas geba reflektuoti, ką sužinojo, ką norėtų sužinoti dar, o jo mąstymas įgauna originalumo, kūrybiškumo ir jungia įvairias patirtis į vientisą pažinimo procesą.
Pasiekimų sritis. Matematinis mąstymas.	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.	Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Sugriebia daiktą, jį meta (paleidžia), siekia kito daikto, naudoja kūno kalbą (gestus, mimiką) parodydamas, kad	Vaikas pradeda suvokti pagrindinius matematinius ryšius per kasdienes veiklas: dėlioja, poruoja, lygina, grupuoja daiktus pagal spalvą, formą ar dydį. Žaisdamas natūraliai susiduria su skaičiavimu – deda kaladėles vieną ant kitos, iš eilės susodina lėles, stalo

supranta, ką reiškia „yra“ („nėra“), „dar“, „taip“ („ne“). Stebi įvairius objektus, deda vieną daiktą ant kito. Susidomi, matydamas forma, dydžiu ar spalva išsiskiriančią daiktą. Emocingai reaguoja į pasikartojančius garsus, judesius. Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu. Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnį nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“. Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du/tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“. Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.). Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).	įrankius, skaičiuoja žingsnius lipdamas laiptais, pirštukus ar obuolius. Nors dar ne visuomet tiksliai, tačiau siekia skaičiuoti – dažnai dainuoja ar kartoja skaičiavimo žodžius, pasitelkia pirštus. Veiklose „<i>Surask tokį patį</i>“, „<i>Sujunk poras</i>“, „<i>Didelis – mažas</i>“ vaikas įgyja pirmųjų matematinių sąvokų: daugiau, mažiau, tiek pat, aukštas – žemas, trumpas – ilgas. Dėliodamas dėliones, žaisdamas su formelėmis, konstruktoriais, pradeda atpažinti geometrines formas, kuria ritmus – pakartoja spalvų, figūrų ar garsų sekas. Lanksčiai mąstantis vaikas čia dažnai siūlo savus būdus išspręsti užduotį ar sukurti naują. Pavyzdžiui, jis pastebi, kad kaladėlių bokštas griūna ir sako: „<i>Reikia platesnio pagrindo – tada stovės</i>“, arba eksperimentuoja su dydžiais, sakydamas: „<i>Jei dėsiu nuo didžiausio iki mažiausio – gausis kaip laiptai</i>“. Grupavimo metu vaikas sugalvoja alternatyvias kategorijas: „<i>Aš dėliosiu ne pagal spalvą, o pagal tai, ar minkšti, ar kieti</i>“, taip parodydamas gebėjimą kurti taisykles savarankiškai. Per veiklas su kasdieniais daiktais – virtuvės įrankiais, žaislais, rūbais – vaikas lygina, skirsto, rikiuoja: „<i>Šitas sunkesnis</i>“, „<i>Čia raudoni</i>“, „<i>Šitie vienodi</i>“. Lanksčiai mąstantis vaikas dažnai pastebi netikėtus ryšius: „<i>Šaukštai kaip gyvatėlė, jei juos sudėsiu pagal ilgį</i>“, „<i>Šitos kojinės tinka, nes abi turi taškelį</i>“ – taip formuoja loginį mąstymą per vaizduotę ir asociacijas. Tokie vaikai dažnai savaip interpretuoja skaičius ar matavimus: vietoje tradicinio skaičiavimo naudoja „daug – mažiau – vidutiniškai“, sukuria naujas žaidimų taisykles (pvz., žaidžiant parduotuvę – prekės kainuoja gėlių skaičiumi, o ne pinigais). Jie drąsiai eksperimentuoja, jungia formas ir kiekio supratimą su realiomis situacijomis: „<i>Jei keturi vaikai stovi ratu, tai kur yra pradžia?</i>“ arba „<i>Kodėl trys obuoliai su vienu bananu vis tiek yra keturi?</i>“ Vaikui svarbiausia, kad matematika būtų žaidybinė, prasminga, artima jo patirčiai – o „<i>Pasakos</i>“ aplinkoje tokie tyrinėjimai kyla iš pačių vaikų idėjų, stebėjimų ir kūrybinių sprendimų. Būtent per tokius žaidimus ir situacijas lanksčiai mąstantis vaikas ne tik atranda matematinius dėsningumus, bet ir kuria savitą supratimą apie skaičius, formas, dėsnius bei tvarką.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų: Vaikas nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos rašo skaitmenimis, susieja su daiktų kiekiu, geba skaičiuoti ir žymėti stebimus objektus. Skaičiuodamas daiktus, jų kiekį sieja su skaičiumi, lygina rinkinius iki 5 daiktų, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5–7 vienetų ribose, įvairiais būdais išskaido rinkinius	Vaikas aktyviai taiko matematinius gebėjimus įvairiose veiklose ir kasdienėse situacijose. Jis geba skaičiuoti iki 10 ir daugiau, sulygininti kiekius, įvardyti skaičius, lyginti objektus pagal ilgį, svorį, kiekį ar dydį. Savarankiškai konstruodamas, vaikas matuoja, skaičiuoja detales, lygina aukštį ar ilgį, naudoja skaičius žaidimuose ir užduotyse. Lanksčiai mąstantis vaikas šiuose procesuose dažnai imasi iniciatyvos: žaidžiant „statybas“, jis pasako: „<i>Čia bus bokštas, jis turi būti aukštesnis už kėdę</i>“, –

į dvi grupes. Spręsdamas problemas, naudojami grafine informacija – lentelėmis, piktogramomis.

Vaikas taiko tiesioginį ir netiesioginį palyginimą: kai negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą kaip mato vienetą. Apibūdindamas dydžius, naudoja aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias, šiek tiek didesnis, beveik vienodi ir pan.), palygina mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius.

Atpažįsta ir įvardija pagrindines plokštumines ir erdvinės figūras (skritulį, kvadratą, trikampį, rutulį, kubą), geba susieti trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje. Atrenka detales figūrų modeliams sudaryti. Apibūdindamas aplinkos daiktus, teisingai įvardija jų vietą ir padėtį vienas kito atžvilgiu. Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja kelių objektų išdėstymą, ir pagal jį geba judėti nurodyta kryptimi, taip pat sugrįžti atbuline tvarka.

Vaikas atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų sekas, jas nukopijuoja, pratęsia arba sukuria naują seką naudodamas kitus elementus.

Kasdienėse veiklose pradeda vartoti krypties žodžius (pirmyn–atgal, kairėn–dešinėn, aukštyn–žemyn) bei žodžius, apibūdinančius įvykių tikimybę (būtinai, gali būti, niekada).

Nuoroda į pasiekimų aprašą:

<https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf>

tada matuoja, lygina, skaičiuoja, siūlo patobulinimus: „*Jei pridėsim dar 3 kaladėles – pralenksim*“. Tokie vaikai dažnai sukuria savas taisykles ar užduotis: „*Kas pirmas suras tris žalius daiktus ir sudės juos nuo mažiausio iki didžiausio*“.

Veiklose „*Suskaičiuok, kiek trūksta*“, „*Kas ilgesnis?*“, „*Kiek žingsnių iki durų?*“ vaikas ne tik vykdo užduotį, bet ir kelia papildomus klausimus: „*O jei eisiu dideliais žingsniais – ar jų bus mažiau?*“, „*Jeigu nuo durų iki stalo penki žingsniai, o iki lango dešimt – vadinasi, stalas arčiau*“. Tokie vaikai linkę interpretuoti informaciją, apibendrinti.

Jie jau geba spręsti paprastas situacijas: pvz., žinodami, kad grupėje 6 vaikai ir padėta tik 4 šaukštai, sako: „*dar trūksta 2*“, bet taip pat pasiūlo sprendimą: „*Galime dalintis – po pusę šaukšto kiekvienam*“, „*O jei paimti dar vieną nuo stalo – vis tiek neužteks, nes tada bus tik penki*“.

Vaikas sąmoningai taiko skaičiavimą, matavimą, rikiavimą – ne tik dėl įdomumo, bet ir kaip problemų sprendimo priemonę. Lanksčiai mąstantis vaikas kuria savo sekas, taisykles, dėsningumus: „*Kavinėje*“ nustato „*prekių*“ kainas, sako: „*Arbata kainuoja 4 lapus, bet su sausainiu – 6*“. Jis geba paaiškinti savo logiką, pritaikyti ją kitose situacijose: „*Jei kepsim po 2 sausainius kiekvienam ir mūsų penki – tai reikės 10*“.

Atpažįsta ir įvardija geometrines figūras (apskritimas, kvadratas, trikampis), randa jas aplinkoje, piešia ar konstruoja iš jų. Lanksčiai mąstantis vaikas sugalvoja netradicines formas, sujungia jas į naujus objektus: „*Kvadratas su trikampiu – tai namas, o jeigu du trikampiai – tai raketa*“. Jis keičia požiūrio kampą, modeliuoja, kombinuoja.

Dalyvauja veiklose, kuriose kuriami ar išardomi skaičių modeliai, dalijami objektai grupėmis, kuriamos „prekybos“, „kavinės“ situacijos. Tokiose situacijose lanksčiai mąstantis vaikas ieško alternatyvų: „*Jei nebeturim monetų, galim naudoti sagas*“, „*Skaičiuokim ne daiktus, o garsus – kiek kartų stuksenom*“.

Matematinis mąstymas atsiskleidžia ir per kasdienes situacijas: dalijantis obuoliais, dedant daiktus į lentynas, žaidžiant stalo žaidimus. Vaikas vis dažniau reflektuoja savo veiklą, ieško kelių būdų ją atlikti, paaiškina savo pasirinkimus: „*Padėjau taip, kad ilgiausi būtų gale – tada tvarkingiau*“, „*Jeigu trys kėdės, o keturi vaikai – reikia vieną pasodinti ant suolo*“.

Tokiu būdu vaikas suvokia matematiką ne kaip atskirą dalyką, o kaip būdą pažinti pasaulį, sisteminti informaciją ir priimti sprendimus. Lanksčiai mąstantis vaikas šioje amžiaus tarpsnio stadijoje ne tik taiko

	žinias, bet ir kuria savus kelius jas pritaikyti – jis stebi, interpretuoja, siūlo ir reflektuoja.
Pasiekimų sritis. Problemų sprendimas	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.	Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvarsto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Balsu, mimika, gestais parodo, jei kažkas vyksta ne taip, kaip vaikui buvo įprasta. Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Ieško suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. Emocine reakcija, mimika, kūno judesiais parodo, kad jam pavyko (nepavyko). Susidūręs su nauja, neįprasta situacija, padedamas suaugusiojo, sutelkia dėmesį į problemą. Pritaiko jau žinomus veikimo būdus. Nebijo bandyti, pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai ir išbando jų taikomus būdus. Stebi savo taikomų veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti. Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas pradeda susidurti su paprastomis problemomis kasdienėse situacijose – kažkas neišeina, kažko trūksta, kažkas griūva, neįvyksta taip, kaip tikėtasi. Mažieji dar neretai reaguoja emociškai – supyksta, nuliūsta, tačiau vis dažniau pradeda ieškoti sprendimų, kartais savarankiškai, kartais – padedami suaugusiojo ar draugo. Lanksčiai mąstantis vaikas neretai pats inicijuoja sprendimo paieškas. Pavyzdžiui, jei bokštas griūva, jis ne tik bando vėl, bet ir pasako: „Gal dugne reikia storesnių kaladėlių“, arba jei draugas nenori dalintis žaislu – siūlo kompromisą: „Aš pažaisiu pirmas 3 kartus, o tu paskui“. Jis nebijo klausti: „Gal galime padaryti kitaip?“, „O jeigu pabandytume su kitu dangčiu?“ – ir pats siūlo alternatyvas. Sprendžiant problemas žaidimų metu, toks vaikas dažnai keičia žaidimo taisykles, kad įtrauktų daugiau draugų ar išspręstų konfliktą: „Jei neturim pakankamai mašinėlių – gal viena važinės per dvi stoteles“. Jis bando įvairius būdus: jeigu dėlionė netelpa – suka, apverčia, ieško, kas tiktų vietoj. Kasdienėse situacijose lanksčiai mąstantis vaikas dažnai kalba garsiai apie tai, ką daro ir kodėl: „Jeigu paimsiu šitą dubenėlį – tilps visi obuoliai“, „Nesigauna pririšti – reikia storesnio siūlo“. Jis geba reflektuoti – pastebi, kas neveikia, keičia planą. Pavyzdžiui, bandydamas pastatyti tunelį iš pagalvių, pasako: „Jei jos slysta, reikia ant kilimo statyti“. Ankstyvame etape problemos sprendžiamos pasitelkiant žaidimą ir vaiko būdą – svarbiausia yra pats procesas, bandymas, veiksmas. Lanksčiai mąstantis vaikas šiame amžiuje pradeda naudoti ne tik daiktus, bet ir žodžius kaip priemonę spręsti – paprašo, pasiūlo, diskutuoja, ima įsiklausyti. Jis vis dažniau renkasi bendradarbiavimą, o ne konkurenciją, ir išbando kelią, kuris galbūt ne pats greičiausias, bet įdomiausias.
Ketvirtį-šeštį metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų:	Lanksčiai mąstantis vaikas šiuo amžiaus tarpsniu geba ne tik atpažinti problemą, bet ir į ją pažiūrėti iš skirtingų pusių – jis ieško ne vieno sprendimo, bet kelių,

Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą. Stengiasi iškilusią problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą, bandymus. Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia. Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus. Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. Sprendamas problemą samprotauja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	eksperimentuoja, analizuoja priežastis ir pasekmes, dažnai pats imasi iniciatyvos spręsti. Jis veikia aktyviai, pasitelkia savo žinias, patirtį, kūrybinius sumanymus. Pavyzdžiui, jei nepavyksta pastatyti bokšto, toks vaikas ne tik keičia detales ar jų išdėstymą, bet pasako: „<i>Galim pastatyti du mažesnius bokštus ir sujungti juos tiltu – tada stovės tvirtiau</i>“. Jis dažnai pats pastebi, kodėl neveikia ankstesnis sprendimas, ir be suaugusiojo pagalbos bando kitaip. Sprendamas paprastas problemas – kaip pasidalinti žaislą, pagaminti laistytuvą, pastatyti tiltą – lanksčiai mąstantis vaikas ne tik siūlo sprendimus, bet ir juos testuoja: „<i>Pabandykim su skylėtu puodeliu – jei netiks, imsime buteliuką</i>“. Jis lygina, sako: „<i>Šitas sunkesnis – gali nuskęsti</i>“, ar „<i>Jei tiltas per trumpas, prailginkim šiaudeliais</i>“, taip taikydamas praktinį loginį mąstymą. Kūrybiniuose žaidimuose (pvz., „<i>Kaip galima panaudoti kibirą?</i>“) toks vaikas netikėtai sako: „<i>Tai ne kibiras – tai būgnas! Arba šulinys, kuriame slepiasi slibinas</i>“. Jis drąsiai eksperimentuoja, nebijo keistų idėjų, įsitraukia į netradicinius vaidmenų žaidimus, priima iššūkius. Pedagogui paskatinus, jis dar labiau atsipalaiduoja, išdrįsta sujungti, kas iš pirmo žvilgsnio nesuderinama. Problemų sprendimo žaidimuose („<i>Gelbėjam pasiklydusį meškiuką</i>“) jis ne tik seka planą, bet ir jį kuria: „<i>Pirmiausia – surandam žemėlapi, tada gaminam kompasą iš šaukšto, tada statom slėptuvę</i>“. Vaikas natūraliai pasiskirsto vaidmenimis su kitais, siūlo strategijas, sako: „<i>Tu būsi ieškotojas, aš – gelbėtojas, o jis – gydytojas</i>“, taip rodydamas gebėjimą planuoti, organizuoti veiklą, bendradarbiauti. Emocinėse ar socialinėse situacijose lanksčiai mąstantis vaikas ieško taikių susitarimų: jei draugas nenori keistis žaislu – jis pasiūlo alternatyvą: „<i>Galiu tau duoti kitą mašiną, o šita – kai baigsi</i>“, arba „<i>Žaiskim kartu – tu vairuok, aš būsiu keleivis</i>“. Jis ne tik reaguoja emocijomis, bet sąmoningai taiko žodžius, siūlo kompromisus, keičia priemones ar žaidimo aplinkybes. Jei triukšmas ar kliūtys trukdo veiklai, jis pasirenka kitą kampą, atsitraukia, susikuria sau tinkamą aplinką. Pavyzdžiui: „<i>Čia per daug žmonių – pasidarysiu vietą už užuolaidos</i>“, arba „<i>Imsiu ausines – bus ramiau piešti</i>“. Jis geba atpažinti, kas trukdo, ir savarankiškai priimti sprendimą. Problemų sprendimo įgūdžiai taip pat ryškėja per dėliones, galvosūkius, loginius žaidimus. Lanksčiai mąstantis vaikas numato kelis ėjimus į priekį, strateguoja, keičia taktiką: „<i>Je pradėsiu nuo kampų – bus lengviau sudėti visą paveikslėlį</i>“. Jis dažnai jaučia pasitenkinimą ne tik pasiekęs rezultatą, bet ir dėl to, kad galėjo ieškoti, bandyti, klęsti, keisti.
--	--

	Tokie vaikai vis dažniau tampa sprendimų proceso iniciatoriais – jie patys sukuria užduotį ar iššūkį: „ <i>Ką padarysim iš popieriaus, kad neskęstų vandenyje?</i> “, „ <i>Pastatykim kuo aukštesnį bokštą iš pagalvių, bet kad jis nenugriūtų</i> “ – ir tuomet imasi veikti.
--	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Lanksčiai mąstantis vaikas mokosi per kasdienės patirtis – žaisdamas, tyrinėdamas, kurdamas, bendraudamas, veikdamas gamtoje ar grupėje. Ugdymas grindžiamas integruotu požiūriu – siejant įvairias sritis į prasmingą veiklą. Vaikai ugdosi konstruodami, sprenddami problemas, eksperimentuodami, veikdami visais pojūčiais.

Šiam ugdymui ypač tinka **tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstas**, skatinantis smalsumą ir atradimus; **kūrybinių dialogų kontekstas**, leidžiantis kurti, keisti, ieškoti netikėtų sprendimų; **judraus patirtinio ugdymosi kontekstas**, remiantis aktyviu patyrimu ir judesiu; bei **universalaus dizaino mokymuisi kontekstas**, sudarantis sąlygas kiekvienam vaikui mokytis savaip.

Pedagogas yra jautrus vaikų palydovas – stebi, reaguoja į iniciatyvas, užduoda mąstymą skatinančius klausimus, kuria tyrinėjimui palankią aplinką. Jo tikslas – padėti vaikui pačiam klausti, atrasti, veikti savarankiškai.

Taikomos strategijos grindžiamos aktyvumu, savarankiškumu ir kūrybiškumu. Metodai: stebėjimas, atviri klausimai, eksperimentai, problemų sprendimo situacijos, projektinės veiklos, kūrybinė raiška. Vertinamos netradicinės ugdymo aplinkos – kiemas, parkas, bendruomenė, kur vaikas laisvai mąsto, veikia ir auga.

Kūrybingas vaikas

Kūrybingas vaikas tyrinėja aplinką smalsiai ir išradingai, drąsiai reiškia savo mintis, jausmus bei idėjas įvairiomis raiškos formomis – piešdamas, kurdamas, judėdamas, vaidindamas ar pasakodamas. Jis eksperimentuoja, jungia realybę su vaizduote, keičia sumanymą, bando įvairius sprendimo būdus, nebijo klysti ir ieško naujų kelių. Kūrybingumas atsiskleidžia ne tik individualioje, bet ir bendroje veikloje su kitais vaikais – kai vaikai kartu kuria pasaką, spektaklį, konstruoja, dainuoja ar improvizuoja žaidime. Vaikas pastebi grožį aplinkoje, išreiškia savo estetinį matymą kūrybinėje veikloje, reaguoja į meną emociškai ir atvirai. Ši vaiko galia ypač atsiskleidžia per **estetinio suvokimo, meninės raiškos ir kūrybiškumo** pasiekimų sritis. Jai atskleisti svarbios ugdymosi sritys: „**Kuriu ir išreiškiu**“, „**Tyrinėju ir pažįstu aplinką**“, „**Aš ir bendruomenė**“ bei „**Aš kalbų pasaulyje**“, kurios atveria galimybes vaikui būti kūrėju, tyrinėtoju ir savitos raiškos ieškotoju.

Pasiekimų sritis. Estetinis suvokimas	
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.	Esminiai gebėjimai. <i>Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)

Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Emocingai reaguoją girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoją į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas emocingai reaguoją į mokytojo pasiūlytą veiklą, pavyzdžiui, klausydamasis švelnios arba linksmos muzikos, ima linguoti, šypsosi, kartais garsiai pritaria, ploja, kartoja girdėtus garsus. Stebėdamas paveikslus, gamtos nuotraukas ar kitų vaikų piešinius, parodo pirštu, pasako: „gražu“, „noriu tokio“, o kartais nusuka žvilgsnį, jei kažkas nepatinka. Piešdamas pirštais ar teptuku ant didelio lapo, reiškia emocijas per judesį ir spalvas – džiaugiasi, parodo rezultatą draugui ar mokytojui: „žiūrėk, saulė“, „čia aš“. Vaikas pastebi ir garsų kontrastus – sustingsta, kai muzika staiga nutyla, ar atkreipia dėmesį, kai garsas sustiprėja. Mėgsta stebėti gamtą – žiūri į besisukančius lapus, reaguoją į lietaus barbenimą, skirtingas šviesos ir šešėlių žaismes. Mokytojas siūlo veiklas, kurios padeda vaikui išreikšti emocijas: garsų žaidimai, spalvų tyrinėjimas, kūno judesiai pagal muziką, paprastos dailės, lipdymo ar gamtos menų užduotys. Jis taip pat pasidžiaugia kartu su vaiku, pakviečia parodyti savo kūrinį kitiems, paklausia nuomonės, padeda įvardyti jausmą: „Tau linksmia piešti geltona?“, „Kaip manai, ką draugas nupiešė?“.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio 5-asis žingsnis. Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais. Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Demonstruoja savitą estetinį skonį. Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrįsi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. 6-asis žingsnis. Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina.	Vaikas noriai dalyvauja mokytojo siūlomose kūrybinėse veiklose – piešia, šoka, vaidina, muzikuoja ir pats siūlo kūrybinių idėjų. Mėgstamose veiklose rodo emocinį įsitraukimą, juokiasi, komentuoja, džiaugiasi rezultatais. Stebėdamas meno kūrinius ar jų reprodukcijas pasako, kas patiko, kas sukėlė įspūdį: „čia labai graži spalva“, „šitas paveikslas liūdnas“. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Spalvų orkestras“ vaikas improvizuoja judesiais ar garsais pagal spalvas, aiškina, ką jam jos reiškia. Šokdamas pagal muziką kuria savus judesius, jungia ritmą su emocija, kartais pats pasako, kokia muzika jam patinka. Vaidybinėje veikloje „Paveikslas atgyja“ vaikai kuria trumpus pasirodymus remdamiesi paveikslų siužetais – vaikas įsijaučia, įvardija veikėjus, nuotaiką, pasako, kaip jam sekėsi. Kurdamas individualų piešinį ar grupinį meninį darbą, vaikas komentuoja savo pasirinkimus, vertina: „man gražu, nes šilta spalva“, „čia kaip piešinyje iš knygos“. Džiaugiasi savo kūriniu, parodo jį draugams, lygina su kitais darbais, išsako nuomonę, net kai kuriuos darbus ir kritiškai apibūdina. Vaikas, pasiekęs 6-ąjį žingsnį, kūrybinėse veiklose nebijo eksperimentuoti – maišo neįprastas spalvas, jungia skirtingas medžiagas, keičia sumanymą proceso metu, išbando netikėtas idėjas. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Netikėtas daiktas – naujas

Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	daiktas“ vaikas perdirba dėžutes, gamtos gėrybes ar medžiagų likučius į meninius objektus, kuria jų paskirtį, suteikia naują prasmę. Pasakoja apie matytus paveikslus muziejuje ar knygoje, susieja juos su savo kūryba: „čia kaip tas paveikslas, kur mergaitė šoko lietuje“. Vertina savo ir kitų meninius kūrinius, pasako priežastis: „jam pavyko, nes labai stengėsi“, „man patinka, nes spalvos ryškios“. Meno kūriniuose atpažįsta siužetus, veikėjus, jų nuotaikas ir sugeba tai perteikti per savo kūrybą ar žaidimą. Gamtoje vaikas pastebi formas, spalvas, garsus – „lapas kaip paukščio sparnas“ – ir vėliau panaudoja tai piešdamas ar konstruodamas. Siūlo, kaip savo kūrybą parodyti kitiems – pavyzdžiui, surengti parodėlę tėvams, padėkuruoti grupės erdvę, padaryti dovaną draugui.
Pasiekimų sritis. Meninė raiška	
Vertybinė nuostata. <i>Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.</i>	Esminis gebėjimas. <i>Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų: Vaikas kuria paprastus erdvinius ir grafinius darbus – lipdo, piešia, konstruoja, tyrinėja įvairias medžiagas bei paviršius, eksperimentuodamas su spalva, forma ir faktūra. Muzikinėje veikloje dainuoja nesudėtingas daineles, išgauna garsus balsu, kūnu ar daiktais, groja paprastais instrumentais, atpažįsta ritmą, nuotaiką ir kontrastus. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų erdvę, šoka ratelius ar paprastus judesių derinius, kuria trumpas improvizacijas pagal muziką. Vaidmenų žaidimuose pasitelkia mimiką, balsą ir judesį, perteikia emocijas, kuria paprastas situacijas ir vaidmenis, siekia aplinkinių dėmesio ar reakcijos. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas, žaisdamas su dažais, kreidelėmis ar natūraliomis medžiagomis, tyrinėja, kaip jos palieka pėdsakus ant popieriaus, langelio, medžiagos ar smėlio. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Spalvų pėdsakai“ vaikas pirštais tapšnoja dažus ant popieriaus, mėgaujasi jų slinkimu, garsiai komentuoja ar išgalvoja garsus, kurie tarsi atitinka jo judesius. Kartais vaizdą palydi savais žodžiais, keverzonė tampa „lietaus debesiu“ ar „mama“. Lipdydamas iš plastilino, molio ar modelino vaikas kuria paprastus statinius ar personažus, kuriuos paskui apgyvendina žaidime. Jam patinka rinktis priemones – kartais prašo teptuko, kartais ima tiesiog pirštukus ar kempinėle, pastebimai turi mėgstamą spalvą ar priemonę. Mokytojo pasiūlytoje muzikavimo veikloje vaikas tyrinėja instrumentus – barškučius, būgnelius, varpelius – pasuka, pabando, klauso garso, bando juos pritaikyti dainelėje. Veikloje „Garsų tyrinėtojai“ vaikas muša ritmą pagal dainelę, paskatintas ploja, spragsi, ima šokti ar linguoti. Spontaniškai uždainuoja girdėtą frazę ar improvizuoja savo dainelę – „katytė, katytė, kur tu buvai“. Imituoja paprastus ritminius modelius, atpažįsta, kada muzika greita, kada lėta, kada garsiai, kada tyliai. Į veiklas įsitraukia natūraliai – kartais tiesiog niūniuodamas ar prisėdęs šalia draugo, kuris jau muzikuoja.

	Šokio veiklose, kurias inicijuoja mokytojas – „Judėk kaip lietus“ ar „Muzikinės formos“ – vaikas tyrinėja judesius pagal garsą, erdvę ir emociją. Bando šokti ratais, pakartoti judesius, kelti rankas, suktis. Improvizuodamas juda pagal muzikos nuotaiką – lėtai linguoja prie liūdno, šokinėja, kai muzika linksma. Gali šokti vienas, tačiau paskatintas drąsiai prisijungia prie kitų, bando judėti tuo pačiu ritmu. Vaidybiniuose žaidimuose mokytojo pasiūlyta situacija „Katinėlis pas daktarą“ ar „Pasakos veikėjai sode“ įtraukia vaiką į emocinę išraišką – vaikas keičia balsą, mina kojytėmis kaip daktaras, suka nosytę kaip pelė, „nugriūna“ kaip princesė. Režisūriniame žaidime vaikas naudoja daiktus kaip simbolius – šaukštas tampa šukomis, skarelė – suknele. Jam svarbus žiūrovas – parodo mokytojui ar draugui: „žiūrėk, aš liūtas“, imituoja balsą, veido išraišką, judesius, ieško dėmesio ir džiaugiasi jį gavęs.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų: Vaikai eksperimentuoja įvairiomis dailės technikomis – piešia, tapo, lipdo, konstruoja, derina skirtingas medžiagas ir formas viename kūrinyje. Jie pradeda planuoti kūrybos eigą, pasirenka priemones pagal idėją, ją įgyvendina nuosekliai, bet lanksčiai. Kūryboje pasitelkia ir skaitmeninius įrankius – piešia, fotografuoja, kuria vizualinius pasakojimus. Kuriniuose atsiranda fantastinių, grafinių detalių (raidės, ženklai), simbolių. Vaikai kalba apie savo ir kitų darbus, vartoja jiems suprantamas dailės sąvokas, įvardija kelias technikas, samprotauja apie kūrinių paskirtį, perkelia įspūdžius iš matytų kūrinių į savo kūrybą. Muzikos srityje jie dainuoja vienbalses dainas, improvizuoja balsu ir instrumentais, atlieka kūrybines užduotis jungdami ritmą, melodiją, tembrą. Garsus tyrinėja ne tik tradiciniais instrumentais, bet ir kūno perkusija bei aplinkos daiktais. Kuria garsinius fonus, muzikinius pritarimus, fiksuoja idėjas grafiniais ženklais ar skaitmeninėmis priemonėmis. Atpažįsta ir apibūdina tembrus, ritmo pulsą, natas, garsinius kontrastus. Savo įspūdžius išreiškia žodžiu, vertina muziką pagal nuotaiką, paskirtį, aptaria kur ją girdėjo, siūlo, kaip muziką naudoti už darželio ribų.	Vaikas dailės veiklose aktyviai tyrinėja skirtingų technikų galimybes – jungia piešimą, tapymą, aplikavimą ir konstravimą į vieną kūrybinį darbą. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Stebuklingas miestas“ vaikas pasirenka kartoną, popierių, dažus ir lipnias juosteles, improvizuoja jungdamas formas į pastatus, kiemus ar išgalvotus objektus. Pradeda planuoti, ką nori kurti, įsivaizduoja, ką reikia panaudoti, o procesui vykstant keičia idėją, ieško naujo sprendimo. Džiaugiasi rezultatu, lygina su kitų vaikų darbais, komentuoja: „čia kaip mano paveikslas, bet su saulėtekio“. Eksperimentuoja monotipijos ar gratažo technikomis, išbando skaitmenines priemones – planšetėje piešia, fotografuoja, kuria iliustracijas pagal pasakas. Vartoja jam žinomas dailės sąvokas – „fonas“, „forma“, „spalva“, „tepimas“, vertina darbus, pasako, kas jam patinka ir kodėl. Kuria kartu su kitais, aptaria idėjas, išreiškia savo nuomonę. Muzikos veiklose vaikas tyrinėja kontrastus – atpažįsta garsiai–tyliai, aukštai–žemai, linksma–liūdna, skiria instrumentų tembrus, juos apibūdina, kuria trumpas garsines kompozicijas naudodamas instrumentus ir kūno perkusiją. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Muzikinis paveikslas“ vaikas sukuria garsinį foną pasakai, pasitelkdamas būgnelį, varpelį ir balsą, o paskui paaiškina, kodėl pasirinko būtent tuos garsus. Dainuoja sudėtingesnes dainas – vienas, su porininku ar grupe, gana tiksliai intonuoja, išlaiko ritmą, kvėpuoja taisyklingai. Kuria trumpas melodines frazes, jas užrašo grafiniais simboliais ar piešinėliais, išbando skaitmenines programėles

Šokyje vaikai kuria kompozicijas iš kelių judesių, derina vietoje atliekamus ir erdvinėje trajektorijoje judesius, tyrinėja naujus derinius, išbando kūno galimybes. Improvizuodami perteikia emocijas, temą ar veikėją. Šoka porose ir grupėse, išlaiko pusiausvyrą, kvėpavimą, šoka liaudies ir autorinius šokius. Padedami mokytojo gali grafiškai fiksuoti šokio eigą, apibūdina šokio charakterį, tempą, nuotaiką, išsako nuomonę apie savo ir kitų pasirodymus. Teatro veiklose vaikai kuria vaidmenis, tiria veikėjų savybes, emocijas, jas perteikia judesiu, mimika, balsu. Vaidmenų žaidimuose kuria situacijas, dialogus, pasitelkia rekvizitus, muziką, šokį, grimą. Kuria bendrus pasirodymus, improvizuoja, įsitraukia į lėlių, dramos, šokio ar operos elementus turinčius spektaklius. Komentuoja savo ir kitų patirtis, susieja scenas su tikromis gyvenimo situacijomis, dalinasi įspūdžiais apie matytus pasirodymus. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	garsų komponavimui. Aptaria muzikos kūrinys: „Šita daina man graži, nes lėta ir tyliai dainuota“, domisi, kur girdi muziką už darželio ribų, kas jam paliko įspūdį. Šokio veiklose vaikas jungia 5–6 judesius į trumpą šokio kompoziciją, ją pakartoja, keičia vietą erdvėje, derina judesius su porininku ar grupe. Mėgsta sugalvoti naujų būdų judėti – „kaip vėjas“, „kaip gyvatė“, „kaip laiptai“. Mokytojo siūlomoje veikloje „Nuotaikos šokyje“ vaikas improvizuoja pagal muziką, išreiškia liūdesį lėtais judesiais, džiaugsmą – šokinėdamas. Pasako, kuo patiko draugo šokis, įvardija judėjimo būdus, tematinės idėjas. Pasiekęs 6-ąjį žingsnį, vaikas padedamas mokytojo fiksuoja savo šokio kompoziciją paprastais ženklais – rodyklėmis, linijomis. Žino ir laikosi šokio kultūros taisyklių, džiaugiasi pasirodymu, paaiškina, kodėl jo šokis jam svarbus. Teatro srityje vaikas tikslingai kuria vaidmenis, siūlo veikėjų savybes, pasitelkia emocijas išraiškas, rekvizitą, judesį, intonaciją. Mokytojo inicijuotame žaidime „Pasaka kitaip“ vaikai keičia veikėjų likimus – vaikas sugalvoja, kad ragana tampa gera, o vilkas – liūdnas. Improvizuoja „pokalbį“ tarp personažų, naudoja kūno kalbą, veido mimiką, balsą. Kuria su kitais vaikais trumpus pasirodymus, dalyvauja improvizuotuose renginiuose, drąsiai prisiima skirtingus vaidmenis. Pasako, kas jam patiko spektaklyje, komentuoja veiksmą: „buvo juokinga, kai princesė nemiegojo“. Susieja matytus teatro vaizdus su asmenine patirtimi – „kaip kai mes su tėčiu rinkom dovanas“.
Pasiekimų sritis. Kūrybiškumas.	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.	Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais. Nuoroda į pasiekimų aprašą:	Vaikas dažnai sugrįžta prie jam įdomios veiklos – vėl piešia tuo pačiu teptuku ar spalva, vėl ir vėl klįjuoja iš popieriaus juostelių, statydamas vis didesnę bokštą. Jį traukia pasikartojantys garsai ar judesiai – prisimena dainelę, kurią girdėjo anksčiau, niūniuoja ją savaip, keičia žodžius. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Ežys dainuoja“ vaikas ne tik atkartoja, bet ir prideda savo garsų: „eee“, „būū“, įterpia gestų ar judesių, kuriuos pats sugalvojo. Lipdydamas moliu ar plastilinu sugrįžta prie tos pačios figūrėlės – kartais ją išardęs ir perdaręs į visai ką kita. Judėdamas su skarelėmis ar

https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	kita medžiaga vaikas pakartoja patikėjus judesius, bando juos pakeisti – šokinėja, sukasi, ima ropoti ar linguoti. Žaidime vaikas imituoja menamus veikėjus – žingsniuoja kaip meška, valgo kaip zuikis, kalba „kaip mama“. Kuria paprastus vaidmenis: „aš gydytojas, tu sergi“ ir jiems pritaiko veiksmus, garsus, judesius. Pastebėjęs kito vaiko kūrinį – piešinį, statinį ar dainelę – parodo jį pirštu, nori prisijungti, sako: „aš irgi taip“, ima kopijuoti ar siūlo: „darykim kartu“. Mokytojas skatina veikti kartu, kviečia stebėti draugų kūrybą, padeda pastebėti panašumus, padrąsina pasakyti, kas patiko.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio (pateikiame tik apjungtus 5/6 žingsnių pasiekimus) Vaikas domisi kūrybine veikla, fantazuoja, užduoda klausimų apie ją. Generuoja naujas idėjas, išreiškia autentišką pasaulio matymą, išbando įvairias kūrybos priemones, būdus ir sritis. Kūryboje neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones bei būdus, atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus. Numato, kaip sieks kūrybinio rezultato, pasitelkia įsivaizdavimą, eksperimentuoja, siūlo kelis idėjų variantus, keičia ir tobulina savo kūrinius. Padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, siekia pabaigti kūrybinį darbą ir paskatintas jį tobulina. Supranta ir nusako savo kūrinio paskirtį, pasakoja apie kūrybos procesą, pasirinktus būdus, priemones bei tai, kas jam svarbu ir įdomu. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, paaiškina, kam skirti jo ir kitų kūriniai. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas veikloje aktyviai generuoja idėjas – drąsiai sako, ką nori sukurti: „padarysiu lėktuvą, kuris skraido ir pavirsta mašina“, „čia bus stebuklingas miestas“. Mokytojo pasiūlytoje veikloje „Fantazijų dirbtuvės“ vaikas pasirenka neįprastas medžiagas – jungia popierių, siūlus, gamtos gėrybes, panaudoja antrines žaliavas, eksperimentuoja su forma ir spalvomis. Kartais ima visai kitą priemonę, nei tikėtasi – piešia siūlu ar formuoja objektą iš skiautelių vietoj teptuko. Pastebėjęs, kad sumanymas keičiasi, pats jį pertvarko ar pasiūlo kelis variantus, pavyzdžiui: „gal čia bus ne lėktuvas, o raketa“. Kurdami grupėje, vaikai pasitaria, padeda vieni kitiems pasirinkti medžiagas, vertina vienas kito idėjas. Vaikas pasakoja apie savo kūrinį, komentuoja pasirinkimus: „spalvą paėmiau, nes ji atrodo kaip vakaras“, „čia yra slaptas durų jungiklis“. Domisi ir stebi kitų vaikų kūrybą – pakartoja elementus, bet pritaiko savaip. Mokytojo siūlomoje veikloje „Garsų paveikslas“ vaikas klausydamasis muzikos piešia linijas, figūras, išreiškia emocijas ir paskui paaiškina, ką jos reiškia. Padedamas mokytojo numato, kokiomis priemonėmis galėtų pasiekti norimą rezultatą: pasitaria, išbando, kartais keičia planą, jei susiduria su sunkumu. Reflektuodamas kūrybinį procesą, pasako, kas jam buvo svarbu, kas patiko, kam skirtas kūrinys: „čia dovanai mamai“, „pakabinsiu ant sienos“. Savo kūrybą vaikas drąsiai rodo kitiems – pakviečia apžiūrėti, pasakoja apie tai, ką sukūrė. Mėgsta, kai jo kūrinys yra pastebėtas, vertinamas, o kartais pats pasiūlo dar ką nors patobulinti, prideda naują detalę ar idėją. Išitraukdamas į skirtingas kūrybos sritis – vaizduojamąją, garsinę, judesio ar vaidybos – jungia įvairias raiškos formas ir taip išreiškia savitą pasaulio matymą.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Kūrybingumas skleidžiasi aplinkoje, kurioje vaikas jaučiasi saugus, vertinamas ir drąšinamas kurti. Svarbu, kad jis turėtų galimybę tyrinėti medžiagas, raiškos formas, meninius reiškinius, improvizuoti ir išbandyti įvairius kūrybinius sprendimus.

Tam ypač tinka **kūrybinių dialogų kontekstas**, kuris suteikia vaikui kūrybos laisvę ir įkvepia ieškoti naujų idėjų. **Žaismės kontekstas** skatina improvizaciją ir spontanišką raišką, **tyrinėjimo kontekstas** padeda kūrybiškai spręsti problemas, o **universalus dizaino mokymuisi kontekstas** užtikrina, kad kiekvienas vaikas galėtų kurti savaip.

Pedagogas – įkvėpėjas ir palydovas kūrybos kelyje: jis stebi, siūlo idėjas, padrąsina, padeda vaikui reflektuoti, vertinti savo sprendimus, o prireikus – kuria kartu. Taikomi metodai: projektinė veikla, kūrybinės dirbtuvės, vaidyba, pasakojimas, muzika, sensorinis tyrinėjimas. Kūrybingumui itin svarbu aplinka, kurioje vertinamas procesas, o ne vien rezultatas.

Komunikabilus vaikas

Komunikabilaus vaiko ugdymas grindžiamas gebėjimu aiškiai ir laisvai reikšti mintis, jausmus, suprasti kitus ir įsitraukti į dialogą. Šiam tikslui svarbios sritys: „Aš kalbų pasaulyje“, „Aš ir bendruomenė“ bei „Kuriu ir išreiškiu“. Komunikabilumas apima kalbinę raišką, neverbalinę komunikaciją, gebėjimą užmegzti ir palaikyti kontaktą, reikšti poreikius bei aktyviai klausytis kitų. Šių sričių sąveika padeda vaikui jaustis išgirstam, drąsiai kalbėti, užmegzti draugystes ir spręsti konfliktus.

Pasiiekimų sritis. Kalbų supratimas.	
Vertybinė nuostata. <i>Domisi žodiniiais ir nežodiniiais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.</i>
Pasiiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolių paveikslėlių, ženklų prasmę. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklausti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas,	Vaikai iki 3 metų ugdomi kalbos suvokimo gebėjimus, bendraudami su suaugusiais ir kitais vaikais. Jie atkreipia dėmesį į kalbėjimą, plečia pasyvų ir aktyvų žodyną, girdėdami suaugusiojo kalbą, pasižyminčią aukštesniu balso tonu, ryškia emociinga intonacija. Kasdienė rutina – ap rengimas, valgymas, žaidimų pradžia ir pabaiga – tampa natūralia erdve kalbiniam ugdymui. Mokytojas, įvardydamas vaiko veiksmus („Dabar užsimauname batuką“, „Matai, ką paėmei? Tai yra šaukštas“), ne tik turtina žodyną, bet ir formuoja supratimą apie daiktų, veiksmų ir situacijų reikšmes. Vaikai ugdomi foneminę klausą ir fonologinį suvokimą, mokosi sutelkti dėmesį ir klausytis, žaisdami suaugusiojo inicijuojamus garsų žaidimus. Pavyzdžiui, žaidime „Klausyk – kas čia skamba?“ vaikai klausosi įvairių garsų (varpelio, būgnelio, plojimo, paukščio balsų įrašo) ir bando parodyti ar pakartoti juos. Tokie žaidimai stiprina garsinį dėmesį ir garsų diferenciaciją. Eilėraščių deklamavimas, lopšinės ar dainelės, atliekamos įvairiais balsais – nuo šnabždesio iki džiugaus tono – padeda vaikams atpažinti ritmą, intonaciją, plėsti kalbinį jautrumą.

žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Veiklos trukmė parenkama atsižvelgiant į vaikų dėmesio išlaikymo galimybes – 3–5 minučių užsiėmimai dažnai kartojami dienos eigoje, pvz., per perėjimą iš vienos veiklos į kitą. Sensoriniai žaidimai, tokie kaip „Kas paslėpta ryžių dėžėje?“ arba „Pažink per garsą“ (vaikas purto užpildytus buteliukus ir klausosi, kas viduje), padeda jungti pojūčius ir kalbą. Vaikai klausosi mokytojo ir kitų vaikų, būdami grupėje ir būdami vieni, tylioje aplinkoje ir triukšmingame fone. Ryto rato metu vaikai įtraukiami į trumpus dainavimo ir pasisveikinimo ritualus („Labas rytas, draugai!“), o žaidime „Vardų ratas“ mokosi atpažinti savo ir kitų vardus. Palaipsniui jie mokosi išklausti, kalbėti paeiliui, dalyvauti paprastuose dialoguose, ypač kai mokytojas modeliuoja bendravimą – pavyzdžiui, atsako vaikui, užduoda klausimą, laukia atsakymo, net jei jis išreiškiamas tik žvilgsniu, mostu ar garseliu. Mokytojas kuria įvairialypę klausymosi aplinką – skaitydamas knygeles dviem ar keliems vaikams, žaisdamas kalbinius žaidimus dviese ar bendraujant grupėje. Veiklose naudojamos kalbai skirtos erdvės, tokios kaip „Pasakų kampelis“ ar „Garsų stotelė“, kur galima rasti paprastas knygas, garsinius žaislus, paveikslėlių korteles, įgarsintas pasakas. Taip pat organizuojamos trumpų edukacinių išvykų formos – pavyzdžiui, pasivaikščiojimas po darželio kiemą ar aplinkines gatveles su misija „Išklausk miesto garsų“. Vaikai klausosi pravažiuojančios mašinos, paukščio, varpelio ar vaikų balsų ir bando juos pamėgdžioti. Tai padeda lavinti garsinį suvokimą, praplečia aplinkos pažinimą ir skatina kalbinį aktyvumą. Vaikai, girdėdami jų veiksmus, poreikius ir interesus įvardijančią ir komentuojančią mokytojo kalbą, tampa aktyviais klausytojais ir komunikacijos partneriais. Jie pradeda jungti žodžius į prasmingas frazes, žaidžia su garsais, noriai kartoja girdėtus žodžius ir taip plečia tiek pasyvųjį, tiek aktyvųjį žodyną. Nuolat girdėdami kalbą jiems artimoje, žaismingoje ir emociškai saugioje aplinkoje, vaikai ne tik mokosi kalbėti – jie ima suprasti, kad kalba yra tiltas į pasaulį, santykį ir saviraišką. Kūdikiai nuo pat pirmųjų mėnesių itin jautriai reaguoja į suaugusiojo veido išraiškas, gestus, balso toną. Jie stebi aplinkinių mimiką, kūno padėtį, žvilgsnio kryptį – taip formuojasi pradiniai nežodinės kalbos suvokimo gebėjimai. Šie ženklai vaikui tampa pagrindiniais orientyrais aplinkos pažinimui ir saugumo jausmui kurti. 1–3 metų vaikai šiuos gebėjimus toliau plėtoja. Žodinės kalbos suvokimas ir vartojimas dažniausiai lydi nežodinę išraišką – kalbančiojo veido mimiką, gestus, palinkimą, žvilgsnį ar net fizinį prisilietimą. Tokios situacijos, kai mokytojo kalbą lydi kūno kalba – šypsena, galvos linktelėjimas, rankos mostas ar paskatinantis žvilgsnis – tampa kvietimu vaikui įsitraukti į veiklą ar palaikyti
--	---

	bendravimą. Pavyzdžiui, pasisveikinimo žaidime „Labas su šypsena“ mokytojas žiūri vaikui į akis, šypsosi ir ištiesia ranką. Vaikas mokosi atpažinti šį ženklą kaip kvietimą užmegzti kontaktą. Žaidime „Veidukų emocijos“ mokytojas rodo mimikas (liūdną, linksmą, nustebusį veidą), o vaikai bando atpažinti emociją ir ją pamėgdžioti. Tai padeda ne tik pažinti emocinę raišką, bet ir pradėti ją vartoti patiems – žaidžiant, bendraujant su draugais, išreiškiant poreikius. Kitas pavyzdys – žaidimas „Ką rodo mano kūnas?“ – vaikas bando parodyti, kai jis piktas, pavargęs ar džiaugsmingas vien tik kūno kalba, be žodžių. Grupė spėlioja, kokia tai emocija. Tai lavina tiek išraiškos, tiek supratimo įgūdžius. Kūrybinėje veikloje, pvz., „Veidų galerija“, vaikai piešia ar lipdo veidus su įvairiomis mimikomis, o tada bando paaiškinti, ką jų sukurtas veidas „jaučia“. Taip vystomas ne tik nežodinės kalbos atpažinimas, bet ir mąstymo gebėjimai – vaikai ima sieti emocinę išraišką su konkrečia situacija ar jausmu. Pasivaikščiojimų metu, kai žodžių vartojimas dar ribotas, mokytojas sąmoningai pasitelkia gestus – rodo kryptį, kviečia mostu, skatina sustoti iškeldamas ranką. Vaikai greitai perima šias bendravimo formas ir pritaiko tarpusavio sąveikose. Pvz., žaidimo „Pasek mane“ metu vienas vaikas veda kitą tik per gestus – mostais, žvilgsniu ar kūno kryptimi – lavinama komunikacija be žodžių, atsiranda abipusis dėmesys ir susiklausymas. Pasakodami ar klausydamiesi pasakų vaikai taip pat naudoja simbolinius veiksmus. Pvz., pasakojant apie lapiuką, kuris ieško uodegos, mokytojas žaismingai gestais parodo, kaip jis ją traukia, suka, purto – o vaikai atkartoja. Tokiu būdu pasaka tampa ne tik kalbiniu, bet ir sensoriniu, emociniu patyrimu. Taip pat veiksmingos yra sensorinės veiklos, kai kalba siejama su kūno pojūčiais: pvz., žaidime „Švelnumo rankos“ vaikai glosto įvairius paviršius (švelnų audinį, šiurkštų popierių), išreiškia veidu ir kūnu, koks tai pojūtis – be žodžių. Tokie pratimai skatina suvokti, kad jausmus galima reikšti ne tik kalba, bet ir per judesį, veido išraišką ar artumo ieškojimą. Mokytojo sąmoningai naudojama nežodinė kalba tampa stipriu modeliu vaikams – stebėdami jo kūno kalbą, vaikai išmoksta subtiliai komunikuoti ir patys: paguosti apkabinimu, padėkoti žvilgsniu, parodyti užuojautą ar džiaugsmą be žodžių. Nežodinė kalba tampa tiltu į bendravimą, net kai žodžių dar trūksta – o tai itin svarbu tiek vaikams su kalbos vėlavimais, tiek daugžodžiaujantiems, bet emociškai jautriems vaikams.
--	--

Ketvirti-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio

Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį; stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinius, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie atskiri ar integruoti raškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis; atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę; iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius, pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis.

Atidžiai klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų literatūrine kalba, tarmiškai; suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (kalendorius, knyga, žurnalas, tinklalapis).

Domisi įvairiais rašytiniais teksta, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.

Nuoroda į pasiekimų aprašą:

<https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf>

3–6 metų vaikai, aktyviai įsitraukdami į bendravimą su mokytoju ir kitais vaikais veiktas, kalbos garsų žaidimus, eilėraščių, dainų, pasakojimų ir pasakų klausymąsi gimtąja ir kitomis kalbomis, sparčiai plėtoja kalbos supratimą. Jie vis geriau atpažįsta žodžių reikšmes, kontekstus, mokosi susieti girdimą informaciją su savo patirtimi. Tokiu būdu ugdoma ir jų trumpalaikė bei ilgalaikė atmintis, kalbinė vaizduotė, o mintys vis dažniau įgauna žodinę išraišką.

Vaikai noriai klausosi gyvai pasakojamų bei įrašytų pasakų, dainų, eiliuotų tekstų, informacinių ar pažintinių tekstų – tiek per televiziją, radiją, tiek iš kompaktinių plokštelių ar interneto. Jie susidomi ir bendraamžių įrašais, savo pačių įgarsintomis istorijomis. Kiekviena tokia patirtis lavina gebėjimą įsiklausyti, atpažinti pasakojimo struktūrą, susieti garsinę informaciją su turiniu. Pavyzdžiui, klausydamiesi pasakos „Raudonkepuraitė“, vaikai ne tik įsimena siužetą, bet ir pradeda atpažinti personažų ketinimus, moralinį vertinimą, mokosi įvardyti veikėjų emocijas. Kalbos suvokimas aktyviai ugdomas per įvairias patyrimines veiklas. Pvz., lauko tyrinėjimų metu – kai vaikai dalyvauja edukacinėje išvykoje į parką, vyksta dialogas tarp vaikų ir mokytojo: „Ką matome miške?“, „Kokį garsą girdi?“, „Ką pasakytų medis, jei galėtų kalbėti?“ Tokie klausimai skatina vaiką analizuoti, susieti girdimą kalbą su pojūčiais – vaizdu, garsu, kvapu, netgi skoniu (pvz., ragaujant vaistažoles ar uogas „Žolelių sode“). Tokiose veiklose kalba tampa visapusišku patyrimo aiškinimu ir įprasminimu.

Grupiniuose žaidimuose vaikai mokosi klausytis vieni kitų, reaguoti į pasiūlymus, tartis, priimti bendrus sprendimus. Žaidimas „Siūlau – sutinku“ moko vaiką išklausti draugo idėją, ją įvertinti ir atsakyti konstruktyviai. Vaidmenų žaidimuose („Parduotuvė“, „Gydytojas ir pacientas“, „Kelionė į kosmosą“) vaikai kuria dialogus, imituoja kasdienes situacijas, o tai padeda perprasti kalbos intencijas ir tarpusavio santykių logiką. Projektinėse veiklose, tokiose kaip „Mano šeimos istorija“, vaikai kalbasi su tėvais, atneša nuotraukas, piešia savo šeimos narius ir pasakoja apie juos grupei. Tokiu būdu kalbos supratimas susiejamas su asmenine patirtimi ir emociniu ryšiu – vaikas jaučia, kad jo pasakojimas svarbus, todėl stengiasi jį perteikti kuo aiškiau. Be to, vaikai mokosi suprasti kitų vaikų pasakojimus – užduoda klausimus, prašo patikslinti ar pakartoti, reagoja į emocinį atspalvį.

Darželio aplinkoje organizuojamos ir teminės savaitės ar dienos – pvz., „Pasakų savaitė“, „Kalbų diena“, per kurias vaikai klausosi istorijų įvairiomis kalbomis, susipažįsta su skirtingų tautų pasakomis, ragauja nacionalinius patiekalus, mokosi pasisveikinti, padėkoti kitomis

kalbomis. Tokios veiklos ne tik plečia kalbinį akiratį, bet ir ugdo kultūrinį jautrumą bei pagarbą kalbinei įvairovei. Kalbos supratimas plėtojamas ir integruojant judesį, daile, muziką: žaidime „Parodyk ir pasakyk“ vaikas ne tik pavadina gyvūną, bet ir parodo, kaip jis juda ar skamba. Veiklos, kuriose derinamas garsas, vaizdas ir pojūtis, pavyzdžiui, „Kvapų dėžutės“, „Garsų medžioklė“, leidžia vaikams lavinti gebėjimą susieti pojūčių informaciją su kalbiniais apibūdinimais.

4–6 metų vaikai vis geriau supranta, kad bendravimas apima ne tik žodžius, bet ir mimiką, kūno judesius, gestus, balso intonaciją. Jie aktyviai stebi aplinkinius, interpretuoja veido išraiškas, pastebi nuotaikų pokyčius, mokosi reaguoti į emocinius signalus. Šiame amžiuje nežodinė kalba tampa sąmoningesnė – vaikai patys pradeda ją naudoti tam, kad išreikštų emocijas, parodytų nuomonę ar palaikytų bendravimą net tada, kai žodžių pritrūksta.

Ugdymo procesas sąmoningai nukreipiamas į tai, kad vaikai išmoktų atpažinti ir tinkamai vartoti nežodinės kalbos ženklus. Pavyzdžiui, žaidime „**Emocijų teatras**“ vaikai vieni kitiems rodo veido išraiškas – liūdesį, džiaugsmą, pyktį, nuostabą – o kiti spėja, kas tai. Vėliau šios išraiškos siejamos su situacijomis: „Kada tu taip jautiesi?“ Tokios veiklos padeda susieti emocinį patyrimą su neverbaline išraiška ir mokytis ją atpažinti kitų elgesyje.

Kūrybiniai užsiėmimai, tokie kaip „**Gestų istorijos**“, skatina vaikus kurti siužetus tik gestais ir mimika – be žodžių. Grupė turi atspėti, ką nori pasakyti draugas. Tokia veikla lavina ne tik nežodinės kalbos įgūdžius, bet ir empatiją, gebėjimą skaityti kitų ketinimus, dėmesingai stebėti. Kita aktyvi veikla – „**Tylos žygis**“, kai vaikai eina ratu ir vieni kitiems siunčia įvairias žinutes vien tik žvilgsniu ar mostais: kviečia prisijungti, siūlo apsikabinti, rodo nuostabą, kviečia sustoti. Tai skatina sąmoningai naudoti kūno kalbą vietoje žodžių.

Kasdienėse situacijose mokytojas modeliuoja kalbą papildančius neverbalinius ženklus: paliečia petį, kai vaikas pasimetęs; linkteli, kai pritaria jo minčiai; nutyla, kai nori paskatinti susikaupimą. Tokie gestai vaikui tampa pavyzdžiu, kaip bendrauti šiltai, pagarbiai, nenaudojant daug žodžių. Vaikai perima šiuos ženklus ir pradeda taikyti tarpusavyje – paglosto, kai draugas nuliūdęs, pasiūlo ranką padėdami atsikelti, rodo „stop“ ar „lauk“ žaidimo metu. Tokie momentai rodo augantį emocinį sąmoningumą ir neverbalinės komunikacijos brandą.

Vaidmenų žaidimai taip pat suteikia daug galimybių nežodinei kalbai plėtoti. Žaisdami „daktarą“, „mokytoją“, „aktorę“, vaikai spontaniškai naudoja veido išraiškas, balso toną, gestus – taip stiprėja gebėjimas perteikti reikšmes ne tik per žodžius. Žaidime „**Sustink kaip...**“ mokytojas sako emociją („pyktis“, „džiaugsmas“,

	„nustebimas“), o vaikai sustingsta tai atspindinčia poza – tai lavina kūno sąmoningumą ir išraiškos kontrolę. Į ugdymo procesą įtraukiamos ir edukacinės išvykos, kurios lavina gebėjimą stebėti kitų žmonių elgesį realiaame gyvenime. Pvz., lankantis teatre ar bibliotekoje, mokytojas paskatina vaikus stebėti aktorių laikyseną, mimiką, jų veidų pasikeitimą: „Kaip, manai, jis jautėsi? Kaip tai supratai?“ Tokie klausimai moko vaikus reflektuoti ne tik tai, ką mato, bet ir kaip supranta. Išvykų metu taip pat lavinamas dėmesingumas – stebint aplinkinius miesto erdvėse, vaikai ima atpažinti socialinius ženklus: „Štai tas žmogus pamojo – gal sveikinasi?“, „Pažiūrėk, tas berniukas atsitraukė – gal nenori dalyvauti?“ Taip pat taikomos veiklos su veidrodžiais: vaikas žiūri į savo veidą ir bando atkartoti emocijas, o tada – parodo jas draugui. Tokiu būdu vystosi savistaba, emocinis sąmoningumas ir gebėjimas naudoti nežodinę kalbą sąmoningai. Mokytojas šioje veikloje padeda įvardyti tai, ką vaikas rodo: „Tu atrodei taip, tarsi būtum nustebęs. Kaip jautiesi iš tikrųjų?“ Nežodinė kalba šiame amžiuje tampa ne tik pagalbine, bet ir savaimine bendravimo forma – vaikai ne tik stebi, bet ir patys sąmoningai renkasi, kaip ją naudoti, kad būtų suprasti. Gebėjimas skaityti kūno kalbą, gestus, balso toną tampa svarbia sąlyga sėkmingam bendravimui, konfliktų prevencijai, empatijos vystymuisi. Ugdydami šiuos gebėjimus, padedame vaikams ne tik kalbėti, bet ir iš tiesų bendrauti.
Pasiekimų sritis. Kalbinė raiška.	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.	Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų 2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo	Pirmais–trečiais gyvenimo metais vaikų įsitraukimą į aktyvias veiklas skatina mokytojo pasiūlyti žaidimai bei veiklos, kurios lavina vaikų kalbėjimą, bendravimą, komunikaciją bei pirmuosius rašytinės raiškos pradmenis. Ankstyvajame amžiuje itin svarbus yra suaugusiojo vaidmuo – jo kalbėjimas, klausymasis, reagavimas į vaiko bandymus kalbėti. Vaikų žodyno gausėjimą ir kalbinę raišką skatina aktyvus bendravimas su vaiku: suaugusysis inicijuoja pokalbius, plėtoja vaiko pasakymus, pakartoja juos taisyklinga forma, suteikia vaikui laiko išreikšti save. Kasdienėse situacijose – aprėngiant, valgant, žaidžiant – mokytojas įvardija daiktus ir veiksmus: „Dabar užsimauname kepurę“, „Mmm, čia obuolys – raudonas, saldus“. Vaikai perima šiuos žodžius, bando pakartoti, jungti į paprastus sakinius. Žaidimas „Kas čia?“ – kai rodoma paveikslėlių kortelė ar tikras objektas – skatina

epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	vaiką jį įvardyti, o jei dar nepavyksta – pakartoti mokytojo žodžius. Įvairūs dainelių ir eilėraščių kartojimo žaidimai, tokie kaip „Vilkas miške“, „Du gaideliai“, padeda vaikams įsiminti ritminę kalbą, plėsti žodyną ir lavinti artikuliaciją. Kartu atliekami judesiai padeda susieti žodį su veiksmu, sustiprindami suvokimą. Vaikai dainuodami išmoka ir paprastų frazių, mandagumo formų („Labas rytas“, „Ačiū“, „Prašau“), kurias vėliau pritaiko žaidimuose ar kasdienėse situacijose. Žaidimų kampeliuose vaikai bendrauja vaidindami: „virtuvėje“ gamina valgį ir sako „Valgyk“, „skanu“; „lėlių kampelyje“ sako „miegot“, „verkia“, „nebijok“. Šie spontaniški pasisakymai pamažu ilgėja – vaikai kuria trumpus sakinius, susijusius su jų veikla ir patirtimi. Mokytojas įsitraukia į šiuos žaidimus kaip kalbinis partneris, klausia: „Ką verdu?“ „Kur padėjai šaukštą?“ „Kas verkia?“, paskatindamas vaiką ieškoti atsakymo. Veikla su knygelėmis – dar viena svarbi kalbinės raidos ugdymo priemonė. Vaikai klausosi trumpų pasakėlių, o mokytojas rodo iliustracijas ir užduoda klausimus: „Kur meškiukas?“ „Ką jis daro?“ Vaikai bando atsakyti, rodyti, kartoti, atpasakoti matytą vaizdą. Kartais jie patys ima „skaityti“ knygą savaip – pasakodami savo kalba, kas vyksta paveikslėlyje. Sensoriniai ir teminiai stalo žaidimai, tokie kaip „Kas dėžutėje?“ arba „Spalvų žaidimas“, kai reikia įvardyti paslėptą daiktą, jo spalvą, skonį ar kvapą, skatina apibūdinimų vartojimą, plečia žodyną, lavina kalbos struktūrą. Vaikai mokosi vartoti būdvardžius („minkštas“, „šaltas“, „saldus“), daiktavardžius („obuolys“, „šaukštas“) ir veiksmazodžius („valgau“, „plaunu“, „miegu“). Rašytinės kalbos užuomazgos formuojasi per žaidimus su simboliais: vaikai brėžia linijas, taškus, apskritimus smėlyje, dažais, pieštukais – tai dar ne raidės, bet jau savita išraiškos forma. Mokytojas paklausia: „Ką tu čia nupiešei?“ Vaikas atsako: „Čia mama“, „Čia aš“, ir taip žodžiais įprasmina savo kūrybą. Tai – pirmieji žingsniai link simbolinės, o vėliau ir rašytinės kalbos. Kalbinės raidos ugdymas šiuo amžiaus tarpsniu yra neatsiejamas nuo žaidimo, emocinio ryšio, kūrybiškos aplinkos ir aktyvaus mokytojo dalyvavimo. Vaikas, kuris yra išgirstas, pastebėtas ir paskatintas kalbėti, natūraliai plėtoja žodyną, pradeda drąsiai reikšti mintis, kalba apie save, kitus ir pasaulį. Jo kalba tampa ne tik informacijos perdavimo, bet ir ryšio kūrimo priemone..
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja; laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius	Ketvirtais–šeštais vaikų gyvenimo metais jų įsitraukimą į aktyvias veiklas skatina mokytojo pasiūlyti žaidimai ir veiklos, kurios lavina vaikų kalbėjimą, bendravimą, komunikaciją bei rašytinės raidos pradmenis. Šiame amžiuje vaikai geba nuosekliau dėstyti mintis, kurti sakinius, reikšti jausmus, nuomonę, užduoti klausimus ir

jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių; pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur; bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas; papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą; geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą. 17 Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides, simbolius ar žodžius; kuria savo ženklus ir simbolius; braižo ir aiškina paprastus planus, schemas. 6-asis žingsnis Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	diskutuoti. Kalba tampa ne tik bendravimo, bet ir pažinimo bei saviraiškos įrankiu. Režisūriniai, siužetiniai vaidmenų, žodiniai kolektyviniai ir kiti žaidimai padeda vaikams kurti naujas kalbines situacijas, su kuriomis jie nebuvo susidūrę artimiausioje aplinkoje. Pavyzdžiui, žaidime „Kelionė aplink pasaulį“ vaikai apsimeta esantys keliautojais, kurie aplanko skirtingas šalis, vartoja žodžius, susijusius su geografija, transportu, kultūra. Taip plečiamas žodynas ir lavinama vaizduotė. Žaidime „Ligoninė“ ar „Parduotuvė“ vaikai lavina teminį kalbėjimą, mokosi formuluoti sakinius: „Kuo skundžiatės?“, „Kiek kainuoja?“, „Man skauda gerklę“. Šios kalbinės situacijos skatina vaiką kalbėti struktūruotai ir tiksliai. Vaikų kalba turtėja ir sudėtingėja jiems klausantis įvairių tekstų – skaitomų, pasakojamų, vaidinamų, įgarsintų. Mokytojas skaito pasakas, eilėraščius, istorijas ir veda diskusijas apie jų turinį. Po skaitymo vaikai atpasakoja girdėtą tekstą, pvz., „Kas atsitiko vilkui?“, „Ką padarė nykštukas?“, taip stiprinama seka, logika, gebėjimas perteikti mintį rišlia kalba. Dažnai taikomos veiklos, kuriose vaikai perkūrė arba pratęsia istorijas – pavyzdžiui, po pasakos klausymo vaikams siūloma sugalvoti kitokią pabaigą arba sukurti papildomą veikėją. Ši kūrybinė raiška skatina žodinę saviraišką, vaikai jungia sakinius, aiškina, kodėl pasirinko vieną ar kitą siužetą. Taip pat naudojami vaizdiniai rėmeliai: paveikslėliai, komiksų eilės ar bežodės knygos, pagal kurias vaikai kuria savo pasakojimus. Deklamavimas ir vaidinimas tampa dar viena svarbia forma – vaikai mokosi eilėraščių, atlieka mini pjeses, persirengia pasakų veikėjais, mokosi tarti garsiai, aiškiai, tinkama intonacija. Pavyzdžiui, „Pasakų rytmetis“ tampa savaitiniu ritualu, kur kiekvienas vaikas pasirenka trumpą tekstą, jį išmoka ir deklamuoja arba suvaidina kartu su grupe. Tokia veikla stiprina pasitikėjimą savimi ir ugdo viešo kalbėjimo pradmenis. Kalbinė raiška plėtojama ir per projektines veiklas – pavyzdžiui, projekte „Mano augintinis“ vaikai pasakoja apie savo gyvūnus, ruošia aprašymus, piešia, atsako į draugų klausimus. Arba projekte „Stebuklingas medis“ vaikai kuria pasakas, piešia iliustracijas ir pasakoja, kas gyvena tame medyje. Šios veiklos lavina tiek žodinę, tiek vizualinę raišką, o taip pat skatina jungti turimą žodyną su kūrybine išraiška. Pamažu vaikai imasi ir pirmosios rašytinės kalbos formos – jie „rašydina“ pasakojimus, diktuoja mokytojui, kuris užrašo jų tekstus. Vėliau šie tekstai panaudojami kuriant knygeles ar plakatus: „Čia mano pasaka apie princą“, „Čia aš nupiešiau savo istoriją“. Vaikai supranta, kad žodžiai gali būti užrašomi ir skaitomi – tai stiprina jų susidomėjimą raštu ir kalba kaip sistema.
---	---

	Kalbėjimui svarbi ir kasdienė grupės rutina – ryto ratas, kuriame vaikai pasisako, kaip jaučiasi, ką svajoja veikti, ką prisimena iš vakarykštės dienos. Mokytojas aktyviai įsitraukia į pokalbius, veda juos klausimais, pavyzdžiui: „Kodėl taip manai?“, „Kaip kitaip galėtum pasakyti?“, „Ką dar galėtum pridėti?“ Taip formuojami gebėjimai kalbėti logiškai, aiškiai ir nuosekliai. Visa ši veikla padeda vaikui ne tik kaupti žodžius, bet ir ugdyti kalbinius įgūdžius, kurie svarbūs sėkmingam bendravimui, mokymuisi, kūrybai. Ketverių–šešerių metų vaikas, girdėdamas įvairialypę kalbą, ją vartodamas įvairiuose kontekstuose ir bendraudamas su mokytoju bei bendraamžiais, ugdomi gebėjimą ne tik kalbėti, bet ir kalbėti prasmingai – tai, kas svarbu jam ir kitiems.
Pasiekimų sritis. Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais.	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais.	Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamas bendrai. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	1–3 metų vaikų santykių su suaugusiais ir bendraamžiais ugdymas Ankstyvajame amžiuje vienas svarbiausių ugdymo tikslų – padėti vaikui kurti pirmuosius ryšius su kitais žmonėmis, mokytis būti šalia, įsitraukti į bendras veiklas, atpažinti savo ir kitų emocijas, tyrinėti save ir kitus. Vaikai mokosi būti kartu su kitais, suprasti, kad šalia esantys žmonės – tiek suaugusieji, tiek bendraamžiai – turi savo norus, jausmus ir poreikius, kuriuos verta išgirsti ir gerbti. Ugdoma empatija, jautrumas, pirmieji bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai. Pirmaisiais gyvenimo metais vaikai pirmiausia stebi ir mokosi iš suaugusiojo elgesio – kalbos, žvilgsnio, intonacijos, gestų. Jiems svarbus fizinis artumas, pastovumas, emocinis ryšys. Tvirtas ryšys su mokytoju padeda vaikui jaustis saugiai, o iš šio saugumo kyla ir noras pažinti kitus, būti su kitais vaikais, žaisti, kalbėti, dalintis. Antrais–trečiais metais vaikai pradeda aktyviau įsitraukti į veiklas grupelėje – stebi, ką veikia kiti, ima žaisti šalia, o vėliau – kartu. Žaisdami kartu, vaikai mokosi laukti, dalintis, derėtis, reaguoti į draugo veiksmus. Pvz., statydami bokštą iš kaladėlių su kitu vaiku, mokosi išlaukti savo eilės, pastebėti, ką nori dėti kitas, susitarti, kur bus durys ar stogas. Šiose situacijose, padedami mokytojo, jie ugdomi jautrumą – „Pažiūrėk, Dovydas liūdi, nes nespėjo padėti kaladėlės – galime duoti jam dar

	vieną?“ Tokie paprasti momentai tampa svarbiais žingsniais į socialinį sąmoningumą. Vaikai taip pat mokosi atpažinti ir išreikšti savus jausmus bei pastebėti kitų emocijas. Žaisdami su emocijų veidukais ar žiūrėdami į kitų vaikų veidus, jie bando įvardyti, kaip jaučiasi – „verkia“, „piktas“, „juokiasi“ – taip pamažu formuojasi pirmasis emocinis žodynas, kuris svarbus socialiniams ryšiams. Tuo pat metu vyksta ir panašumų bei skirtumų pažinimas. Vaikai pradeda tyrinėti, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi nuo kitų. Žiūrėdami į save veidrodyje ar nuotraukose, jie atpažįsta „čia aš“, lygina save su kitais vaikais: „Mano plaukai garbanoti, o tavo tiesūs“, „Aš turiu kepurę, tu – ne“. Tai padeda jiems formuoti aiškesnį „aš“ suvokimą ir tuo pačiu pastebėti kitų individualumą. Kasdienėje rutinoje vaikai mokosi „mano – tavo“ santykio. Pavyzdžiui, kai renkasi savo megztinį ar batais dalijasi su draugu, mokosi suprasti nuosavybės ribas ir gerbti kitų daiktus. Mokytojas tokiomis akimirkomis padeda įvardyti situacijas: „Tai tavo batai – padėkime juos tau. O šituos batais nori pasimatuoti Eglė – ar galime jai leisti?“ Šiame amžiuje itin svarbios ir paprastos žmogiškos patirtys: pasisveikinti, pamojuoti, apkabinti, pasiūlyti. Mokytojas modeliuoja šį elgesį: „Pamojuokime Jonui – jis šiandien išėjo anksčiau“, „Paduokime servetėlę Miglei – ji prasižiojo kosėdama“. Vaikas mokosi, kad elgesys gali būti pagarbus, dėmesingas, geranoriškas – net jei jis išreiškiamas vienu gestu ar trumpu žodeliu.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio (pateikiame tik apjungtus 5/6 žingsnių pasiekimus) Geba bendrauti ne tik su pažįstamais, bet ir su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais vaikais ir suaugusiais, stengiasi elgtis mandagiai, pagarbiai. Jis palaiko draugystę su vienu ar keliais nuolatiniais žaidimų partneriais, sėkmingai įsitraukia į didesnės grupės veiklą, rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti. Veikdamas kartu su kitais, derasi, tariai, dalinasi priemonėmis, keičiasi, ruošia dovanas, priima bendrus sprendimus, stengiasi vykdyti grupėje priimtus įsipareigojimus. Vaikas pradeda sąmoningai tikrinti elgesio ribas, bet ir ieško kompromiso, išsako savo nuomonę, tariai su kitais, o kilus nesutarimams – bando spręsti konfliktus savarankiškai ar padeda tai padaryti kitiems, prireikus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Pastebi savo ir	3–6 metų vaikai vis aktyviau įsitraukia į bendravimą su bendraamžiais ir suaugusiais – jie pradeda patys inicijuoti bendrus žaidimus, siūlyti veiklas, tartis, derinti siužetus, kurti elgesio ir žaidimo taisykles. Vaikai padeda vienas kitam, paremia, stebi, kaip elgiasi kiti, ir per patirtį atranda, kas padeda susidraugauti, o kas trukdo draugystei vystytis. Skaitomos knygos, matyti pavyzdžiai, girdėtos istorijos tampa įrankiu, per kurį vaikai aiškinasi, koks draugas yra geras, o koks – nelabai, ir kodėl svarbu vieniems su kitais elgtis pagarbiai. Mokytojui modeliuojant įvairias situacijas, skaitant istorijas, pasakojant, kartu vartant paveikslėlius ar korteles, kalbantis su vaikais, ugdomas supratimas, su kuriais žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu – tai tėvai, globėjai, mokytojai, artimieji. Pavyzdžiui, kalbėdami apie pasakų veikėjus, vaikai su mokytoju aptaria: „Kam vilkas buvo pavojingas? Kodėl Raudonkepuraitė turėjo klausyti mamos?“ Tokiu būdu ugdomas vaikų socialinis budrumas ir gebėjimas atskirti saugią nuo nesaugios situacijos. Komunikuodami su mokytoju, sekdami jo elgesio modeliu, vaikai mokosi priimti ir gerbti kitokių žmonių – kita kalba kalbančius, kitaip besielgiančius, mažiau gebančius. Mokytojas skatina juos įtraukti visus į

kitų vaikų savybių, interesų, gebėjimų panašumus bei skirtumus, rodo susidomėjimą kultūriniu ir socialiniu įvairove, priima kitokius požiūrius, išvaizdą ar šeimos ypatumus. Vaikas supranta, kad gyvenant grupėje svarbu laikytis visiems priimtinių susitarimų, atpažįsta akivaizdžias savo veiksmų pasekmes sau, kitiems ir visai grupei, stengiasi elgtis atsakingai ir pagal supratimą apie teises bei pareigas. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/1kimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	žaidimą: „Paulius nežino šio žaidimo taisyklių – galime jam paaiškinti?“ Vaikai mokosi, kad draugystė ir bendravimas nereikalauja vienodumo – skirtingumas yra natūrali gyvenimo dalis. Žaisdami kartu, vaikai atranda, kad „tu žinai dainą lietuviškai, o aš – lenkiškai“, kad vienas mėgsta tyliai dėlioti, o kitas – garsiai šūkauti, ir mokosi derinti šiuos skirtumus. Grupinėse veiklose, kur reikia susitarti dėl veiklos eigos, pasiskirstyti vaidmenimis ar išklausti skirtingas nuomones, vaikai išmoka bendradarbiavimo pagrindų. Pvz., kurdami pasaką žaidime „Kas nutiko miške?“, vaikai siūlo savo veikėjus, įvykius, derina siužetą. Kai kyla nesutarimai – kas bus princas, kieno idėja geresnė – mokytojas padeda: „Abi jūsų mintys įdomios – galime jas sujungti“. Vaikai mokosi išgirsti vienas kitą ir suprasti, kad bendras rezultatas gali būti net vertingesnis nei asmeninė pergalė. Natūraliai išryškėjant skirtingiems vaikų norams, vertybėms, idėjoms, neišvengiamai kyla ir nesutarimų ar konfliktų. Mokytojo paremia vaikus šiose situacijose – padeda įvardyti problemą, išgirsti kiekvieną pusę, pasvarstyti, kokie sprendimai būtų priimtini visiems. Pvz., vienas vaikas sako: „Jis paėmė mano žaislą“, kitas – „Aš tik norėjau pažaisiti“. Mokytojas padeda: „Ką galime padaryti, kad abu būtumėt patenkinti?“ Tokiu būdu vaikai mokosi spręsti problemas ne jėga ar atsiskyrimu, bet kalbėjimu ir kompromisu. Vaikai taip pat mokosi atpažinti patyčias – kai kažkas nuolat žemina, tyčiojasi ar atstumia kitą – ir ieškoti būdų, kaip elgtis tokiose situacijose. Padedant mokytojui, jie supranta, kad „jei kažkam sakoma „tu nevykėlis“ – tai žeidžia“, ir kartu kuria taisykles, kaip galime būti saugioje grupėje. Veiklose, kaip antai „Pagalbos ratas“, vaikai pasakoja, ką daro, kai draugas nuliūdęs ar kai pamatė neteisingą elgesį. Žaismingi, abipusiai suaugusiojo ir vaiko sąveikos žaidimai – „pamėgdžiok“, „paslaptingas balsas“, „veido išraiškos žaidimas“ – padeda vaikui pažinti savo kūno ribas, balso ir veido išraiškumą. Tokiose veiklose vaikas mokosi inicijuoti kontaktą, kviečia kitą žaisti, palaiko bendrą veiklą, išgyvena artumo ir bendrumo jausmą. Tai itin svarbu, formuojant vidinį saugumo ir pasitikėjimo socialine aplinka jausmą. Taip pat svarbios kasdienės socialinės situacijos: pasisveikinti, pasakyti „ačiū“, pakviesti žaisti, atsiprašyti. Mokytojas, šias situacijas modeliuodamas ir įvardydamas, kuria pavyzdį: „Tariasi, kaip dalintis – tai labai svarbu“, „Pakviete draugą – tu esi tikras lyderis!“ Tokiu būdu vaikai mokosi, kad bendravimas reikalauja ne tik žodžių, bet ir atsakomybės bei pagarbos
--	---

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai

Komunikabiliam vaikui ugdyti svarbi įvairialypė, kalbinei ir kultūrinei įvairovei atvira aplinka. Komunikacija skatinama tiek žodine, tiek nežodine forma – kasdienėse situacijose, žaidžiant, tyrinėjant, tiek viduje, tiek lauke. Vaikams siūlomos įvairios vaizdinės, garsinės, skaitmeninės priemonės, leidžiančios pažinti kalbų įvairovę ir skirtingus bendravimo būdus.

Ypač svarbus čia **kalbų įvairovės kontekstas**, kuris padeda pažinti įvairias kalbos formas, ugdo pagarbą kitoniškumui. **Universalaus dizaino mokymuisi kontekstas** užtikrina visų vaikų įtrauktį, nepriklausomai nuo jų kalbinių gebėjimų. **Žaismės kontekstas** leidžia kalbėti per žaidimą, o **kultūrinių dialogų kontekstas** padeda suprasti kalbos ir kultūros sąsajas.

Pedagogas modeliuoja aiškią, tikslingą ir emociškai turtingą kalbą, skatina vaikų kalbėjimą, klausosi, padrašina, įtraukia visus vaikus į bendravimą. Kuria saugią emocinę atmosferą, padeda spręsti konfliktus, tampa bendravimo pavyzdžiu ir tarpininku.

Taikomi metodai: kalbos garsų ir emocijų žaidimai, vaidmenų žaidimai, pasakojimų kūrimas, veiklų įvardijimas, refleksija. Ugdymo būdai – sensoriniai (pojūčių ir kalbos derinimas), vaizdiniai (kortelės, paveikslėliai), gestiniai (mimikos, kūno kalbos naudojimas), imitaciniai (elgesio ir kalbos modeliavimas per suaugusiojo pavyzdį).

Sėkmingai besimokantis

Sėkmingai besimokančio vaiko galia glaudžiai siejasi su keliomis ugdymo (si) sritimis, – tai „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Aš kalbų pasaulyje“ ir „Kuriu ir išreiškiu“. Šios sritys ugdo vaikų smalsumą, tyrinėjimo gebėjimus, kūrybiškumą bei kalbinę raišką – visa tai sudaro mokėjimo mokytis pagrindą. Toliau lentelėje šios sritys atsiskleidžia per konkrečias ugdymo (si) pasiekimų sritis: aplinkos pažinimą, mokėjimą mokytis ir skaitmeninį sumanumą. Kiekviena jų padeda išgryninti ir įvardyti, kokie konkretūs žingsniai ir gebėjimai atspindi vaiko, kaip aktyvaus, smalsaus ir sėkmingai besimokančio, progresą.

Pasiekimų sritis. Aplinkos pažinimas.	
Vertybinė nuostata. <i>Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo (si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuočius nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštę, perkūniją). Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje,	Vaikai žaisdami ir tyrinėdami pažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. Domisi šeimos tradicijomis ir apie jas kalba. Stebėdami nuotraukas, vaizdo įrašus kalba apie savo šeimą, pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja veiklose su šeimos nariais (pvz.: „Rytmečio pasaką seka močiutė“). Švenčia tradicines šventes ikimokyklinėje įstaigoje. Dalyvauja edukaciniuose užsiėmimuose už įstaigos ribų, lanko kultūrinius objektus. Tvarkingai ir saugiai elgiasi išvykų metu. Žaisdami ir tyrinėdami pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius daiktus, patiria, kad daiktai (žaislai, baldai, knygos, kamuoliai ir kt.) turi požymius (forma, dydis, spalva ir tekstūra), kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, yra skirtingos (minkštos – kietos, skaidrios – neskaidrios, lengvos – sunkios). Žaisdami žaidimus tyrinėja daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz.: iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėja juos visais pojūčiais (mato spalvas, liečia skirtingus paviršius, girdi skleidžiamą garsą). Tyrinėja

kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	daiktus, į kuriuos galima ką nors įpilti, įdėti. Kalbinami suaugusiųjų, supranta, ką reiškia „pilnas“ ir „tuščias“. Žaisdami atranda, kad figūromis ir objektais erdvėje galima manipuluoti: apversti, pasukti, pastumti. Žaisdami ir eksperimentuodami vidaus ir lauko aplinkose, vaikai įgyja vis daugiau patirties pasirinktu būdu (gestais, kalba, piešiniais ar vadovaudamiesi instrukcijomis) duoti nurodymus dėl objekto judėjimo krypties (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietos (viduje, išorėje ir kt.) arba sekti kitų atitinkamus nurodymus. Žaisdami atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles). Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, augalus, daiktus, jų atvaizdus, gamtos reiškinius. Vaikams sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Kalba apie tai, ką gyvūnėlis ēda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan.
Ketvirtį-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, dailės studiją). Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka. Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, įžvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojainga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai.	Vaikas aktyviai domisi savo šeimos gyvenimu – pasakoja apie artimuosius, jų darbus, buities ypatumus, tradicijas. Dalyvauja projektinėje veikloje „Mano šeimos profesija“, kur kartu su tėvais kuria plakatą ar skaitmeninę pristatymo priemonę apie vieno iš šeimos narių profesiją. Aplanko tėvų darbovietes, kalba apie tai grupėje, atsakinėja į draugų klausimus. Vaidmenų žaidimuose vaikas atkuria šeimos gyvenimo situacijas: „mama gamina“, „tėtis eina į darbą“, „vaikai ruošiasi šventei“. Per kūrybinę veiklą piešia „mano šeimą“, „mūsų virtuvę“, „mūsų sekmadienį“. Vaikas noriai dalyvauja ikimokyklinės įstaigos šventėse – laikosi tradicijų, gamina dekoracijas, repetuoja pasirodymus, siūlo idėjas (pvz., „o gal Kalėdų Senelį pakviesime pas mus į grupę?“). Kuriant šventinę aplinką, jis padeda kurti kvietimus, gamina papuošimus iš gamtinių ar antrinių medžiagų, įsitraukia į bendrą šventinį pasiruošimą. Dalyvauja veiklose „Lietuvos gimtadienis“, „Užgavėnių kaukės“, „Rudenėlio mugė“, kur kalbama apie kultūrines tradicijas, tautinius simbolius. Vaikas vis geriau pažįsta savo gyvenamąją aplinką. Jis žino savo darželio adresą, miesto pavadinimą, įvardija pažįstamus objektus (pvz., „ten gyvena močiutė“, „čia mūsų biblioteka“). Veiklose „Mano miestas“ ar „Mano kelias į darželį“ vaikai piešia, lipdo ar konstruoja savo miesto, gatvės ar darželio maketus. Žaidžia stalo žaidimą „Rask kelią į darželį“ – simbolių pagalba žymi svarbias vietas. Išvykų metu (pvz., į parką, biblioteką, autobusų stotį, muziejų) stebi aplinką, fotografuoja, o vėliau piešiniais ir pasakojimais pristato, ką matė, ką sužinojo. Vaikas geba suprasti laiko tėkmę. Kasdien dėlioja dienotvarkės korteles, pasako, ką veikė vakar, ką veikia

Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukurtų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyveno, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Įžvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Įžvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradedą jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	šiandien, ką veiks rytoj. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, dalyvauja veikloje „Ką veikiamė pirmadieniais?“, skaito kalendorių, žymi artėjančius gimtadienius ar šventes. Veiklose apie metų laikus (pvz., „Rudenėlio stebuklai“, „Kaip keičiasi medis?“) piešia, konstruoja, grupuoja reiškinius pagal metų laikus. Atpažįsta metų laikų požymius, susieja juos su gyvūnų elgsena („žiema meška miega“, „pavasarių auga gėlės“). Stebėdamas augalus, gyvūnus, gamtos reiškinius, vaikas aktyviai tyrinėja aplinką. Dalyvauja eksperimentuose – „Kodėl tirpsta sniegas?“, „Ką daro vėjas?“, „Kaip auga pupelė?“. Prižiūri augalus grupėje – laisto, stebi, fiksuoja augimo pokyčius, lygina lapų formas ir spalvas. Išvykų metu ar darželio kieme stebi gyvūnus, augalus, medžius, ieško pėdsakų, žymi orus. Dalyvauja veikloje „Miško gyventojai“ – grupuoja gyvūnus pagal tai, kur jie gyvena, kuo minta. Maketuodami „Miško buveinę“ ar „Džiunglių pasaulį“ vaikai konstruoja gyvūnų buveines, aiškina jų savybes, skiria gyvūnus iš kitų šalių ar kraštų. Vaikas rodo rūpestį aplinka – padeda rinkti šiukšles išvykos metu, mokosi rūšiuoti, diskutuoja apie tai, kodėl reikia saugoti gamtą. Veiklose „Gamtos draugai“, „Taupykime vandenį“, „Kas nutiktų, jei miškas išnyktų?“ kuria plakata ar piešinį, dalinasi mintimis, kaip galima elgtis atsakingai. Kūrybinėse užduotyse vaikas vaizduoja emocinį ryšį su aplinka – piešia „mano medis“, „mėgstamiausia vieta“, „mūsų darželio kiemas“. Jis ne tik stebi gamtą, bet ir ją interpretuoja: pastebi, kaip keičiasi gyvūnai skirtingais metų laikais, kalba apie jų gyvenimo būdą, rūšiuoja korteles pagal tai, kur gyvena – miške, namuose, džiunglėse ar vandenyje. Vaikas pradeda suvokti dangaus kūnų ryšius ir gamtos reiškinius. Veikloje „Diena ir naktis“ stebi šešėlius, aiškina, kodėl keičiasi šviesa. Kartu su pedagogu stebi mėnulio fazes, piešia saulę, žvaigždes, diskutuoja apie žemės, saulės ir mėnulio ryšius. Žaidžia žaidimus „Surikiuok metų laikus“, „Užbaik metų laikų ratą“, „Kas vyksta pavasari?“. Dalyvaudamas įvairiose veiklose – tiek kasdienėje grupės aplinkoje, tiek per išvykas, projektus ar žaidimus – vaikas nuolat gilina aplinkos pažinimą. Jis tampa ne tik stebėtoju, bet ir aktyviu dalyviu, gebančiu susieti patirtį, pritaikyti žinias bei kurti prasmingą ryšį su gamtine, socialine ir kultūrine aplinka.
Pasiekimų sritis. Mokėjimas mokytis.	
Vertybinių nuostata. <i>Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo</i>

	<i>sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Parodo susidomėjimą aplinka, nukreipdamas žvilgsnį, suklusdamas, lytėdamas. Veikia reaguodamas į aplinkinių reakcijas. Kartoja spontaniškai pasiektą rezultatą. Emocijomis reaguoja į atliekamus veiksmus, veiklas. Ieško naujų išpūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais. Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuklį). Siekia išgauti norimą rezultatą. Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu. Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinių, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas natūraliai mokosi per patyrimą – tyrinėja aplinką, imituoja suaugusiųjų ar vyresnių vaikų veiksmus, kartoja tuos, kurie jam teikia džiaugsmo ar pasitenkinimo. Jis veikia vedinas smalsumo, dar neturėdamas tikslo ar aiškaus plano. Pastebėjus, kad vaiko pastangos davė rezultatą, – pavyko užsisiegti sagą, suverti karoliukus, pastatyti bokštą – vaikas džiaugiasi ir siekia pakartoti sėkmingą patirtį. Jeigu nepasisieka, pradžioje reaguoja emocijomis, tačiau padedamas suaugusiojo – kartoja, keičia veiksmą arba prašo pagalbos. Per veiklas, kuriose reikia įsiminti tvarką (pvz., dėlioti dienotvarkės korteles, spalvinti pagal modelį, pakartoti žingsnius pagal pavyzdį), vaikas lavina gebėjimą susikaupti ir išbūti veikloje ilgiau. Veiklose „Surask tokį patį“, „Padėk meškiukui susidėti daiktus“, „Surašyk veiksmų seką“ vaikas lavina gebėjimą atpažinti, palyginti, surikiuoti. Jis jau pradeda suprasti, kad mokymasis yra procesas – išbando, mokosi iš nesėkmės, bando dar kartą. Svarbu, kad vaikas patirtų sėkmę, būtų skatinamas drąsiai bandyti, net jei nepavyksta iš pirmo karto. Tuomet vaikas noriai kartoja veiklas, pats pasisiūlo jose dalyvauti, rodo iniciatyvą ir vis labiau pasitiki savo gebėjimu mokytis.
Ketvirtį-šeštį metai: siekiame 5/6 žingsnio (pateikiame tik apjungtus 5/6 žingsnių pasiekimus) Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino. Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. Pradeda numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau. Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė. Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. Numato kelis žingsnius	Vaikas geba planuoti savo veiklą, kelti klausimus, rinktis mokymosi strategijas ir vertinti savo mokymosi procesą. Jis supranta, ką jau moka ir ko dar turi išmokti, atpažįsta, kada reikia pagalbos, o kada gali bandyti savarankiškai. Veiklose „Kaip pagaminti aitvarą?“, „Ką reikia daryti, kad sudygtų sėkla?“ vaikas numato žingsnius, planuoja eiliškumą, prognozuoja rezultatą. Jei nepasisieka, pats analizuoja, kodėl, ir bando kitą būdą. Vaikas pasako: „Aš jau moku“, „Man dar reikia pabandyti“, „Noriu išmokti užsirišti batą“ – tai rodo, kad jis reflektuoja savo gebėjimus. Grupėje vaikai pasako vienas kitam, kuo padės, ką moka geriau. Stebėdamas kitus, vaikas mokosi ir pritaiko matytus veikimo būdus. Jis vis dažniau pasirenka sudėtingesnes užduotis – dėlioja didesnes dėliones,

tiksliui pasiekti ir juos įgyvendina. Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant išskylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus. Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau. Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti. Numato veiksmų ir priemonių planą tiksliui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	pasirenka daugiau detalių turintį konstruktorių, nepasiduoda susidūręs su kliūtimi. Pedagogas padeda vaikui reflektuoti: „Kaip sekėsi šiandien?“, „Ką padarei kitaip nei vakar?“ Vaikas pradeda kalbėti apie savo patirtį: „Aš mokiausi, kaip sujungti šiaudelius“, „Dabar žinau, kad geriau imti storesnį popierių“. Dalyvaudamas teminėse savaitėse ar projektinėse veiklose, jis planuoja, renka informaciją, ją naudoja, ieško atsakymų ne tik klausdamas, bet ir pats tyrinėdamas. Mokymasis jam tampa įdomus, prasmingas ir savarankiškas procesas, kurį jis pasirenka ne dėl rezultato, o dėl pažinimo džiaugsmo. Vaikas supranta, kad mokosi, ir didžiuojasi tuo.
Pasiekimų sritis. Skaitmeninis sumanumas.	
Vertybinė nuostata. <i>Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.</i>	Esminiai gebėjimai. <i>Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.</i>
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Pirmi-treti gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Stebi išmaniųjų žaislų judėjimą, siekia jų rankomis, klausosi jų skleidžiamų garsų (pvz., kūdikių karuselė). Susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudo, liečia, purto ir kt. siekdamas efekto. Žaisdamas pradeda paeiliui atlikti dviejų vaikui suprantamų veiksmų sekas (pvz., trepsėti ir ploti). Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdinių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą,	Vaikas susidomėjęs stebi skaitmenines priemones ir jų naudojimą – mato, kaip suaugusieji naudoja planšetes, fotoaparatus, išmaniuosius telefonus, interaktyvias lentas ar žaislus. Jis bando pats įjungti ar išjungti priemonę, paspausti mygtuką, perbraukti ekraną, paveikti garsą, vaizdą. Dažnai pirmieji žingsniai būna žaidžiant su muzikiniais žaislais, mygtukinėmis knygelėmis, interaktyviomis edukacinėmis priemonėmis. Vaikas dar nesupranta visų skaitmeninių priemonių galimybių ar paskirties, tačiau domisi, klausia, mėgina. Dalyvaudamas veikloje su planšete, pasirenka paveikslėlį, perbraukia, paspaudžia, spalvina ar klausosi istorijos. Stebi, kaip pedagogas fotografuoja, o vėliau vaikas atpažįsta save ar grupės draugus nuotraukose. Jis susidomi, kai galima „pamatyti save ekrane“, „paspausti ir išgirsti garsą“, „judinti paveikslėlį“.

atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradedą laikytis išmanių žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Pedagogas padeda vaikui patirti sėkmę – paaiškina, parodo, skatina tyrinėti, eksperimentuoti. Vaikas pradeda suprasti, kad skaitmeninės priemonės reaguoja į jo veiksmus ir gali būti naudojamos ne tik pramogai, bet ir kūrybai, mokymuisi, bendravimui.
Ketvirti-šešti metai: siekiame 5/6 žingsnio pasiekimų Vaikas, padedamas mokytojo, tyrinėja ir naudoja įvairias skaitmenines priemones – fotografuoja, piešia, įrašo garsą, kuria ir komentuoja turinį naudodamas paprastas programėles ar animacijas. Jis geba atpažinti kai kuriuos su technologijomis susijusius žodžius, pasakoja apie naudotas interaktyvias priemones, bendrauja ir bendradarbiauja skaitmeninėje aplinkoje. Supranta grafinėmis piktogramomis žymimas komandas, dėlioja paprastas veiksmų sekas, kuria žaidybinio programavimo scenarijus, atpažįsta klaidas ir jas koreguoja. Pradedą suprasti, kaip veikia robotai, saugiai dalijasi skaitmeniniu turiniu, laikosi pagrindinių naudojimosi įrenginiais taisyklių. Įgyvendindamas kūrybines idėjas derina skirtingus turinio tipus – vaizdą, garsą, tekstą – ir noriai dalinasi savo darbais su kitais. Nuoroda į pasiekimų aprašą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf	Vaikas vis dažniau sąmoningai naudoja skaitmenines priemones mokymuisi, kūrybai, informacijos paieškai ir refleksijai. Jis geba įjungti planšetę, pasirinkti reikiamą programėlę, atlikti užduotis, piešti, klausytis pasakos ar kurti istoriją naudodamas skaitmenines priemones. Veiklose su interaktyviomis lentomis ar projektoriais vaikas jungiasi į žaidimus: perkelia objektus, dėlioja sekas, atrenka sprendimus. Dalyvauja veiklose, kuriose dokumentuojama ugdomoji veikla – fotografuoja savo darbėlį, filmuoja trumpus vaizdo įrašus, peržiūri juos, komentuoja. Mokosi saugiai naudotis skaitmeninėmis priemonėmis – žino, kad reikia pasiteirauti pedagogo, kai kyla sunkumas ar abejonė, supranta, jog reikia elgtis atsakingai. Projektinėse veiklose naudojasi QR kodais, skenuoja paveikslėlius, ieško informacijos su pedagogo pagalba: „Kur gyvena pingvinai?“, „Kaip atrodo vulkano išsiveržimas?“. Vaikas pradeda suprasti, kad skaitmeninė aplinka gali padėti atsakyti į jam rūpimus klausimus, padėti kurti, žaisti ir bendrauti. Naudodamas išmanias priemones, vaikas lavina ir kitus gebėjimus: planuoja, eksperimentuoja, pasirenka. Jis geba reflektuoti – „man pavyko sujungti“, „čia reikia paspausti šitą“, „šitas piešimo būdas man labiau patiko“. Vis dažniau jis pats siūlo pasinaudoti planšete ar fotoaparatu, žino, kada ir kaip priemonės padeda veikti efektyviau ar kūrybiškiau. Skaitmeninis sumanumas darželyje ugdomas kaip prasmingas gebėjimas pažinti, kurti, bendradarbiauti ir saugiai veikti šiuolaikiniame pasaulyje.

Ugdymosi kontekstai, pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai ir būdai

Sėkmingam vaiko mokymuisi svarbi aplinka, kurioje jis jaučiasi saugus, gali tyrinėti, bendradarbiauti, įgyvendinti idėjas. Ji lanksti, atvira vaikų iniciatyvoms, skatina dialogą, diskusijas ir kūrybišką problemų sprendimą.

Tokiam ugdymui ypač tinka **tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstas**, kuris padeda vaikams įsitraukti į prasmingas veiklas, kelti klausimus ir mokytis per patirtį. **Universalaus dizaino mokymuisi kontekstas** užtikrina, kad kiekvienas vaikas galėtų mokytis pagal savo galimybes ir būdus. **Realijų ir virtualių aplinkų kontekstas** praplečia mokymosi erdves ir skatina informacinį mąstymą, o **kūrybinių dialogų kontekstas** suteikia galimybę išreikšti mokymosi patirtį simboliais, menu, vaizdu ar judesiu.

Pedagogas – mokymosi partneris ir palydovas: stebi, dokumentuoja, kelia atvirus klausimus, skatina reflektuoti, palaiko vaikų smalsumą. Jis kuria aplinką, kuri provokuoja mąstyti, bandyti, ieškoti atsakymų.

Taikomi metodai: projektinės veiklos, tyrinėjimas, eksperimentai, refleksijos ir dokumentavimo praktikos. Vaikai mokosi per patirtį, išreiškia idėjas kūrybiniais būdais, o mokymosi procesas tampa nuolatiniu augimo keliu.

VII SKYRIUS

VAIKŲ UGDYMO(SI) PAŽANGA IR TĘSTINUMAS

Lopšelyje-darželyje „Pasaka“ vaikų ugdymosi pasiekimų vertinimas vyksta nuosekliai ir sistemingai. Vertinimas apima mokytojų stebėjimus, vaikų darbus, projektinę veiklą bei vaikų įsivertinimą žaislingomis, amžių atitinkančiomis priemonėmis. Duomenys fiksuojami elektroniniame dienyre www.musudarzelis.com, o vertinimui naudojami Nacionalinės švietimo agentūros siūlomi įrankiai – pasiekimų žingsnių lentelės, stebėjimo formos, pažangos sekimo priemonės.

Vertinimo procesas grindžiamas nuolatiniu vaikų veiklos stebėjimu, refleksija ir kiekvieno vaiko individualios pažangos fiksavimu. Vaikų pasiekimai aptariami ne tik tarp pedagogų, bet ir individualiai su tėvais ne rečiau kaip du kartus per metus, prireikus į procesą įtraukiami įstaigos specialistai. Visa informacija padeda planuoti tolesnį ugdymą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą priešmokyklinėje grandyje.

Pedagogai skatina ir vaikų įsivertinimą, naudodami kūrybiškas, vaiko amžiui pritaikytas priemones: „Emocijų debesėlis“ – leidžia vaikams išreikšti savo jausmus po veiklos, o simbolinės kortelės „Man pavyko / dar mokausi“ padeda įvardyti sėkmes bei tobulintinas sritis. „Pasiekimų medis“ – tai vizualinė priemonė, ant kurios vaikai piešia ar rašo, ką sužinojo ar išmoko. Nuotraukų aptarimas grupėje ir refleksiniai pokalbiai skatina vaikus prisiminti patirtis, įvardyti įgytas žinias bei planuoti, ką norėtų sužinoti toliau. Plakatai ar lentelės „Ką žinojau – ką sužinojau“ padeda vaikui stebėti savo pažangą ir mokytis ją reflektuoti.

Toks vertinimo ir įsivertinimo procesas padeda vaikui pažinti save kaip besimokantį, augti pagal savo galias, o pedagogui – tikslingai planuoti ugdymo turinį ir palaikyti individualią pažangą.

PRITARTA:

Panevėžio miesto savivaldybės

2025-06-09 mero potvarkiu Nr. M-403